1 IUſticia ſm q̄ eſt habitus virtutiſ pt accipi q̄ttuoꝛ modis ſm Richar. in. iij. diſt. xxxiij. ar. v. q. iij. Primo cōmuniſſime. ſ. p qualibet rectitudie animi. ⁊ ſic quelibet virt⁹ eſt iuſticia quedā. ⁊ ſic diffinit̄ ab Anſ. li. de veritate. c. xij. Juſticia eſt rectitudo volūtatis propter ſe ſeruata. Secūdo p rectitudine p quā hō iuſtificatur in ↄſpectu dei. ſ. pro charitate. ⁊ ſic diffinit̄ ab Aug. lib. lxxxiij. q. lxi. iuſticia q̄ per cetera diffundit̄ eſt dilectio dei ⁊ ꝓximi. Tercio p qualibet virtute oꝛdinata per iuſticiā legalē ad bonum cōmune. ⁊ ſic eſt idē cū qualibet virtute. differēs tñ ſm rationē. Quarto p habitu determinante voluntatē ad firmiter volēdū ſeruare rectitudinē debitā in operatōnib⁹ q̄ ſunt ad alteꝝ. Et hoc dupliciter. aut ad alteꝝ vt ē pſona ſingularis. ⁊ ſic eſt iuſticia pticularis diſtincta p eſſentiā ab alijs virtutib⁹ q̄ ſic poteſt diffiniri. Juſticia eſt ↄſtans ⁊ perpetua volūtas ius ſuū vnicuiq; tribuēs. ff. de iuſti. ⁊ iur. l. iuſticia. Alio modo ad alteꝝ. qd̄ eſt cōmunitas. ⁊ ſic eſt iuſticia legalis. ⁊ hoc eſt omni virtuti generalis inquātū ꝓcipit oīa exterioꝛa cuiuſlibet virtutis ad bonū cōmune referri. ſm q̄ vult Phs. v. ethi. c. ix. Eſt tamē vna virt⁹ ſpecialis diſtincta in eſſentia ab alijs virtutib⁹. vnde nō eſt generalis alijs p p̄dicatione. ſed p virtutē.

1 ¶ Que ſunt partes ei⁹ ſubiectiue? R. ſm philoſophū. v. ethi. due. ſ. cōmutatiua q̄ dirigit vnā priuatā perſonā ad aliā in his q̄ ↄſiſtunt mutuo inter duas pſonas ad inuicē. Alia diſtributiua q̄ eſt oꝛdo ei⁹ qd̄ eſt cōmune ad ſingulas pſonas que dirigit iuſticia diſtributiua cōmuniū ſm ꝓportionabilitatē.

1 IUſtificatio impij quattuoꝛ req̄rit. primū. motū liberi arbitrij. ↄtritionē animi. infuſionē gratie. ⁊ remiſſionē culpe

1 LAicus dicit̄ a laos grece ⁊ latine populus ſm Jſid. vij. ethi. ⁊ ſunt illi qui poſſunt habere vxoꝛē. poſſidere ꝓpriū. de quib⁹. xij. q. i. duo.

1 ¶ Utꝝ laicus poſſit eſſe ꝓcuratoꝛ vel ſindicus reꝝ eccleſiaſticaꝝ? R. Pa. in. c. decernimus. de iudi. Collectari⁹ dicit q̄ generalis adminiſtratoꝛ eſſe nō pt loco p̄lati abſentis. vł illius q̄ reputat̄ abſens vt eſt minoꝛ. vt in. c. ij. de eta. et quali. oꝛ. Sed ſi p̄latus pſit ſpūalib⁹ bene pt cōmitti cura tēpoꝛaliū laicis. maxime vbi clericus nō reperit̄ idone⁹. allegat no. p Innocē. ⁊ placet Pa. qui allegat glo. in. c. iudicatum. lxxxix. diſt. ⁊ ideo dictū. c. decernimus loquit̄ q̄ nō poteſt eſſe iconom⁹. id eſt habere generalē adminiſtratōez oīm bonoꝝ eccleſiaſticoꝝ tā tempoꝛaliū q̄ȝ ſpiritualiū. ⁊ ſic pſit omibus ſȝ bene pt eſſe iconom⁹ eccl'ie in tp̄alib⁹. c. i nouella. xvi. q. vij. h̄ idē tenet Gaſpar. d cal. ⁊ Hoſtie. ⁊ Joh. an. in. c. vnico. de ſindico.

¶ Utꝝ poſſit eſſe ꝓcuratoꝛ clerici laic⁹ ad eligendū? R. q̄ nō. vt no. docto. in. d. c. decernimus. q: vbi habet exercere actū ſpūalez iudicio ſuo nō pt ↄſtitui laic⁹. vt no. in regula qd̄ alicui ſuo nō licet. de reg. iur. lib. vi. Et ſic limita. c. i. de ꝓcu. lib. vi. vt ſolū habeat locū in iudicialib⁹ vbi etiā in cauſis ſpūalib⁹ admittit̄ ad agendū ⁊ defendendū. 2

¶ Utꝝ poſſit laic⁹ eſſe vicari⁹ epi? R. ſm doc. q̄ nō. vt no. in. d. c. in noua. ⁊ in. d. c. ↄtingit. de arbi. ⁊ in. c. vno. de ſindico. Facit glo. in. d. c. decernim⁹. q̄ dicit q̄ cauſe ſpūales nō poſſūt cōmitti laicis etiā tanq̄ȝ delegatis p epiſcopū. Et h̄ intelligo q̄ nō pt eſſe vicari⁹ epi in ſpūalib⁹. ſec⁹ ſi eps habet iuriſdītionē tempoꝛalē in loco. q: bene poteſt laicū ſuū vicariū facere. vt in. c. fi. ne cleri. vel mo. li. vi. Sȝ in ſpūalib⁹ tenēt docto. q̄ nec etiā cleric⁹ ↄiugat⁹. c. Johānes. de cleri. ↄiuga. ⁊ in. c. vnico. de cle. ↄiuga. lib. vi. 3

¶ Utꝝ laic⁹ poſſit p̄dicare? R. Pa. in. c. decernimus. q̄ ſic. ſi cōmittit̄ ei ab epo. vide bonam glo. xcvi. diſt. c. bene quidē. Facit. c. cū ex iniūcto. de here. vide glo. in. c. addicim⁹. xvi. q. i. ſȝ nō teneas dū dicit etiā mulierē. 4

1 LAtria grece idē eſt q̄ religio latine. ſm Auguſti. x. de ciuita. dei. c. iiij. vnde dicit ibidē. q̄ cult⁹ deo debit⁹ q̄ttuoꝛ nominib⁹ nominat̄. duob⁹ apud grecos ſcilicet Latria. ⁊ theuſebia. i. cultus diuinus vel bon⁹. ⁊ duob⁹ apud latinoſ. ſ. religio ⁊ pietas. qui coꝛreſpondēt p̄fatis duob⁹. differt tñ latria ꝓprie a theuſebia. q: hec reſpicit cultuȝ dei interioꝛē qui ꝓprie ptinet ad virtutes theologicas. ſed latria reſpicit ſeruitutē exterioꝛē que pertinet ad iuſticiā. vt elicit̄ a ſancto Bonauē. in. iij. diſt. ix. q. ij. ar. iij. ⁊ ſic eſt virt⁹ cardinalis ꝓprie. ⁊ quādo aliqui doctoꝛes dicūt q̄ eſt virtus theologica: intelligitur ſm qd̄ eſt theuſebia.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

1 ¶ Qui ſunt actꝰ latrie? R. ꝙ ſunt due ſpecies
actuū latrie. prime ſpeciei actꝰ ſunt illi quos ꝓ
ducit mediātibꝫ virtutibꝫ quibꝫ impat ordi
nans eos in dei reuerentiā. ⁊ ſic religionis actꝰ
per moduꝫ imperij ponit. Jaco. i. eſſe viſitare
infirmos. qui eſt actꝰ elicitus a miſericordia ⁊
immaculatū ſe cuſtodire: qui elicit a tēperātia
Secūde ſunt illi quos ꝓducit per ſe ⁊ īmedi
ate ꝑ quos homo ordinat tantū ad deū. ⁊ int
hos habet aliquos interiores tanqꝫ principa
les ⁊ per ſe. vt eſt deuotio ⁊ oratio. Aliqs vero
exteriores quaſi ſecūdarios ⁊ ordinatos ad in
teriores quibꝫ ipa vtit quaſi ſignis ad excitā
dā mentē ad actꝰ ſpūales. Et in aliquibꝫ ho
rum exterioꝝ corpꝰ ad venerandū deo exhibet
vt in adoratione. In aliquibꝫ ſuo deo de rebꝫ
exterioribꝫ offert. ⁊ h vel ꝓmittendo. vt ī vo
tis. vl' in dando: vt ī ſacrificijs: oblatōibꝫ: pri
mitijs: decimis: ⁊ hmōi.

2 ¶ Utrꝫ ſacrificiū ſit latrie? R. ꝙ triplex eſt ſa
crificiū. primū bone opationis. ⁊ iſtud eſt om
niū virtutū. ſecundū oratōis: ⁊ iſtud virtutū
theologicaꝝ eſt. terciū eſt imolatōis: ⁊ iſtud
eſt latrie ſpeciale.

Latro in quo differt a fure. R. ꝙ latro furatur d
die: ſed fur de nocte. Jura tamen
ſepiꝰ vnū ꝓ altero accipiūt. vt pa
tet in. c. i. de homicidio.

¶ Quis dicat publicus latro vl' depopulatoꝝ
1 agroꝝ. vide. j. Immunitas. §. xvij.

Laudemiū eſt que
daꝫ ſolu
tio quinquageſime part vl' exti
matōis rei fienda dn̄o ab eo q d
nouo acqrit emphitheoſim. de q dic vt. j. Em
phitheoſis. §. xxxiij.

Lectoris officiū eſt lecti
ones pnuncia
re. ⁊ ea q̄ ꝓphete ꝓnunciauerūt
populis pdicare. xxv. di. perlect
⁊. xxi. diſt. cleros.

1 ¶ Quō debet ordinari habet. xxiij. di. c. lectoꝝ
ſꝫ meliꝰ in paſtorali epōꝝ.

Legatū quid eſt? R. ꝙ eſt
donatio quedā a
teſtatore relicta: ſꝫ ab herede pre
ſtanda. qꝛ debet poſt mortē teſta
toris. ⁊ poſt aditā hereditatē ab herede colli
git. inſti. de leg. §. i. ⁊ hodie fideicōmiſſuꝫ ⁊ le
gatū fere idē ſunt. ⁊ fere adequata ſunt. ⁊ quic
quid iuris eſt in vno: eſt etiā in alio. ſꝫ fideicō
miſſuꝫ dictū eſt. qꝛ olim fideicōmiſſa pende
bant ex fide heredū. ⁊ ideo fideicōmiſſarij di
cunt quibꝫ legata ſoluēda fidei cōmittuntur
dicunt etiā teſtamētoꝝ executores.

¶ Quis poteſt legare? R. ꝙ ſolū illi qui poſ 1
ſunt teſtari. ff. de leg. i. l. ij. ⁊ qui poſſunt teſta
ri. vide. j. Teſtamētū. §. i. Legatū em̄ relinqui
nō ꝑtnſi in teſtamēto vel codicillo. Unde te
ſtari: codicillari: ⁊ legare ad h equipollent. vt
qui poteſt vnū poſſit ⁊ reliquū. ff. de iure codi
cill'. l. diui. §. codicillos is domū. Fallit hoc ī
legatis ad pias cauſas. vt. j. Legatū. ij. §. vij

¶ Cui poteſt legari? R. ꝙ regulariter illi ſoli q 2
poteſt heres inſtitui. ⁊ q poteſt īſtitui. vide ſ.
Heres. §. xxv. ⁊ ꝙ ſit pſona certa. aliter nō va
let. l. vulgo. ff. de ſta. ho. Fallit tn̄ h in aliqui
bus caſibꝫ. de quibꝫ in. §. ſeqn. ⁊ Legatum. ij
§. ij.

¶ Sꝫ nunqd pater poſſit legare filijs ſpurijs 3
ratione alimētoꝝ. vel relinquere dotes filiabꝫ
ſpurijs: cū dos ſuccedat loco alimentoꝝ. q tn̄
ſpurij nō poſſunt īſtitui heredes? R. ꝙ ſic ſm
Bar. in auten. ex cōplexu. C. de ince. nup. vi
de. ſ. Filiꝰ. §. iiij.

¶ Utruꝫ fratribꝫ minoribꝫ poſſit legari? R. ꝙ 4
ſic. cle. exiui. de verbo. ſig. §. cupiētes. dūmo
do nō ſit valor hereditat: vel tāta eiꝰ ps ꝙ ꝓ
ſumat fieri in modo ⁊ forma legati fraudulē
ter ꝓ ſucceſſione hereditatis de qua non ſunt
capaces.

¶ Utrꝫ cū legat fratribꝫ mendicantibꝫ anni 5
uerſariū perpetuū liceat eis recipe? R. ſm Pe.
de pal'. in epl'a ad magiſtꝝ ordi. pdicatoꝝ. ꝙ
ſic. recipiēdo gratis ⁊ petēdo extra iudiciū. qꝛ
hoc nō eſt habere redditꝰ. ſed in iudicio petere
ea tanqꝫ redditꝰ ſibi debitos eſt cōtra ꝓfeſſio
nē eoꝝ. Idē dicit de cenſibꝫ annuis ac etiaꝫ de
redditibꝫ fratꝝ ad vitā. Farinerꝰ ordinis mi
noꝝ generalis in ꝯſti. dicit. ꝙ nō licet fratribꝫ
inducere aliquē ad talia legata faciēda ꝙ ſi fa
cta fuerint in iudicio non petant. quaſi tacite
innuat qd dicit petrꝰ: ꝙ extra iudiciū peti poſ
ſunt ꝑ modū elemoſine. Nec obſtat ꝙ dicunt
aliq nō licere niſi quādo dans ſciret nō teneri
ſe ad talia dāda: ⁊ tamē ex ſua liberalitate dat.
qꝛ licet in ꝯſciētia ille teneat ſm qd infra dico.
⁊ ꝓpterea det. nihilominꝰ fratres ea petere poſ
ſunt extra iudiciū ꝑ modū elemoſine. ſicut li
ceret petere elemoſinaꝫ ab illo qui habet vltra
neceſſitatē ſui ſtatꝰ: qui quāuis ipe teneat face
re elemoſinā. nō tn̄ ꝑ h ſequit ꝙ frater minor
non poſſit ab eo petere. Aduerte tn̄ ꝙ annuos

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

reddit⁹ ad modicū temp⁹.ſ.decē annoꝝ lega/
tos poſſunt petere mendicātes in iudicio exce
ptis fratrib⁊ minorib⁊.qui licet de talib⁊ ſint
capaces nō tamē poſſunt in iudicio talia ꝑ ſe
petere.vt in.d.cle.exiui.§.vez.de verbo.ſigni.
Similiter ſunt capaces annui reddit⁹ etiam
imperpetuū qñ eſt ad certū vſum diuini cult⁹
puta:vinū ꝓ miſſis.frumētū ꝓ hoſtijs fiēdis
⁊ hmōi.fm.d.Car.in.d.§.⁊ Fede.de ſe.ſecus
ꝓ victu vel veſtitu.

6 ¶ Utꝝ q̇s poſſit legare eccl'ie cōſtruende:R.
Pa.in.c.nos quidē.de teſta.ꝙ ſic.ſ3 nō dona
re.q2 nō valet donatio.c.abbate ſane.de re iu
di.li.vi. Ratio diuerſitatis ponit a Bar.in.l.
ſeruos ad cuſtodiā.ff.de ali.⁊ ciba.leg.q2 do/
natio requirit perſonā ⁊ ſcientiā.ideo abſenti
nō poteſt donari.l.abſenti.ff.de dona.c.ſi ti/
bi abſenti.de pben.li.vi.⁊ etiā incerte ꝑſone pt
legari:dūmodo ex euentu poſſit certificari.l.
cū pater.§.ſurdo.ff.de lega.ij.ſec⁹ ſi certificari
nō poſſet euentu:q2 nō poſſet ei legari.vt no.
glo.d.c.nos.

7 ¶ Utꝝ legatū factū eccleſie ſancte Marie cū
plures ſint ſit nullū:R. Pa.in.c.indicante.d
teſta.ꝙ nō.ſ3 dabit eccl'ie parochiali ſi ſic no/
minat.vel pauperiori que tale habet nomen.
Glo.vero in.d.c.nos quidē.dicit ꝙ ſi nll'a ec
cleſia ſancte Marie ſit in loco dabit eccl'ie ca/
thedrali.vt no.in glo.pfati.c.indicante.facit
l.que ꝯditio.ff.de ꝯdi.⁊ de.vbi ſi teſtator man
dauit aliq̇d fieri in foro ⁊ nō dixit in quo in/
telligit de foro illi⁹ municipij vbi habitat.⁊ h̄
de autoritate epi ⁊ executoris.ſimiliter quādo
legat eccleſie fiende ⁊ nō dicit d loco.epiſcop⁹
⁊ executor ꝓuidebunt de loco vbi debeat fieri.
⁊ hoc fauore pie cauſe:niſi aliter cōſtet de men
te teſtatoris.

8 ¶ Quid ſi legatari⁹ morit ante ꝯditionis euē
tum:R. Pa.in.d.c.nos quidē.ꝙ aut legatū
eſt factū ꝑſone intuitu ſeu ꝯtemplatōe anime
puta quia alie perſone fuiſſet relictur⁹.tunc d
ficiente illa perſona debet cōuerti relictū ad ali
um piū vſum.vt volūtas defuncti in effectu
impleat.ſicut dicim⁹ in legato facto ad aliq̇d
faciendū in ciuitate ꝓpter perpetuā memoriā
defuncti.ꝙ alibi fiet ſi ī loco vbi ordinauerat
fieri nō poſſit.vt.l.legatū.ff.de vſufruc.lega.
Si vero relictū fuit cōtemplatōne perſone vl'
collegij certi nō habito reſpectu ad piā cauſā.
tūc deficiente legatorio expirat legatū ⁊ rema/
net apud grauatū.vt in.l.pater.§.tuſchula/
nus.ff.de lega.iij.C.de cadu.tol.l.vnica.§.ſi
aūt aliq̇d ſub ꝯditōe. Si aūt dubitat an ha/
buerit reſpectū ad animā vel ad perſonā.tunc
in dubio fauore religionis debem⁹ ꝓſumere ꝙ
ad piā cauſam reliquerit.ar.l.ſunt ꝑſone.ff.d
relig.⁊ ſumpt.fune. Et hic nota ⁊ ſeq̇t Bar.
in.d.§.tuſchulan⁹. Et hec deputatio ad aliū
vſum piū debet fieri de ꝯſenſu epi ⁊ heredis ſi/
mul.d.l.legatū.⁊ no.in cle.q2 ꝯtingit.de reli.
do.⁊ facit ad q̇ſtionē3 legati facti puelle ꝓ ea
maritāda.q̄ morit an ſit dandū alteri.quia ſi
factū eſt ītuitu ꝑſone.puta:q2 fuuit.⁊ hmōi
nō dabit alteri. Si vero intuitu aīe:ſic dabit
alteri.⁊ ſil'r de quocūq3 legato qd̉ nō pt cōſeq̇
ſuū effectū. Qd nota.

9 ¶ Utꝝ legatū factū duob⁊ re cōiunctis ſi vn⁹
repudiat.vl' moriat viuo teſtatore.vel depor/
tet ⁊ hmōi:accreſcat alteri:R. Pe.de peruſio.
tractatu de canonica portōe epi.ꝙ ſic.l.re ꝯiū/
cti.ff.de leg.iij.⁊.l.vnica.§.his ita.C.de cadu.
tol.nō autē accreſcit cōiunctis cognatōe lega
li.l.mulieri ⁊ titio.ff.de ꝯdi.⁊ de.⁊ dicunt ver
bis ⁊ re ꝯiunctis.puta:quādo ſtich⁹ legat pe
tro ⁊ martino re tm̄ cū diuiſim.puta:lego Pe
tro ſtichū meū. Itē lego martino ſtichū meū
vt inſti.de le.§.ſi eadē res.in tex.⁊ in glo. Itē
verbis ⁊ nō re qñ titio ⁊ ſeyo lego fundū eq̇s
portionib⁊.⁊ ꝓfert ꝯiunct⁹ verbis ⁊ re alijs cō
iunctis re tm̄. S3 an ꝯiunct⁹ verbis tm̄ ꝑfe/
rat ꝯiunctis re tm̄ eſt opinio diuerſa.ſed dic
ꝙ equaliter veniūt.vt notat ī dicta lege.re cō
iuncti.

¶ Quid de legato facto ab aliquo alicui eccle 10
ſie ſub ꝯditōne.ſ.ſi ibi ſepeliat qui legās mo/
rit excōmunicatus ⁊ nō ſepelit ibi:R. Bart.
poſt idi.in.l.miles.§.re an.ff.de adult.ꝙ ni/
hilomin⁹ ſoluet legatū eccleſie.cū facto legan
tis ⁊ eius culpa acciderit.⁊ ſequit Bal.in.l.ſi
q̇s ad declinandū.C.de epi.⁊ cleri.⁊.l.i.C.de
his q̄ pene no.facit tex.no.in.l.nulli.C.d epi.
⁊ cle. Ratio.q2 in legato ad pias cauſas atten
dit duplex fauor.ſ.legātis ⁊ cui legat.licet er
go in notorio peccatore ceſſet fauor aīe ei⁹.nō
tñ ceſſat fauor eccl'ie cui reliquit. Itē q2 illa cō
ditio eſt impoſſibilis.⁊ ideo nō viciat legatū.
l.obtinuit.ff.de ꝯdi.⁊ demon.

¶ Quid ſi legat alicui aliquid ſub ꝯditōne ſi 11
habuerit liberos vtꝝ ſi ingredit religionē de/
beat habere.dic ꝙ ſic.vt ſ.dixi. Heres.§.xiiij
cum ſeq̄n.

¶ Si titio pecunia legata fuerit:⁊ ei⁹ fideicō/ 12
miſſum ſit vt alienū ſeruū manumitteret.nec
dn̄s eū vendere velit nihilomin⁹ legatū capi
et.quia ꝑ eū nō ſtat quo min⁹ fideicōmiſſum
ꝑſtet. Nā ⁊ ſi ſeru⁹ mortu⁹ eſſet a legato non

ſubmoueref.l.ſi titio.ff.de leg.i.
13 ¶Si in ſingulos annos aliquid alicui lega/
tū ſit plura ſunt legata ꝛ primi anni erit pur.
ſequentiū ↄditōnale.l.ſi viuat.ꝛ ideo eo mor
tuo nō trāſmittet ad heredē.l.ſi in ſingulos.
ff.de annuis legatis.
14 ¶Quidā teſtamentū faciens legauit filie ſue
nupte decē ducatos ꝓ quolibet anno ꝓ veſti/
mentis vt induat ſe:que filia ſtetit ꝑ quattu/
or annos ꝙ nō induit ſe:nec a fratribꝫ pecuni
am ipam petijt. Querit an poſſit petere pecu/
niā preteritoꝝ annoꝝ:℞.ꝙ nō.ar.l.quidā pdia
ff.de vſufru.lega.
15 ¶Quid ſi legatari⁹ morit ante legantē:℞.ꝙ
deficit legatū.ꝛ remanebit heredibꝫ legantis.
ſec⁹ ſi moreret poſt mortē teſtant:ſed anteq̄
heres adiuiſſet hereditatē.q: tunc debet here
dibꝫ legatarij.l.vnica.§.ſꝫ vt manifeſtet.C.
de cadu.tollen.
16 ¶Utꝝ legatū factū epo pſumet factū ↄtēpla/
tione eccleſie:℞.Pa.in.c.requiſiſti.de teſta.
ꝙ in dubio ad cōiecturas eſt recurrendū.vt ſi
eſt factū ei a perſona cōiuncta non pſumat q̄
uis dixerit relinquo hoc epo. Similiter ſi di
ceret relinquo dn̄o Johāni nō expſſo epiſco/
po.ꝛ ſic erit ſuū.ꝛ ſuccedunt ppinqui ab inte
ſtato.c.quia nos.de teſta. Si vero ab extra/
neo leget ſic pſumit factū cōtemplatōne eccle
ſie. Idē dic per om̄ia de quocūq̄ habēte admi
niſtrationē ſeu plationem in eccl'ia. Et nota
ꝙ extrane⁹ hic accipit qui nō eſt ei cōiunctus
in quarto gradu affinitatis vl' cōſanguinita/
tis.vt eſt tex.in auten.licentiā.C.de epi.ꝛ cle.
ꝛ in auten.de eccle.ti.§.interdicim⁹. Idē glo.
xij.q.iij.c.i.ꝛ eſt cōmunis opi.q̄uis aliq̄ alit
teneāt.vt ſ.Cleric⁹.xiij.§.v.
17 ¶Cui⁹ ↄtemplatōe pſumet legatū factū non
habenti adminiſtrationē in eccleſia qui tamē
eſt eccleſiaſtic⁹:℞.Pa.in.d.c.requiſiſti.ꝙ in
dubio pſumetur factū intuitu perſone ſi talis
poteſt habere ppriū. Si vero nō poteſt ha
bere pprium.puta q: religioſus.ſic pſumit fa
ctū intuitu monaſterij ſeu eccleſie. facit.l.de o
nobis.C.de epiſ.ꝛ cleri.c.vnico.xviij.q.i. Et
ſic quādo factū eſt intuitu eccleſie non pote/
rit diſponere niſi ſicut de alijs rebus eccleſie.
qd̄ nota.
18 ¶Utꝝ legatū factū filiofamilias in dubio p/
ſumatur factum intuitu patris:℞.Pa.in.c.
Raynuti⁹ de teſta. Bar.in.l.cū aliquis.C.de
iure delibe.dicit ꝙ ſi fit per iſta verba.lego fi/
lio Martini.nō intelligit ↄtemplatōne pa/
tris maxime ſi exprimat nomē filij.puta Ti/
cio filio Martini:ꝛ nominatio patris intelli
git facta cauſa demōſtratōnis. Nec obſtat.d.
l.cū aliq̄s:quia loquit in ſeruo q: exprimitur
qualitas q̄ ſi eſſet vera de iure acquireret do/
mino legatū.ꝛ ſic videt cōtemplatōne domi/
ni factū. ſed ſec⁹ in filios:q: filiatio nō facit re
lictū acquiri patri.quia poſſet eſſe emancipa/
tus.ꝛ maxime hodie cū in aduēticijs acquira
tur filijs ppri̇etas. ſꝫ ſi fieret de patre mentio.
ꝛ de patria poteſtate.idē eſſet ſicut de ſeruo. ſed
de h̄ dubitat Pa.q: filiatōis q̄litas nō impe/
dit ppri̇etatē acq̄ri filio.ꝛ ideo videt ꝙ ſolum
vſufruct⁹ acquirat patri.
¶Utꝝ legatū factū canonicis om̄ibus talis 19
eccleſie etiā ſi exprimant nomina pſumat ec/
cleſie cōtemplatōne factū:℞.do.Petr⁹ vbi
ſ.ꝙ ſic.per.l.ciuibꝫ.ff.de re.dub. vbi dicit tex.
ciuibꝫ ciuitatis legatū vel fideicōmiſſum da
tum ciuitati relictū videt. qd̄ verꝝ eſt ſm glo.
niſi ſit datū vt ſingulis.quia nō acquirit ciui
tati.ſꝫ ipſis ciuibꝫ. Facit.l.annua.§.a ticia.
ff.de annuis lega. ſec⁹ ſi vni nō habēti admini
ſtrationē vel prelationē qui eſt ſimplex cano/
nicus.quia ſibi acquiret non eccleſie vt dixi.
ꝛ hoc verꝝ niſi pbaret ꝙ intuitu eccleſie lega/
tū fuit.vel niſi legatari⁹ fraudē adhibuit.d.c.
req̄ſiſti.in fi. Facit.l.nōnunq̄.ff.ad treb.
¶Utꝝ cū legatarius nō poteſt vti legato niſi 20
reſpectu eccleſie.puta:legat q̄s iter ꝑ fundum
ſuū clerico quo vadat ad eccleſiā intelligatur
cōtemplatōne eccleſie in dubio:℞.Petr⁹ vbi
ſ.ꝙ ſic.ꝛ ſic acquirit eccl'ie.ꝛ ita intelligit qd̄
no.glo.in.l.nō plures.C.de ſa.ſan.eccle.ne le
gatū ſit inutile. vide qd̄ no.docto.in.l.i.C.de
ſa.ſan.eccle.
¶Quid ſi q̄s leget ſic.lego petro ꝛ filijs eius 21
poſſeſſionē vel aliud:℞.ꝙ Petr⁹ habebit me
dietatē.ꝛ filij eius aliā medietatē ↄſequenter.
ff.de vſufruc.accre.l.ſi quis titio.ꝛ de teſta.c.
Raynald⁹.in glo. vnde nō refert i h̄ caſu ſiue
leget titio ꝛ meuio vel titio cū meuio.vt in.d.
l.ſi q̄s titio.qd̄ no.
¶Quid poteſt legari:℞.ꝙ res teſtatoris ꝛ res 22
heredis nec refert an ſciuerit vl' ignorauerit eſ
ſe ſuā vel heredis.vt inſti.de lega.§.ſi quis rē
ſuam.
¶Sed nunq̄d res aliena a teſtatore poſſit le/ 23
gari:℞.ꝙ ſic.ſi ſciebat teſtator eſſe alienam.ꝛ
heres tenet eā emere ꝛ pſtare.vel extimationē
ſoluere ſi talis ſit q̄ extimari poſſit.vt inſti.de
lega.§.nō ſolū.ꝛ.§.qd̄ autē.cū tali diſtinctio
ne ꝙ aut res que legat erat teſtatori pignora/
ta.ꝛ ſic in ea habet ius ſolū.ꝛ tūc nō pſumitur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

niſi legatum illud ius eſſe qđ in eo habebat. ⁊ ſic nō dabit͛ extimatio. vt in. l. ſerui electione. ff. đ lega. i. Aut res legata erat res teſtatori cōmunis ſimul ⁊ alteri. ⁊ ſic intelligit͛ ſolum legaſſe partē ſuā: niſi dixiſſet totā talē rem. quia ſic extimatio debet͛. vt no. Bar. in. l. cū alienā. C. de lega. Aut res omnino eſt aliena. ⁊ tunc ſi eſt heredis debet͛ res omnino. tex. eſt in. l. vnuz ex familia. §. ſi rem. ff. de lega. ij. Si vero non eſt heredis ſed alteri⁹: ⁊ ſi ſciēter legauit debet͛ extimatio. d. l. cum alienā. dūmodo ſit talis cui⁹ cōmertiū haberi poſſit. alias eſſet inutile legatū. puta ſi legat͛ res ſacra vel principis. l. apud iulianū. ff. de lega. i. Si vero legat͛ ignorāter ⁊ cōiuncte perſone cui alias fuiſſet relictur⁹ ſi ſciuiſſet eſſe etiā alienā debet͛ extimatio. d. l. cum alienā. ⁊ Bal. in. l. i. C. de ſa. ſan. eccle. tenet eccleſiā eſſe coniunctā perſonā cuz ſit mater omniū fideliū. xij. q. ij. qui abſtulerit. Sed Pa. in. c. filius noſter. de teſta. nō tenet ꝙ eccleſia hic habeat͛ ꝓ cōiuncta perſona. ſed ſolū coniunct⁹ ex ſanguine. vt in. c. nōnulli. de reſcrip. ⁊ qđ debeat͛ cōiuncte perſone intelligitur quādo errat generaliter. ſed quādo errat ex cauſa ſpecifica. puta: qꝛ credebat ſuā ex emptione facta a pupillo q̄ nō valebat. tūc viciat͛ legatū in totū etiā factū cōiuncte ꝑſone. vt no. in. d. l. cū alienā.

24 ¶ Sed nunqđ qđ ꝑdictum eſt in queſtione ꝑcedenti habebit locū in foro canonico ⁊ anime? R. Panor. in. c. filius. de teſta. dicit ꝙ cōmunis opinio tenet ꝙ ſic. ſed ipſe credit ꝙ nō habeat locū in cōſcientia. ratio. quia in. d. c. filius noſter dicit͛. quia lege dei viuimus nō legibus videt͛ annuere hoc eſſe cōtra legem dei. ⁊ ideo null⁹ ſubiectus obediētie iuris canonici poterit hāc diſpoſitionē legis obſeruare ⁊ etiā in repetitiōne. c. cū eſſes. de teſta. ita tenet ratio quia diſpoſitio quelibet debet attēdi ſm rationem certā. c. intelligētia. đ verbo. ſig. ⁊ ideo patet per. d. c. filius. ꝙ eſt differētia in hoc inter ius ciuile ⁊ canonicū. ⁊ ꝙ diſpoſitio. c. filius. aſtringit omēs quos aſtringit ius canonicū. Ego admitterē dictū ſuū quādo heres nimiſ grauaret͛. qꝛ ſic non videret͛ fuiſſe de mente defuncti ſ3 eſſe errore deceptū. ſ3 qñ ꝯſtaret đ mēte defuncti. puta: qꝛ ſciebat diſpoſitionē iuris ciuilis: ſic credo etiā in ꝯſciētia habeat locuz. qꝛ perinde eſt ac ſi legaſſet rem illā ſi emi poſſet vel ſaltē extimationē.

25 ¶ Utrū legata domo debeat͛ ortus? R. Pa. in c. Raynucius. de teſta. ꝙ ſi ortus coheret domui ſic debet͛. ff. ſi ſerui. vendi. l. teſtatrix. ⁊ ff. de acti. emp. ⁊ vēdi. l. ſi creditor. in fi. qđ limito veꝝ quādo eadē ianua claudit domū ⁊ ortum. ſecus ſi ſic nō coheret quia nō debet͛. Et ſic intellige glo. in. c. fi. xij. q. ij. ⁊ Pa. vbi ſ. in dicto. c. filius.

¶ Utrū legatis aliquibus rebus ⁊ poſtea venditis per teſtatorē teneat͛ heres? R. ꝙ ſic: niſi vendēdo teſtator habuerit animū adimēdi legatū. inſti. de lega. §. ſi rem ſuaz. ⁊ in dubio ꝓbabit heres ſaltē per quattuor teſtes voluntatem defuncti mutatā. vt in glo. d. §. ſi rem ſuā. Idez dic ſi rē legatā pignori tradidit. ꝙ niſi habuerit animū adimēdi legatū tenet͛ heres eā luere. ⁊ legatario tradere. vt inſti. de leg. §. ſed ⁊ ſi rem. in tex. ⁊ in glo. In cōſcientia credo verū qñ teſtator in morte noluit mutare teſtamentū. ſec⁹ ſi morte ꝑuentus nō potuit in vltimo aliquid diſponere. qꝛ tūc ꝑſumerez ꝙ animo adimēdi legatū alienauerit. 26

¶ Utrū legatum quo mihi liceat cedere lapides in ſolo teſtatoris tranſeat ad meos heredes? R. ꝙ non. tex. eſt in. l. apud iulianuz. §. ſi quis. ff. de leg. i. ratio ſm glo. quia eſt ius ꝑſonale. 27

¶ Utrū poſſit legari qđ nondū eſt in rerū natura? R. ꝙ ſic: dūmodo ſit futuꝝ. vt fruct⁹ futuri i tali fundo. aut qđ naſcet͛ ex ancilla ⁊ huiuſmodi. inſti. de leg. §. ea quoqz res. 28

¶ Utrū iura act. ⁊ ſeruitutes ⁊ huiuſmodi incorporalia poſſint legari? R. ꝙ ſic: niſi viuēs teſtator debitū exegerit vel remiſerit ⁊ i dubio ꝑſumitur legatū voluiſſe adimere exigendo vel remittendo. inſti. de leg. §. cū autē. in tex. ⁊ in glo. 29

¶ Utrū debitori poſſit ſua liberatio legari? R. ꝙ ſic. inſti. de leg. §. ſi q̇s debitori. niſi teſtator viu⁹ exegerit. inſti. ibidē. §. cauſam. 30

¶ Sed quero an in dubio ꝑſumetur legatū factū creditori fuiſſe factū animo recōpenſandi? R. Bar. in. l. ſi cū dotem. §. ſi pater. ff. ſolu. ma. ⁊ cōmuniter moderni in. c. officij. đ teſtamentis diſtinguūt ꝙ aut relictū ſit per debitorem neceſſariū qui ex neceſſitate iuris tenetur ad debitū. ⁊ ſic preſumit͛ animo recōpenſandi factuz. vt in. d. §. ſi pater. vbi dicit͛ ꝙ ſi pater qui tenebat͛ dotē dare filie ſue legat eidē aliq̄d in teſtamento ꝙ illa nō poterit petere legatū ⁊ dotē. qꝛ videt͛ legaſſe animo cōpenſandi cū dote debita. Aut legatū ſit per debitorez voluntariū. puta: qꝛ ex ſua voluntate obligauit ſe ad debitū. ⁊ ſic in dubio nō ꝑſumitur factum animo recōpenſandi: niſi ſit exꝑſſuz. vt ꝓbatur in. l. vnica. §. ſciendū. C. de rei vx. act. 31

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

vbi habetur ꝙ marit⁹ qui tenet̃ reſtituere dotez vxori poſt mortē legauit aliq̇d ſimpliciter vxori poterit vxor vtrūq; petere. Silr̃ dic de legato facto cuicūq; creditori a debitore. ad h̄ C. de here. inſti. l. ſi cōpenſandi. ff. de le. i. l. lutius. in prin. ⁊ ff. de lega. ij. l. vlti. §. pe.

32 ¶ Utrū per ſuggeſtionē: ſolicitudinez: vel importunitatē faciēs adimere legatū factū alicui ⁊ faciens ſibi relinqui teneat̃: R. do. Bertho. cepola in ſuis cautelis ꝙ tenet̃ actione de dolo. vel in factū ſubſidiaria ei cui ademptū eſt: vel cui nō eſt relictū ex ſolicitudine eius. ff. de doli excep. l. i. no. Ange. in. l. fi. C. ſi quis aliquez teſta. ꝓhi. Facit. l. i. ⁊ ibi no. C. de pe. bo. ſubla. li. x. Sz meli⁹ dic vt. j. Reſtitutio. i. in verbo impediēs.

33 ¶ Quid valet vxori legatū quo legat̃ ei dos ſua: R. ꝙ valet q: plenior eſt actio ex legato q̄z ex dote. inſti. de lega. §. ſed ſi vxori. quia ſicut dicit ibi glo. legatum ſtatim debetur. dos vero ſi cōſiſtat in mobilib⁹ debet̃ poſt annum ſolum. Item valet quia nō habebit ꝓbare dotē talis quātitatis ſi exprimat̃. alias ſic. C. d̾ fal. cau. l. iij.

34 ¶ Quero quid debeat̃ quādo legatū fit in genere: R. ꝙ ſi illud gen⁹ eſt generaliſſimuz. ſic nullū eſt legatū. Exemplū ſi diceret. lego ſubſtantiā vel rem. Si vero genus eſt ſubalternum. vt lego animal. corpus. ⁊ huiuſmodi. ſic ſimiliter nullū eſt. quia dando muſcā liberaret̃. Si vero genus eſt incertū. puta: q: eſt ſpecies ſpecialiſſima. tūc aut res eius generis habet certos fines a natura deſignatos. vt bos equus: ⁊ hmōi. aut habet fines ex ſola diſtinctione hominis. vt fund⁹. vt. ff. de lega. i. l. qd̄ in rez. §. fi. Aut facto hominis. vt dom⁹ vel fund⁹. qd̄ per factū hominis de duob⁹ fit vnū diruendo parietē. ⁊ huiuſmodi. vt. ff. cōmunia ꝑdio. l. ſi quis duas. §. i. Si loquimur d̾ primo. ſic fuit varia opinio. ſed placet mihi opinio Joh̄. quā ſequit̃ Accur. in. l. legato generaliter. ff. de lega. i. ſcilicet ꝙ aut teſtator q̇s relinquit ſeruos vel boues incertos ⁊ de incertis ſunt in ſuo patrimonio. ⁊ tūc eligit legatarius. vt inſti. d̾ lega. §. ſi generaliter. dū tamē nō eligat optimū. dicta. l. legato. Aut nō ſunt in ſuo patrimonio. ⁊ ſic electio erit heredis. vt ff. de tritico. le. l. iij. in principio. ⁊. l. iiij. Similiter vbi teſtator de certis ſeruis ſenſit incertum. puta: quia legauit vnū de ſeruis ſuis. ſic electio erit legatarij. l. qui duos. ff. de lega. i. Si vero loquimur de ſecūdo. ſic nō valet. q: videt̃ deriſoriū. quia heres p̄ſtādo fundū vnius digiti vel vnguis liberaret̃. d. l. qd̄ in rerū. §. ſi quis autē. Si vero loquimur de tercio: tunc aut legans domū in genere relinq̇t domos aliquas. aut nō. ſi ſic. electio erit legatarij. Si nō legatū erit deriſoriuz. ff. de leg̃. i. l. ſi dom⁹. in princi. Aduerte tamē ꝙ quādo electio dat̃ heredi in reb⁹ legatis in genere. ⁊ illud gen⁹ eſt talis qualitatis ꝙ in ipo ſunt quedam que nihil valēt. ⁊ magis expedit nō habere q̄z habere: tūc nō poteſt talia dare. ſed debet dare mediocrē. vt in. d. l. legato. ⁊. C. d̾ dona. l. ſi quis argentū. §. i. ⁊. C. cōmunia d̾ leg̃. l. fi. §. i. Si vero ſum⁹ extra talia: tunc poterit heres dare minimū in tali genere. l. ſi ita ſcriptum ſit. in fi. ⁊. l. apud iulianū. §. ſeyo. ff. de lega. i. ff. d̾ reg̃. iur̃. l. ſemꝑ in obſcuris. ff. d̾ verbo. obli. l. ſi ita ſtipulat⁹. Fallit hoc in legatis ad pias cauſas. q: debet̃ id qd̄ eſt meli⁹ fauore pie cauſe. vel ſaltē mediocre. puta legatum eſt vas dabit̃ argenteū inter aur̃ ⁊ auricalcū ſeu eneū. Ita habet̃ ⁊ nota. in. l. titia. §. ſeya. ff de auro ⁊ argē. lega. ex qua Bar. ibidē dicit ꝙ ſi legat̃ calix intelligit̃ argente⁹. ſi planeta intelligit̃ de ſerico. ⁊ ſimilib⁹.

¶ Quid ſi q̇s legauit quattuor lagenas olei que ſunt in tali vaſe: que nō ſunt niſi due. vel de pecunia que eſt in tali capſa legat vni. xxx. alij. xx. alij. x. ⁊ nō ſunt niſi. xxx. R. ꝙ ſoluz debetur qd̄ inuenit̃. l. ſi quis teſtamēto. ff. de lega. i. ⁊ vnicuiq; ꝓ rata defalcabit̃. puta ille cui xxx. legauerat non habebit niſi. xv. cui. xx. x. ⁊ cui. x. v. debebunt̃. vt ibi dicit̃. Facit. l. cū certus numer⁹. ff. de tritico vi. ⁊ ole. leg̃. ⁊ de lagenis eſt caſus in. l. ſi quis ſeruū. §. ſi quis. ff. de lega. ij. 35

¶ Quid ſi teſtator errat in nomine: R. ꝙ nō officit. dūmodo cōſtet de quo ſenſit. l. ſi in nomine. C. de teſta. Facit. ff. de leg̃. i. l. iiij. ⁊ inſti. de lega. §. ꝙ ſi aliud. Similiter falſa demonſtratio nō officit. puta cū dicit. lego ſeruū meum quē emi a Titio: cū tamē ſit empt⁹ a diuo dūmodo cōſtet de ſeruo. inſti. de lega. §. ſi q̇s in nomine. Similiter falſa cauſa nō viciat legatum. vt ſi dicit. lego tale quid Petro. quia fecit mihi tale ſeruitiū. cū tamē nō fecerit. inſti. de lega. §. longe. ſecus ſi ꝯditionaliter. vt ibidem. 36

¶ Utrū legans ancillā Bertam. ⁊ poſtea vendens eam emit aliā cui nomē Berte imponit. an debeat̃ iſta ſecūda: R. ꝙ ſic. ff. de cōdi. ⁊ de. l. filie ſue. §. titia vx. 37

¶ Utrū legans mihi oīa ſua mobilia intelligant̃ oēs fruct⁹ etiā: R. ꝙ ſic oēs qui tēpe 38

moꝛtis teſtatoꝛis erāt a ſolo ſeparati.ff.de re.
ven.l.fruct⁹. Sꝫ nō habebo ex tali legato no/
mina debitoꝝ ſuoꝝ.niſi aliter cōſtet de mente
q: nomina debitoꝝ nec ſunt mobilia nec imo
bilia.ſed in.iij.ſpecie.ff.de re iudi.l.a diuo pio
.§.in venditōne. Itē quia nō eſt noſtꝝ qd̄ no
bis debet̄.ſed tantū illud qd̄ poſſum⁹ vendica
re.ff.de auro ⁊ argē.le.l.ij. Sed tu de hoc dic
vt s̄. Alienatio.§.viij. ⁊ idē dic de lignis ⁊ la/
pidib⁹ ad edificiū ꝑparatis ꝙ nō veniūt.ar.
ff.de lega.iij.l.ligni appellatio.§.fi. Idē in le
cto legato venit oꝛnamētū ei⁹.vt in.d.l.libro
rum.§.fi.eo.ti.
39 ¶Utꝝ legatis veſtib⁹ vxoꝛi.veniāt aurea vel
argentea oꝛnamēta dictaꝝ veſtiū.videt̄ ꝙ nō.
q: acceſſoꝛia ꝑcioſioꝛa ſuo principali nō acce/
dunt. Ludo.de ro.in no.tenet ꝙ veniant etiā
ꝑcioſioꝛa.⁊ accedāt principali.vt.l.⁊ ſi nō ſūt
.§.peruenīam⁹.ff.de auro ⁊ argē.leg. ⁊ Bar.in
l.cū auꝝ.ff.de auro.⁊ argē.leg.⁊ dicit glo.fal/
ſam.in.l.ij.ff.de pecu.leg.que vult ꝙ acceſſio/
nes precioſioꝛes non extinguantur deſtructo
principali.
40 ¶Quid ſi legat centū Ticio ſi voluerit: ℞.ꝙ
non trāſibit ad heredē ticij.ſi Ticius nō expſ
ſerit ſe velle.l.ſi ita legatum ſit.§.illi ſi volet.
ff.de leg.i.
41 ¶Quid ſi habens lancē maximā.minoꝛē et
minimā legat lancē minoꝛē: ℞.ꝙ debet̄ medie
magnitudinis.ſi aliud nō appareat.ff.de au.
⁊ argē.le.l.qui lancē.
42 ¶Itē ſi legat cyrographum:intelligit̄ legaſſe
actiones in eo ꝯtentas.l.qui cyrographū.ff.
de lega.iij.
43 ¶Utrū teſtatoꝛ q̄ legauit vni fundū.alij vſu/
fructū fundi:debeat intelligi legaſſe vnicuiqꝫ
ipſoꝝ dimidiū vſufruct⁹ dicti fundi: ℞. Lu
do.de ro.in no.ꝙ ſic.l.ſi alij.ff.de vſufru.lega.
ſecus in iudicis ſentētia.vt.l.⁊ puto.§.i.ff.fa
mil'.her.qd̄ veꝝ eſt ſi aliud de mente n̄ ꝯſter
44 ¶Utꝝ ſi legans ſic dicit.lego centū Ticio.⁊
ſi illos perderet iteꝝ relinquo ei alios centū.
eius heres teneat̄ pluſqꝫ ſemel reſtituere: ℞.
ꝙ nō.niſi ſemel.ff.de leg.iij.l.fideicōmiſſa.§.
ſi quis decē.
45 ¶Si legat̄ alicui vſufruct⁹ ſub certo tēpoꝛe:
puta.vſqꝫquo talis peruenerit ad.xx.annos.
quāuis talis moꝛiat̄.nihilominꝰ vſufructus
durat vſqꝫ ad temp⁹.xx.annoꝝ.ſecus ſi moꝛi
atur vſufructuari⁹ ante.xx.annos.quia expi/
rat. Si vero legat̄ ſub incerta ꝯditione.puta
donec talis fuerit furioſus vl' remāſerit ⁊ hu/
iuſmodi.quoꝝ euent⁹ incert⁹ eſt ſi ꝯditio eue
nerit expirat. Si aūt moꝛiat̄ in furoꝛe.nihilo
min⁹ durabit vſqꝫ ad vitam vſufructuarij.l.
ambiguitatē. C.de vſufru.
¶Quid habebit ille cui relinquit̄ vict⁹ ⁊ veſti 46
tus ſiue alimēta.qd̄ idē eſt: ℞.debet habere ci
bū potū:veſtimēta:lectū:habitationē.⁊ ea ſi/
ne quib⁹ viuere nō poſſet.ff.de ali.⁊ ciba.le.l.
legatus.ff.de verbo.ſig.l.vict⁹.nō tn̄ ea q̄ ad
diſciplinā pertinēt.d.l.legat⁹.
¶Quid ſi dicit relinquo ꝙ vxoꝛ mea ſit do/ 45
mina ⁊ vſufructuaria omniū bonoꝝ meoꝛū:
℞.ꝙ per hoc ꝙ dicit dominā habebit guber/
nationē dom⁹ ⁊ familie.⁊ ei⁹ curā.per h̄ ꝙ di/
cit vſufructuariā habebit victū ⁊ veſtitū. Si
militer ſi diceret̄ relinquo eā dominā ⁊ domi
natricē bonoꝝ meoꝝ.intelligit̄ ꝙ ſm̄ qualita/
tem patrimonij honoꝛifice habeat ſua neceſ/
ſaria ⁊ ſit gubernatrix dom⁹.⁊ ſic ſapientes et
cōmunis vſus interꝑtantur.vt no.glo.in au
ten.hoc locū habet. C. Si ſecūdo nup. Et ſic
fecit Dauid cū dicit̄ de eo cōſtituit eū domi/
nū dom⁹ ſue.id eſt rectoꝛē.⁊ ſic ponit̄ in gre/
co qd̄ eſt.ff.man.l.creditoꝛ.§.luci⁹.do.tamē
Bertho.cepola in tractatu ſuo de ſeruitutib⁹
dicit veꝝ ſola alimēta foꝛe relicta per illa ver/
ba dominā ⁊ vſufructuariā ſi filij ſunt inſti/
tuti.ſec⁹ ſi extranei.vt eſt glo.in.d.auten.hoc
locū.⁊ ibi per omēs.⁊ Bar.in.l.ticia cū teſta/
mento.§.fi.ff.de lega.ij.⁊ Bal.in.l.vnica.C.
de indic.vi.qd̄ intellige ſuperſtantib⁹ filijs.ſe
cus ſi moꝛerent̄ filij viua matre.q: tunc effice
retur ꝓpꝛietaria.vt no.ſingulariter Bar.per
tex.in.l.ſicut in annos.ff.quib⁹ modis vſu/
fruc.amit.
¶Quid ſi dicit lego vſufructū omniū bonoꝝ 48
meoꝝ vxoꝛi mee.vel relinquo vxoꝛē meā vſu
fructuariā: ℞.ꝙ in ſolidū habebit vſumfru/
ctū omniū bonoꝝ.ita ꝙ poterit facere de illis
quicq̇d placuerit.etiā ſi eſſent vltra quātitatē
alimentoꝝ.vt.ff.de vſufru.le.l.vxoꝛi mee.ni/
ſi filios haberet in quo caſu filij haberēt saltē
legitimā partē in vſufructu ſm̄ do. P dofre.
ſicut ipe notat in auten.nouiſſima. C.de inof.
teſta.q̄ limitat dicta.l.vxoꝛi quo ad filios.ſed
nō quo ad extraneos.
¶Utꝝ legās vxoꝛi ſue habitationē ſeu vſum 49
fructū habitatōnis dom⁹ ſue.qd̄ idē eſt.l.cū
antiq̇tas. C.de vſufru. Et in eodē teſtamēto
legando dictā domū alteri ademerit dictū le/
gatū vxoꝛis: ℞.ꝙ nō.tex.eſt in.l.ſempꝛonio.
in princi.ff.de vſufru.vbi ꝓbat̄ qd̄ legato ge/
nerali vſufruct⁹ vel habitatōis nō derogat̄ p
legatū ſpeciale ipſi⁹ rei. Et ibi Bar.dicit ꝙ nō

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eſt alibi tex. ꝓ hoc.

50 ¶Quid ſi dicit relinq̃ Ticio fundū ad vſufructuandū: R. do. Bar. vbi ſ. eſt ꝙ eſt relicta ꝓprietas. Similiter quādo dicit relinquo fundū ad gaudimentū. p. l. ꝓculus. ff. de vſufruc. ⁊ ibi do. Flo. q̃ tñ diſtinguit ver̄ ſi extranei ſunt inſtituti. ſec⁹ ſi filij dilecti. ⁊ placet in ꝯſciētia. licet alij idiſtincte velint ꝙ ꝓprietas ſit relicta nō vſuſfruct⁹.

51 ¶Quomodo poteſt fieri legatū: R. ꝙ poteſt fieri quibuſcūq; verbis aptis tamē ⁊ idoneis vt ſi dicat. lego. do. dare iubeo. volo. rogo. poſco. opto vt des. l. ij. C. cōmunia. de leg. Itē poteſt fieri pure. vt cū dicit̃ lego tali. c. ⁊ in diem vt lego tali vſq; ad paſcha. Ex die. vt lego tali a paſcate in antea ⁊ ſub cōditione per ſi. vt lego tibi. c. ſi filiā meā acceperis. vel per cū. vt lego tibi centū cū fueris. xiiij. annoꝝ. tūc ineſt cōditio hec dū cōpletus fuerit. xiiij. annus et nō aliter. C. de lega. l. fi. Fallit tamē in libertate vt videat̃ poti⁹ eſſe relicta in diē. puta ſi dicit ſeruū meū liberū iubeo cū filius meus erit vigintiquinq; annoꝝ. C. de fideicōmiſ. lib. l. cōmiſſaria. Et vt ſcias differentiā inter legatum quādo fit pure. ⁊ quādo fit ſub cōditione. vel in diē no. ꝙ quādo legatū fit pure ſtatim mortuo teſtatore cedit legatario. vt. j. §. lvi. Quādo vero fit ſub cōditione ante cōditionis euentū nō cedit legatario. ⁊ ideo ſi moriet̃ ipe legatari⁹ anteq; cōditio impleat̃ remanebit apud grauatū. ⁊ nō trāſmittet ad ſuos heredes. Limita hoc in legatis ad pias cauſas. vt ſ. §. viij. Quādo vero legatū fit in diē tunc ſi dies eſt incert⁹ omino. ſic legatū eſt cōditionale. l. dies. ff. de cōdi. ⁊ demō. ⁊. l. ſtipulatio iſta. §. inter certā. ff. de verbo. oblig. ⁊. l. ſi dies. ff. quādo dies le. ce. ⁊ glo. no. in. l. ſeyus ſaturnin⁹. ff. ad trebel. Si vero dies eſt cert⁹ omi certitudine. vtputa: cū legat̃ Ticio in paſcha futuro vel quādo curret in. cccc. xc. ⁊ huiuſmodi. vel dies eſt certus ad min⁹ in ſe. licz ſit incert⁹ in ꝓprio ſubiecto. puta: cū relinquitur talis poſſeſſio Ticio quādo erit vigintiquinq; annoꝝ. quia illud temp⁹ eſt certū in ſe. q2 ſuo curſu perire nō poteſt quin veniat illud tēpus ſed in ꝓprio ſubiecto ⁊ ſub tali qualificatione bene eſt incertū. quia talis poteſt mori anteq; ſit vigintiquinq; annoꝝ. Et tunc legatum factū tali tempore vel die cedit legatario ſtatim a die mortis teſtatoris quo ad trāſmiſſionē. quia ſi legatarius moreret̃ poſt mortem teſtatoris. ⁊ ante illū diē vel temp⁹ nihilominus legatū debebit̃ eius heredib⁹. vt patet in l. vnica. §. cū igit̃. C. de cadu. tol. Intellige niſi aliud impediat. l. ſi ea queſtio. C. de his qui. vt indig. Hoc patet in. l. ſi cū heres. ff. quādo dies le. ce. ⁊. l. heres. in principio. ff. de condi. ⁊ demon. Vbi patet ꝙ quādo quis legat Ticiō poſſeſſionē cū moriet̃. licet ſit incertū quando moriet̃ tamē quia certū eſt ꝙ moriet̃. ⁊ ideo legatū eſt ad diē certū ⁊ ſic debebit̃ eius heredibus. Secus ſi legaret ſic. Heres dato poſſeſſionē Ticio cū morieris. vt ſic eſt cōditionale quia eſt in diē incertū. eo quia ignorat̃ quis prius ſit mortuus an heres vel Titius. Et ideo ſi ticius p̄morietur legatū remanebit apud heredem grauatū. Item aduerte ꝙ dictio ſi non ſemper facit conditionē. nā quādo apponitur tēpori p̄terito vel p̄ſenti. nō facit conditionem l. inſtitutio talis. in fi. ff. de cōdi. inſti. ⁊. l. eas in principio. ⁊. l. ſi ita ſtipulat⁹ fuero hāc ſummā. ff. de cōdi. ⁊ demon. Nec obſtat. l. ſi ſic. ff. de lega. i. quia improprie loquit̃. Quādo vero ſi reſpicit euentū futuri temporis cui⁹ euent⁹ eſt certus omi certitudine. ſic nō facit cōditionem ſm Bar. in. l. i. ff. de cōdi. ⁊ demon. Idē dic quādo cōditio eſt impoſſibiliſ. l. i. ff. de cōdi. inſti. Sed quādo euent⁹ eſt certus an. ſed incertus quādo vt mors. ſic facit cōditionē ſm Bar. vbi ſupra. ⁊ glo. in. l. in omib⁹. ff. de reg. iur̃. Similiter facit cōditionē quādo euentus eſt omino incert⁹. Itē dictio ſi aliquādo ponit̃ ꝓ quia. l. videam⁹. in princi. ff. de in litē iura. l. ticiū ⁊ meuiū. ff. de admi. tu. Aliquādo ponit̃ pro quāuis. l. fi. C. de libe. ⁊ eoꝝ lib. Aliquādo ponit̃ ſimul cū dictiōe ⁊ ſic. ſ. ⁊ ſi. ⁊ ſtat ꝓ quāuis. l. i. §. nūciatio. ff. de no. ope. nun. Et diffuſe vide Bar. vbi ſ. Dictio vero cū. aliquādo habet vim copule. l. illi cū illo. ff. de vſufru. le. ⁊ ſic nō facit conditionē niſi antea appareat voluntas diſponentis. l. ſi fuerint. §. fi. ff. de teſta. ma. ⁊. l. ſi ancilla. ff. de lega. i. Aliquādo vero cū. eſt cōiunctio videlicet quādo apponit̃ verbo p̄teriti vel p̄ſentis temporis. et ſic non facit conditionē. ſed ponit̃ cauſatiue cū ꝓ quia. vel aduerſatiue ꝓ quāuis. l. demōſtratio. §. i. ff. de cōdi. ⁊ demō. ⁊ ibi Bar. Aliquādo reperit̃ aduerbiū. ſcilicet cū pro quādo qḋ eſt quādo apponit̃ verbo futuri tēporis. ⁊ ſic videt̃ ꝙ tunc nō ſit differētia inter ſi. ⁊ cū. ⁊ ꝙ vtrūq; faciat conditionē. l. qui ꝓmiſit. ff. de condi. inde. cum multis alijs. in glo. d. l. demonſtratio. ſed quia multe. l. videntur cōtrarie. Barto. ibidem dicit. ꝙ eſt triplex differentia. prima. quia ſi principaliter denotat cōditionem. ſecūdario vero temp⁹. quia nulla eſt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

conditio que in ſe nõ habeat temp⁹ futurum. Cũ vero denotat principaliter temp⁹: quia eſt aduerbiũ temporis. ſecũdario cõditionẽ. ꝓbatur in. l. ſi ticio. ff. quando dies le. ce. Et ideo quãdo ponit̃ circa ſubſtantiã obligatõnis vl' circa voluntatẽ que exprimit̃ per verbũ futuri ſubiunctiui ſi ponit̃ per ſi nõ valet: ſed bene ꝑ cũ. verbi gratia. Stipulatio que fit ſic. ꝓmitto tibi centũ ſi volueris nõ valet. ſecus ſi dicat ꝓmitto tibi centũ cũ volueris. l. centeſim⁹. §. fi. ff. de verbo. obliga. quia in prima cõditio eſt expſſa per ſi. In ſecũda eſt tacita per cũ. ⁊ expſſa nocent. l. nõnunq̃. ff. de cõdi. ⁊ demõ. Secũda differẽtia eſt. quia ſi legas mihi decem cum petiero nõ facit conditionẽ. l. ſi decẽ cum petiero. ff. de verbo. oblig. ⁊. l. ticia. ff. de condi. ⁊ demon. ſed bene ſi lego decẽ ſi petiero. vt no. in. d. l. ſi cum decẽ. quia per ſi eſt cõditio expſſa per cũ. temp⁹ principaliter. Et ideo cũ talis temporis expſſio ſapiat exactionẽ de preſenti ſiue executionẽ. nullã ſuſpenſionẽ inducit. l. liber homo. §. decem. ff. de verbo. obliga. Tercia differẽtia eſt. quia ſi ſiue apponat̃ circa diſpoſitionem ſiue circa executionem facit diſpoſitionẽ conditionalẽ. l. quib⁹ dieb⁹. §. quidam. ticio. ff. de condi. ⁊ demon. Sed cũ facit diſpoſitionẽ conditionalẽ in vltimis volũtatib⁹. vt. d. §. quidã ticio. ⁊ ibi no. ſecus ĩ cõtractib⁹: ſed bene facit diſpoſitionẽ reſoluẽdaꝫ ſub cõditõne. vt. ff. de indi. adiec. l. ij. ⁊ ibi bona glo. limita tamẽ ꝙ cũ facit diſpoſitioneꝫ in vltimis voluntatib⁹ conditionalẽ. veꝝ quãdo addicitur diſpoſitioni vltime que concernit voluntatẽ diſponendi ſiue diſpoſitionẽ. l. ſi cui legetur. ff. de lega. i. niſi quãdo relinquitur cõiuncte perſone. quia tunc in dubio facit diem. d. l. ſeyus ſaturnin⁹. ff. ad trebel. ſꝫ sec⁹ quãdo diſpoſitio cõcernit ꝑceptũ ſoluendi. ſiue executionẽ. ⁊ tempus certũ ſalteꝫ in ſe ſicut eſt tempus certe etatis. quia tunc nõ facit cõditionem: ſed dilationẽ. quia de natura. cũ eſt facere temp⁹. l. his verbis. ⁊ ibi Bal. C. quãdo di. le. ce. Aduerte etiã ꝙ licet dicat̃ lego tibi cẽtum ea cõditione vt facias tale quid. qd̕ tale legatũ nõ eſt cõditionale. ſꝫ modale. l. meuia. ff. de ma. teſta. ⁊. l. ij. ff. de dona. ⁊ ſic verbũ ca cõditõe accipit̃ ĩpropꝛie ſꝫ Bar. ĩ. d. l. q̃b⁹ dieb⁹.

52 ¶ Utꝝ relictũ in diem debeatur cum fructib⁹ intermedij temporis? R. ꝙ ſi gratia legatarij fuit appoſitus dies. puta: q2 puer. ſic debetur. Si vero dies fuit appoſit⁹ gratia heredis. ſic nõ debent̃. ⁊ ſic ꝯcoꝛ. l. ĩ fideicõmiſſaria. ff. ad trebel. ⁊. l. in fideicõmiſ. §. cũ polidi⁹. ff. de vſuris. ⁊. l. eũ. ff. de annu. lega. ⁊ eſt glo. in. d. l. ex his verbis.

¶ Sed pone ꝙ legatum cõditionale nõ impletur nõ ex defectu legatarij. ſed alio modo? R. ꝙ aut conditio reſpicit factum eius cui relinquit̃ ſolũ. vt puta ſi manumiſerit ſeruũ ſuũ ⁊ tunc ſi conditio deficit per caſum. quia moritur ſeruus moꝛte naturali. ſic cõſequetur legatum. l. que ſub cõditione. §. quotiẽs. ff. de cõdi. inſti. niſi fuerit in moꝛa. l. pe. ff. de condi. et demon. Si vero deficit per aliũ. puta: quia fuit interfectus tunc aget cõtra interfectoꝛem. l. aquil'. l. inde Neratius. §. idem iulianus. ff. ad. l. aquil'. Et ſi occiſoꝛ eſt nõ ſoluendo de eq̃tate debet admitti ad legatũ. l. ticio. §. fi. ff. de ꝯdi. ⁊ demon. ⁊. l. fi. ff. de eo per quẽ fa. erit. Si vero cõſiſtat in facto eius cui relictũ eſt ⁊ alterius etiã tunc ſi per caſum foꝛtuitũ euenit ne impleat amittet legatũ. niſi fauoꝛe alimentoꝝ. l. annua. ff. d' annu. lega. Si vero nõ per caſũ ſed per factum alterius ſic nõ amittet. ſed ipſum habebit. hec diſtinctio probat̃ in. l. in teſtamento. ff. de cõdi. ⁊ demõ. ⁊ in glo. l. i. C. de inſti. ⁊ ſubſti. ⁊ eſt equiſſima. niſi aliud dicas In aliquo caſu fauoꝛe libertatis. l. cũ ita legatur. ff. de ꝯdi. ⁊ demon. Limita etiã illud quo dicitur. qd̕ quãdo conditio non impletur per factum eius verũ ꝙ legatũ deficit niſi cõditio eſſet inhoneſta. quia ſic habet̃ ꝓ nõ adiecta. d. l. cum ita.

¶ Utꝝ legatum factũ ſub conditõne. ſi nupſerit ſempꝛonio: expiret ſi non ei nupſerit? R. ꝙ ſic. ſi honeſte poſſit ei nubere. ſꝫ ſi ſit indignus ei⁹ nuptijs tenet legatũ licet ei non nubat. q2 ꝯditio que perpetuã viduitatẽ inducit remittit̃: ſꝫ nõ que tempoꝛalẽ ⁊ qd̕ vni permittit̃ alteri ꝓhibetur. ⁊ qd̕ in vno ꝓhibetur. in ceteris permittit̃. hec habent̃ ex. l. cum ita legatum ſit. ⁊ in. l. cum tale legatũ. §. meuie. ff. de cõdi. ⁊ demon. Idẽ ſi legatũ ſit vt nubat ſꝫm arbitriuꝫ ſempꝛonij. q2 ꝓinde eſt ac ſi nõ ſit adiecta. l. filie ſue. ff. de ꝯdi. ⁊ demõ. 54

¶ Qua actione petunt̃ legata? R. non ſolum per actiones perſonales ſed etiam: per in rem ⁊ hypothecariã in res moꝛtui. ⁊ idem dic in fideicõmiſſis. vt inſti. de lega. §. noſtra. ⁊. C. cõmunia. de le. l. i. 55

¶ Qñ poſſunt peti legata? R. ꝙ nõ poſſunt peti: niſi addita hereditate: niſi in legatis ad pias cauſas. de q̃. j. Legatũ. ij. §. ix. vñ ſcias ꝙ dominiũ rei legate poſtq̃ addita ẽ hereditas ipo iure trãſit ab eo q̃ legauit ad legatarium recta via. ff. de fur. l. a ticio. Nota glo. ĩ. c. raynald⁹. 56

D 5

de teſta. Et iō ex tūc ꝑtinēt ad legatariū fructꝰ rei legate. no. glo. in. l. in legatis. C. ad trebel. l. a ticio. ff. de fur. l. legatū. la. ij. ff. de le. ij. ⁊. l. ſi tibi homo. §. cū ſeruus. ff. d̄ lega. i. Fallit hoc quādo legat̄ res aliena. l. cū alienā. C. de lega. ⁊. l. nō dubiū. ff. d̄ lega. iij. itē in legato relicto in genere. l. apud offidiū. ff. de op. lega. Idē ī legato alternatiue. l. huiuſmodi. §. ſi ſtichū. ff. de lega. i. ⁊. l. ſtichū. ff. de lega. ij. Itē in legato facto in die: quia niſi adueniēte die nō trāſit. l. ſemproniꝰ. ff. d̄ vſufruc. le. Itē quādo aggrauat heredē ad vendendū rem. l. vxorē. ff. d̄ lega. iij.

57 ¶ Quo ordine capiēt legatarij? R. ꝙ nullum ordinē obſeruamus ſꝫ ſimul oēs equaliter tuemur. dicit tex. in. l. is cui. §. ſi plures. ff. vt in poſſeſ. lega.

58 ¶ Quibꝫ modis efficit̄ caducū legatū? R. ꝙ primo quādo qđ legatur in teſtamēto habet̄ ꝓ non ſcripto. ⁊ hoc cōtingit tripliciter: Aut q̄r deceſſit legatariꝰ quē teſtator viuere credidit. Aut quia qđ legat̄ nō eſt in rerū natura. nec poteſt eſſe vt equus mortuꝰ quē teſtator viuere credidit. aut quia rei legate nullum eſt cōmertium vel que alienare ꝓhibent̄. ⁊ vt dicit Azon. ꝙ etiā ſi ſit cōmertiū ſed cū grandi difficultate. vt in p̄dijs neceſſarijs ceſaris nō valet legatū nec extimatio etiā dabit̄. vt inſti. de lega. §. ſed ſi talis res: niſi volūtas teſtatoris appareret velle extimationē dari quando extimari poſſunt. ff. de lega. i. l. ſi quis inquilinos. excipit̄ ſm eundē caſus quādo quis redemit hominē liberū ab hoſtibꝫ: q̄r poteſt liberari a pignore qđ tacite habeo in eo. l. ſenatus ff. de lega. i. Itē aduerte ꝙ ſi cōmertiū rei legate ſit in cōmuni ſed non alicui ſicut damnato tamē valebit legatū ⁊ p̄ſtabit talis damnatꝰ. Si vero cōmertium nō ſit ei cui p̄ſtare debet: aut ꝓpter eiꝰ delictū. puta: quia hereticꝰ. aut ꝓpter ſectā. puta q̄r iudeꝰ qui nō poteſt habere mancipiū chriſtianū: tunc nec res nec extimatio debet̄. aut ꝓpter ꝯditionē ſtatꝰ. vt q̄r eſt ſeruꝰ cui militia nō debet̄. aut ꝓpter viciū corporis. q̄r eſt claudꝰ ⁊ legat̄ ſtipendiū curſoris ⁊ ſic ſi ſciebat teſtator: dabit̄ extimatio. alias nō. Itē ea q̄ ſunt ꝯiuncta edibꝫ ne vrbs deformet̄ nō ſunt in cōmertiū. ff. de lega. i. l. cetera. itē nec res ſacre. ſecūdo dicit̄ legatū caducū in caſu caduco tripliciter. aut q̄r legatariꝰ p̄moritur qꝫ teſtator: aut efficit̄ ſuꝰ pene: aut q̄r teſtamentū improbe inofficioſum dicit. ff. de inof. teſta. l. papinianꝰ. §. meminiſſe. aut etiā ꝓpt̄ g̃ues inimicitias exortas inter legātē ⁊ legatariū: ſi tñ redeāt ad amicitiā reintegrat̄ legatū: ſꝫ ꝓpter leues inimicitias nō efficit̄ caducū: vt. ff. de adi. le. l. iij. in fi. ⁊. ff. de his q̄. vt indig. l. ſi inimicitie. tercio dicit̄ ꝓprie caducum qđ poſt mortē teſtatoris deficit quacūqꝫ rōne. vt ſi legatariꝰ ſpernat vel ꝯditio ſub qua legatū eſt legatū deficiat. C. de cadu. tol. l. vnica.

59 ¶ Utrū factū legatū ſub cōditione. puta: ſi fecerit pontē ī tali loco reddat̄ caducū ſi ille cui imponit̄ priꝰ fecerat? R. ꝙ ſic. per. l. ꝯditionū ff. de ꝯdi. ⁊ demō. Sꝫ tu dic ꝙ q̄ ad actionē ꝯſequēdā nō ſufficit aliq̄d fieri fato. q̄r nō videt̄ obtēpare q̄ fato facit. vt in. d. l. in fi. ſꝫ quo ad penā euitandā nō refert qualitercūqꝫ fiat. l. ea quidē. C. ſi manci. ita fue. alie. Et ſic patꝫ ꝙ nō debet̄ legatū p̄dictū. Et ꝙ ſi fieret excōicatio ꝯtra nō implētes legata talis nō ligaret̄ ſimiliter nec aliā penā incurreret ſi eſſet appoſita. Facit qđ no. Ludo. de ro. ⁊ Bar. in. l. cū ſeruꝰ. ff. de verbo. obliga. ⁊. l. forma. §. ſi cū ego ff. de cenſi.

LEgatū. ii.

LEgatū. ii. ad pias cauſas eſt omē qđ relinq̄t̄ ꝓ anima. vt ſentit glo. ⁊ clariꝰ Bar. in. l. ſi quis ticio. ff. de lega. ij. Itē quādo relinquit̄ aliq̄d miſerabilibꝫ ꝑſonis. vt pupillis: viduis: ꝑegrinis: pauperibꝫ: ⁊ hmōi. auxilio ꝓprio deſtitutꝭ ſm d. Pe. de peru. tractatu de canonica portione epi. all'. lxxxvij. diſt. c. i. hec em̄ ꝑſone in iudicio ⁊ extra quadā ꝑrogatiua letant̄. C. qñ imꝑa. inter pu. ⁊ vi. ꝑ totū. ⁊ in. l. ſi quis ad declina. C. de epi. ⁊ cle. ⁊ ī auté. de ec. ti. §. fi. d̄ verbo. ſig. c. ſuꝑ q̄buſdā. in fi. ⁊ h̄ vez de pupillis ⁊ viduis miſeris paupibꝫ nō diuitibꝫ. c. ex tenore. de fo. cōpe. c. ſignificantibꝫ. de offi. deleg. Itē quādo relinquit̄ eccleſie vel alijs pijs locꝭ c. fi. de teſta. ⁊ pia loca ſunt hoſpitalia: monaſteria: ⁊ quelibet loca alia. in quibꝫ ſenes pauperes ⁊ languide perſone alunt̄. ⁊ alia charitatis opera exercent̄. d. l. ſi quis ad declinandā. ⁊. l. orphanotrophos. ibidē. ⁊. d. §. fi. ⁊ de religio. do. c. ſenodochijs. Itē ſm q̄ſdā qñ relinquit̄ ad cuſtodiā ciuitatis vel alioꝝ locoꝝ cōmuniū ſeu publicoꝝ. ar. c. ij. de imu. eccle. C. de dona. l. ex. §. ij. ſed clare. l. illud. C. de ſa. ſan. eccle. ⁊ q̄ ibi no. Itē qñ relinquit̄ ad refectionem pontiū ⁊ viaꝝ. vt dicit glo. in. l. i. §. ad municipiū. ff. ad. l. fal. ſimiliter muroꝝ et foſſatoꝝ ciuitatū vel caſtroꝝ ⁊ ſimiliū. ⁊ h̄ ſi neceſſitas īmineat. alias nō. ar. l. ad inſtructiones. C. de ſa. ſan. eccle. ⁊. l. oēs ꝓuinciaꝝ. ⁊. l.

ad port⁹.C.de operib⁹ publicis.ꝛ.l.vnica.C.
de quib⁹ munc.ꝛ.l.penl'.C.de priui.dom⁹an.
ꝛ.c.ij.ꝛ.c.nõ min⁹.c.aduerſus.de imu.eccle.
ꝛ.C.ad.l.fal.autẽ.ſimiliter.Itẽ quãdo legat̃
in ornamentis eccleſie.ꝑ luminarib⁹.ꝑ fabri
ca eccleſie vel libris aut alijs ad diuinũ cultũ
pertinentib⁹.ſiue ſit ad tꝑale vel perpetuũ cul
tum.c.fi.de teſta.Facit glo.in.d.auten.ſimili
ter.Itẽ quãdo relinquunt̃ ꝑ redimẽdis capti
uis.l.nulli.C.de epi.ꝛ cleri.in auten.de eccle.
ti.§.ſi qs.Itẽ quãdo relinquit̃ ꝑ puellis ma
ritandis.ſm Bar.in.l.i.ff.ſolu.ma.ꝛ in.l.ſi
ego.in princi.ff.de iure.doc.ꝛ in.l.ij.§.fi.ff.d
dona.ar.c.fi.de ferijs.vbi dicũt docto.ꝙ dos
eſt pia cauſa.ꝛ ideo relictũ ꝑ dote eſt ad piam
cauſam.Itẽ qñ relinquit̃ ꝑ alimẽtis.Intelli
ge egẽtũ.xij.q.ij.anꝫ.Itẽ generaliter qd deo
relinquit̃ ꝑ anima relinq̃ cenſet̃.d.§.ad mu
nicipiũ.Et ideo dicit ꝙ ꝓprie dicit̃ relictũ ad
pias cauſas quãdo relinquit̃ ꝑ honore dei vl'
ſanctoꝝ.vel ꝑ ſalute aĩe.ſiue id relinquat̃ ec
cleſijs:ſiue pauperib⁹:ſiue locis publicis.qꝛ
piũ eſt qd fit ꝓpter cultũ diuinũ.ſec⁹ ſi fieret
ꝑ honore mũdi vel ꝑ perpetua fama.qꝛ nõ di
cit̃ piũ.verũtamẽ in dubio ꝓſumet̃ q̇d ad reli
ctũ fuerit ſupradictis fuiſſe relictũ ꝑ deo ꝛ pro
anime ſalute.ꝛ ſic legatũ ad piã cauſam.

1 ¶Sꝫ quero.vtꝝ quãdo relinquit̃ ꝑ male ab
latis incertis dicat̃ ad pias cauſas:℞.Joh.
an.in addi.ad ſpe.ti.de inſtrumenti edic.ꝙ ſi
relinquat̃ paupib⁹ vel eccl'ijs ꝛ ſimilib⁹.alias
nõ.vnde dicit.ꝙ poti⁹ conſiderat̃ cui legat:ꝗꝫ
quare legat.l.illud.C.de ſa.ſan.eccle.vbi di
cit glo.ꝙ quãdo legat̃ diuiti ꝑ anima non eſt
ad pias cauſas.ſecus ſi nõ diuiti.d.l.ſi quis
titio.qd verum eſt quo ad ꝓſumptionẽ.ſecus
quo ad veritatem que principaliter reſpicit in
tentionem.

2 ¶Quid ſi q̇s legat centũ ñ expꝛꝯſſa cauſa ꝓpter
quã legat.nec ꝑſona cui legat.℞.Joh.an.vbi
s.ꝙ illud eſt legatũ ad pias cauſas.vt no.Al
ba.in.l.ad inſtructionẽ.C.de ſa.ſan.eccle.le
gatũ incertũ etiã relictũ ad piũ vel publicum
vſum:vt viaꝝ ꝛ pontiũ refectio valet.vt.ff.de
lega.ij.l.quidã in teſtamẽto.

3 ¶Vtꝝ relictũ cõſanguineo paupi ſit ad piã
cauſam:℞.Bal.in.l.i.C.de ſa.ſan.ec.ꝙ nõ ni
ſi dicat ꝑ aĩa:ꝛ ꝑ deo hoc facere.ꝛ facit ꝑ h̊ ꝙ
no.Bar.in.d.l.i.

4 ¶Vtꝝ legata ad pias cauſas gaudeãt codeꝫ
priuilegio cũ relicto eccl'ie:℞.Pa.in.c.relatũ
el.i.de teſta.ꝙ ſic.qꝛ eccl'ia priuilegiat̃ ꝓpt ani
mam ꝯtemplatõe dei.Facit ꝙ no.Joh.an.in
c.i.de ĩ integꝝ reſtitu.li.vi.vbi voluit.ꝙ ſicut
eccleſia poteſt petere reſtitutionẽ in integꝝ.ita
ꝛ alia pia loca poſſunt.

¶Vtꝝ de legatis ad pias cauſas poſſit detra
hi falcidia vel trebellianica:℞.Pa.in.c.Ray
ald⁹.de teſta.cõmuniter tenet̃ ꝙ nõ.quo ad
falcidiã:ſꝫ q̇ ad trebellianicã.Bar.in.l.mar
cellus.ff.ad trebel.Bal.in.l.id qd paupibus.
C.de epiſco.ꝛ cleri.ꝛ multi alij tenẽt.ꝙ nec eti
am detrahat̃.Sed Joh.an.tenet cõtrariũ in
gloſa ſua.ꝛ etiã multi alij.vt no.Albri.in.l.ſi
quis ad declinandã.C.de epiſco.ꝛ cleri.ꝛ licet
prima opinio ſit magis pia.tamẽ ſecũda non
eſt ꝯdemnãda. 5

¶Quot teſtes requirunt̃ in legatis vt valeãt 6
vide.j.teſtamentũ.§.v.

¶Vtꝝ legata facta ad pias cauſas ſine inſti 7
tutione heredis valeãt:℞.Pa.in.c.iudicãte
de teſta.ꝙ ſi noluit mori inteſtat⁹ nõ valẽt.in
ſti.de lega.§.ante heredis.ſꝫ vbi q̇s eligit mo
ri inteſtat⁹ ſic valẽt.nedũ legata ad pias cau
ſas.ſꝫ quecũqꝫ alia legata.ꝛ i dubio videt̃ vo
luiſſe mori inteſtat⁹ q̇ facit talia legata.qd ꝓ
bat tex.d.c.indicante.ꝛ facit qd legit̃.ꝛ no.in
l.iij.ff.de iure codicil.

¶Vtꝝ ex defectu teſtamẽti vicient̃ legata ad 8
pias cauſas:℞.Pa.in.d.c.indicante.ꝙ non
ſm vnã opinionẽ.vt no.in.l.i.C.d ſa.ſan.ec.
ꝛ in.l.eã quã.C.de fideicõmiſ.Facit ꝑ hoc qd
no.Bar.in.d.l.i.ꝛ Bal.in.l.illa inſtitutio.ff.
de here.inſti.qui tenent.ꝙ cum quis reliquit
ſua reſpectu pie cauſe diſpoſitioni ticij ꝙ valet
licet nõ valeat teſtamentũ quãdo heres poni
tur in voluntate alteri⁹.de quo infra teſtamẽ
tum.§.his.ratio diuerſitatis eſt.qꝛ talis cui⁹
arbitrio cõmittit̃ habet regulaꝫ iuris diuini:
humani:ꝛ gentiũ.limitans ei⁹ voluntatẽ que
eſt vt pre oĩb⁹ deo ꝛ religioni debeant̃.et ad
redimenda peccata.xij.q.ij.aĩe.de pe.diſt.i.
medicina.Et ideo aliud nõ ꝑt facere.ſꝫ in ꝓ
phanis nulla eſt regula limitans.ꝛ ideo poſ
ſet aliđ velle ꝗꝫ teſtator.ꝛ ꝓpterea cũ volũtas
teſtatoris ſit incerta ideo eſt captatoria.id eſt
adulatoria ſeu deceptoria.ſm glo.in.c.cũ ti
bi de teſta.Aduerte h̃ ſm Bar.in ſua minori
ca.ꝙ aut teſtator voluit vt teſtamẽtũ valeret
iure directo teſtamẽti.ꝛ nõ aliter.ꝛ ſic teſtamẽ
tũ eſt nullũ.heres ad quẽ veniunt bona nõ te
net̃ in ꝯſciẽtia.aut voluit ꝙ ſi nõ iure teſtamẽ
ti.ſaltẽ valeret iure codicilloꝝ ꝛ omĩ alio mo
do quo poſſet.Tunc ille ad quẽ bona ꝑuene
runt tenet̃ i ꝯſciẽtia implere legata defuncti.ꝛ
ſic ẽ ꝓſumẽdũ niſi qñ teſtator ꝓuidit ſibi.puta

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

aliū ſubſtituēdo. vel quādo ordinauit quid
fiendū. ſi qꝺ ordinauerat nō habebit effectuꝫ.
Facit. l. cū ꝓponas. C. de here. inſti. Ideꝫ dic
ſm̄ Bar. in. l. in teſtamento. ff. de fideicōmiſ.
liber. ⁊ Panor. in. c. i. de ſucce. ab inte. ꝙ licet
volūtas defuncti nō fuerit perfecta ratōne pu
blicatōnis: fuit tamē perfecta ratōne volūta/
tis. vtputa quia teſtamentū manu ſua cōſcri
pſit volens poſtea redigi in publicā formā. ſꝫ
morte vel furore ꝓuentus nō potuit. qꝺ nihil/
ominꝰ heres tenet̄. Idē dic ſi incepit facere te
ſtamentū nᶜ potuit cōplere. ꝙ legata facta va
lent. quia nō poteſt negari quin ſit perfectꝰ cō
ſenſus ratōne volūtatis licet nō ratōne opis.
Idē Bar. in. l. cū quis. C. de iuris ⁊ facti ig/
no. tenet ꝙ ſi teſtamentū eſt nullū. quia defi/
cit voluntas defuncti. vl' quādo eſt nulluꝫ ex
ꝑteritione heredis ignorando ꝙ cū habeat ſic
legata nō debent̄. qꝺ limito niſi ſint talia ꝙ ſi
etiā ſciuiſſet ſe habere filiuꝫ feciſſet. ar. xvij. q.
iiij. c. fi. ſed quādo teſtamentū eſt nullū quia
nō ſunt teſtes ſufficiētes. vel deficit aliqua ſo/
lēnitas iuris ciuilis. tūc quādo cōſtat heredi
de voluntate defuncti. vel ꝑ duos teſtes poteſt
ꝓbari obligat̄ naturaliter iure gentiū ad im/
plendā voluntatē defuncti. qꝺ no.

9 ¶ Quid ſi heres renūciet hereditati. vel non
vult adire: R. Panor. in. c. relatū. el. ꝑmo. ꝺ
teſti. ꝙ nihilominꝰ legata ad pias cauſas va/
lebunt. quia nō ſubijciunt̄ talibꝫ ſolēnitatibꝫ
iuris ciuilis.

10 ¶ Utrꝫ legatū eccleſie edificande ſeu monaſte
rio debeat ſolui cū fructibꝫ intermedij tempo/
ris: R. Panor. in. c. nos quidē. de teſta. ꝙ ſic
vt conſuluerūt Bar. ⁊ Fran. de alber. quia tex.
ꝑfati. c. nos. dicit ꝙ relicta eccleſie cōſtruende
debent ſolui ſine diminutōne. Facit pulcer te
xtus in. l. ſi ita relictū. §. pegaſius. ff. de leg. ij.
vbi dicit̄. ꝙ ſi relinquit̄ prediū in certū diem.
puta poſt decē annos. vel cū legatariꝰ erit pu/
bes debet̄ ꝑdium cū fructibꝫ intermedij tēpo/
ris ſi dies fuerit appoſita fauore legatarij. ſic ī
caſu noſtro dies apponit̄ fauore eccl'ie vl' mo
naſterij. quia ſi fuiſſet cōſtructa tempore teſta
menti legaſſet ſimpliciter ⁊ nō in diem. qꝺ be
ne no.

11 ¶ Utrꝫ legatū ad certū vſum poſſit ad alium
vſum cōuerti: R. Pe. de peru. vbi ſupra. Aut
ipſe vſus poteſt impleri de iure ⁊ de facto. pu/
ta quia legauit quis vt monaſteriū fiat in ta/
li dioceſi. epiſcopꝰ eſt cōtentus ⁊ ſic licet ꝺ iu
re. de ꝯſecra. diſt. i. nemo. nullū eſt impedimē/
tum in facto. quia eſt pecunia ⁊ cetera neceſſa
ria. nec eſt qui aduerſet̄: ⁊ ſic poteſt fieri de fa/
cto. ⁊ tunc dico ꝙ nō poteſt cōuerti in alium
vſum. ⁊ iſte eſt caſus. ꝺ. c. nos quidem. ⁊. ff. de
admi. re. ad ciui. perti. l. i. ⁊ de hoc eſt caſus in
l. nulli. C. de epiſco. ⁊ cleri. imo ſi per legatariū
nō impletur tale legatū redit ad heredē. ⁊ pro
hoc eſt caſus. in. c. cū dilectus. de dona. Facit
qꝺ no. de condi. appo. c. verū. Et hec intellige
vera niſi in legatis ad pias cauſas. vl' niſi in/
teruenia t diſpenſatio pape vel alterius. vt in/
fra dicam. Aut ille vſus poteſt impleri de iu/
re: ſed non de facto. puta ꝓpter guerras vel qꝛ
pecunia eſt modica. vel nō eſt locꝰ in eccleſia
vbi legat̄ ꝓ capella fiēda. ⁊ huiuſmodi. et iſte
caſus eſt in. l. legatū. ff. de admi. re. ad ciui. per
ti. Et in. ꝺ. c. nos quidē. ibi impleri nō poteſt.
qꝺ verbū etiā intelligit̄ de impotentia facti. de
reſcrip. c. ſciſcitatus. ⁊ tunc poteſt fieri cōmu/
tatio autoritate ſuperioris. etiā ſi in teſtamen
to ſit clauſula ꝙ nō poſſit cōuerti ad aliū vſū
qꝫ deputatū. ratio: quia volūtas teſtatoris de/
bet interꝑtari ſm̄ ius cōmune vt res magꝭ va
leat qꝫ pereat. c. abbate. de verbo. ſignifi. ⁊ ideo
cū de iure cōmuni poſſit in aliū vſum cōuerti
n̄ obſtabit talis clauſula. Et ex his dicit Hu.
in Spe. ti. de edic. inſtru. in. §. nunc aliqua.
ꝙ ſi mihi legat̄ vt vadā vltra mare. ⁊ nullus
audet ire ꝙ cōſequar legatū. licet nō vadam.
dūmodo vadam ad ſimilem locum. Simili
ter ſi teſtator legat pro labore itineris vel peni
tentie ſibi iniuncte vt vadam romaꝫ. ⁊ ꝓpter
impedimentū non poſſum ire. ꝙ cōſequor le/
gatum. dūmodo vadā ad locū ſimilem. ꝺ. l.
legatū. excipit̄ ꝙ legatur ꝓ ſuccurſu terre ſan/
cte. quia ſi nunc nō poſſum expectabit̄ tempꝰ
⁊ ſeruabit̄ legatū. c. magne de voto. Ludo. de
ro. in no. dicit. ꝙ legatū factū pro calice vel re
paratione eccleſie. ſi eccleſia nō habet opus: ꝺ
hoc poterit per epiſcopū ſolū fieri cōuerſio in
aliū vſum pium. Aut vſus poteſt impleri de
facto ſꝫ non de iure. ⁊ tūc aut hoc eſt quia non
eſt ad aliquē finem honeſtū. puta legat quis
centū vt fiat ludus teatralis in eccleſia: q eſt
illicitus de iure. c. cū decorē. de vita ⁊ honeſta/
te clericoꝝ. ⁊ ſic legatū inutile eſt ⁊ nō fiet cō/
uerſio. ar. coꝝ qꝺ no. in glo. l. i. ff. de condi. in/
ſti. vel nō poteſt fieri de iure: nō qꝛ nō ſit ad fi
nē honeſtū. ſꝫ qꝛ ius ꝓhibet. ⁊ ſic fiet cōuerſio
in aliū vſum honeſtū. vt eſt caſus in. ꝺ. l. lega
tū. ff. de vſufru. le. ⁊ ſic intellige. c. nos quidē.
in verbo nō poteſt impleri. ſ. de iure. Exemplū.
teſtator legat ꝙ ꝑdicatores ⁊ minores ſe cōfe
rāt ad habitandū in ſuis domibꝫ: ⁊ celebrent

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ibi diuina ꝓ ſalute anime ſue de iure h non pt
fieri.c.vnico.de excel.pla.li.vi.cle.cupiētes.d
ꝑc.tū vſus eſt honeſtꝰ:q2 ꝓ anima ⁊ laude di
uina. Similiter legat vt fiat eccleſia i tali lo/
co.nō pt fieri ꝓpter priuilegiū qd habēt pdica
tores ⁊ minores ⁊ hmōi.⁊ ideo fiet in loco cō
gruo ⁊ honeſto. Facit ad ſupradicta qd ſ.di/
xi donatio.i.§.xlvij.

12 ¶ Cuius autoritate fiet talis cōmutatio? R.
do. Pe.vbi ſ.ꝙ ſi nō ſubeſt cauſa.puta.quia
poteſt de iure ⁊ de facto impleri:tunc ſolꝰ papa
pt.l.legatū.ff.de admi.re.ad ciui.perti.⁊ cle.
quia ꝯtingit.de religi.do. Si vero ſubeſt cau
ſa legitima poteſt dioceſanꝰ etiā ſi poteſt im/
plere de iure ⁊ de facto niſi teſtator prouidiſſet
quid ſit fiendū de legato vſu nō impleto.q2 ſi
ꝓuidiſſet n̄ poſſet fieri cōmutatō.vt no. Bar.
in.l.liberto.§.luciꝰ.⁊ ibi textꝰ.ff.de annu.leg.
⁊ ꝙ epiſcopꝰ ex cauſa legitima poſſit cōmuta/
re in aliū piū vſum. Facit qd no.do. An.in.c.
vex.de cōdi.appo. vbi vult ꝙ nō obſtāte ꝓhi/
bitione teſtatoris ne alienet̄.nihilominus po
teſt in magis piū. Uide ſupra donatio.i.§.
li. Idē tenet Roge.⁊ Hugo. Item Ange.⁊
Imo.in.l.i.ff.de cōſti.princi. vbi volūt ꝙ iu/
ſta ſubſiſtente neceſſitate poſſunt relicta ꝑ te/
ſtatorē in aliū vſum ꝯuerti.vt no.per Bar.ꝑ
illū tex.in.l.fi.ff.de ope.publi.⁊ in.d.l.legatū.
Ex quibꝯ cōclude ꝙ volūtas ⁊ legata teſtato
ris circa pias cauſas poſſunt ſine cauſa etiam
per papā mutari in aliū vſū piū ⁊ ꝑ epm cau
ſa ſubſiſtēte ſolū.q2uis aliq cōmuniter teneāt
cōtra de epiſcopo.in cle.quia ꝯtingit.quā limi
to qn̄ ſine cauſa vult fieri cōmutatio.q2 tūc ꝑ
tinet ad ſolū papā.alias non. Facit qd.j.dico
§.xvij.facit ꝓ hoc qd dicit Ludo.de ro.vt ſ.
no.in.§.ꝓcedenti.

13 ¶ Querit̄ vtrū in tali cōmutatione requirat̄
ꝯſenſus heredis grauati? R. Pe.vbi ſ.ꝙ ſi n̄
poteſt impleri de iure vel de facto requirit̄ con
ſenſus heredis grauati ⁊ eccleſie cui ſit legatū
⁊ ita loquit̄.l.legatū.ff.de vſufru.le.⁊ ſimilit̄
dic quandocunq2 ex cauſa legitima debet fieri
cōmutatio.

14 ¶ Quid ſi dubitet̄ an ſit cauſa legitima vt fi/
at cōmutatio vl' eccleſia cui legat̄.aut heredeſ
nō cōſentiunt in cōmutatione? R. Pe.vbi ſu
pra.ꝙ ſolꝰ epiſcopꝰ poterit. C.d nup.l.i.⁊ ſi ec
cleſia cui legat̄ cōſentit vt fiat cōmutatio.⁊ he
redes cōtradicunt:nihilominꝰ epiſcopꝰ fauē/
bit eccleſie legatarie fauore voluntatis defun/
cti adimplende ⁊ non heredi.⁊ iſte eſt caſus i
d.l.legatum. Fallit hoc in legato ꝓ monaſte
rio fiendo.qd ſine cōſenſu heredis nō poteſt
cōmutari.niſi fuerit negligēs.quia tunc etiā
ſine eiꝰ ꝯſenſu poteſt epſ elapſo termino dicto
c.nos quidē.

¶ Qui poteſt ſuū officiū impendere vt legata 15
ſuū cōſequant̄ effectū? R. Pa.in.d.c.nos.ꝙ
etiā iudex ſecularis etiā in legatis ad pias cau
ſas eſt tex.in auten.de eccleſia.titu.§.ſi qs edi
ficationem.ſimiliter tam ſecularis q2 eccleſia/
ſticus poteſt cōpellere vt legata ſoluant̄ que
fiunt nō certe perſone.vel ſi certe:tamen talis
eſt ꝙ nō poteſt in iudicio petere vt ſunt fratreſ
minores.d.§.ſi quis ſecus eſſet ſi non ad piā
cauſam ſit legatum ⁊ certe perſone factū:tunc
quia oportet ꝙ ſolum ad inſtantiam partis
cōpellat.

¶ Utrū epiſcopꝰ i legatis ad pias cauſas poſ/ 16
ſit ſe intromittere? R. Pa.in.c.ſi heredes.d te
ſta.ꝙ ſi teſtator ꝓuidit ſibi de executore nō po
teſt niſi in defectū.vt ſupra executor.§.xi.⁊ in
c.tua nos.de teſta.⁊ in auten.de eccle.titu.§.ſi
quis ꝓ redemptōne Si vero teſtator non ꝓ/
uidit ſibi de executore.tūc in legatis pro redē/
ptione captiuorum ⁊ pro alimonijs pauperū
ꝓuidebit epiſcopꝰ.vt in dicto.§.ſi quis autē
pro re.⁊.l.nulli. C.de epi.⁊ cleri. In alijs aūt
heres.vt i dicto.c.ſi heredes.⁊.c.tua.⁊.c.nos
de teſta.niſi in negligentiā.vt ſupra executor.
.§.xiij.

¶ Utrū legatū factū pro cōſtruendo hoſpita/ 17
li pauperū:in quo poneret̄ rector ad arbitriū
certi plati poſſint heredes mutare in edificati
onē monaſterij religioſorū? R. Lappus ab/
bas in cle.quia cōtingit.de religi.do.vt refert
do. An.in.d.c.nos quidē.qd Joh.an.cū qui
buſdā iuriſtis cōſuluit ꝙ ſic.cum licentia epi
ſcopi.etiā ꝯtradicente illo plato:quia qui me
lius facit non aliud:ſed idem facit.c.peruenit
el.ij.de iureiur.ſed plus eſt eccleſiā religioſo/
rū facere q2 hoſpitale. Facit.c.ſcripture de vo/
to.⁊ regula plus ſemꝑ de re.iu.lib.vi.ergo ⁊c.
Sed cōtra videt̄.xiij.q.ij.vltima voluntas
de cele.miſſa.cū marthe.cū ſimilibꝯ.vbi patet
ꝙ voluntas defuncti ꝑ lege debet ſeruari.ergo
forma mandati debet diligentiſſima accuratō
ne ſeruari.nec eo caſu plus cōtinet in ſe qd eſt
minus vel ecōtrario.d ꝓben.cum de beneficio
lib.vi. Ad hoc R.do. Anto.ꝙ iſta ſunt vera
in materia odioſa vel ambitioſa ⁊ ſic reſtringi
bili.de ꝓben.quāuis.lib.vi. Sed opi. Johā.
an.loquit̄ i materia fauorabili.⁊ maxime ani
me defuncti.in qua fit plena interpretatio.c.
cum dilectus.de donati. Unde veriſimiliter

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝓſumit̃ ꝙ defunct⁹ nõ ꝯtradixiſſet demõſtran
do ſibi viſum vtiliorẽ. facit ad h̃ qḋ no. Bar. i
l. fi. ff. de ope. publi.
18 ¶De cautela danda illi q̃ vult legare ꝓ aĩa et
timet parẽtes. vide. ĩ. pactũ. §. xiiij.

L Egatus eſt cui a papa certa patria ł
ꝓuincia cõmittitur gubernãda
ſcḋm Hoſ. vnde gerit vices pape.
⁊ eſt ordinari⁹ in ꝓuincia. c. legatos. de officiõ
le. lib. vi.
1 ¶Quo faciet fidẽ ſi requirat̃: R. ꝙ ꝑ l̃ras ſuaſ
l. vnica. C. de man. ꝑin.
2 ¶Quot ſunt ſpecies legatoꝝ: R. due. Quidã
ſunt improprie legati nuncij ⁊ nõ iudices. ⁊
ſunt illi q̃ ſepe mittunt̃ a papa ꝓ ambaſſiata
vel ad aliqḋ nudũ miniſteriũ exercendũ. de q̃
bus diſt. i. in ſgentiũ. ⁊. xcvij. c. nobiliſſimus.
⁊ q̃ſi ꝑ totũ. ⁊ iſtos q̃ impedit debet tradi hoſti
bus vt ſit ſeru⁹. l. vlti. ff. de legatõibꝫ. Et ibi
loquit̃ de legatis quoꝝcũqꝫ etiã hoſtiũ. ⁊ ſcḋm
canones ſunt excõmunicãdi. xciij. diſt. ſi q̃s
ita. no. glo. in. d. c. inſgentiũ. Quidã ſunt le
gati iudices q̃s papa facit ordinarios ĩ certa
ꝓuincia. ⁊ de iſtis loquit̃ diffinitio p̃miſſa. et
titul⁹ de officio legati. ⁊ iſti ſunt ĩ triplici diffe
rẽtia. Primi ſunt legati nati: qꝛ nat⁹ in ſua di
gnitate efficit̃ legat⁹ pape. vt archiep̃s cantu
rieñ. q̃ eo ipo ꝙ archiep̃s eſt legat⁹ eſt pape. vt
in. c. i. de officio legati. ⁊ iſti dicunt̃ legati rõe
dignitatꝭ. Secũdi ſunt legati de latere. vt ſũt
illi q̃ mittunt̃ de curia pape. etiã ſi nõ ſunt car
dinales. ſcḋm glo. in. c. pe. de officio legati. Sed
Pa. in. c. i. eo. ti. tenet ⁊ bene. ꝙ ſolũ cardina
les dicunt̃ legati ḋ latere maxime hodie. Ter
cij ſunt legati q̃ nec ſunt de latere: qꝛ nõ cardi
nales. nec ſunt nati: qꝛ nõ in tali dignitate. ⁊
ſunt illi quibꝫ papa cõmittit legatõis officiũ
in aliq̃ ꝓuincia vł ſua vł aliena. vt in. c. volẽ
tes. eo. ti. ⁊ tales dicunt̃ legati rõne ꝑſone non
rõne dignitatis. vt primi.
5 ¶Utꝝ legati nati vł rõne ꝑſone habeãt iuriſ
ditionẽ in exemptos: R. Pa. in. d. c. i. ꝙ nõ.
⁊ ꝓbat̃ in. c. i. de ver. ſig. li. vi.
4 ¶Utꝝ poſſint p̃dicti legati abſoluere ꝓ inie
ctione manuũ violẽta in eccleſiaſticũ: R. ꝙ le
gati nati nõ poſſunt nec in ꝓuincia nec extra.
nec ſubditũ nec extraneũ. Ratio ſcḋm Pa. i. c.
pe. de officio legati. qꝛ clerici perderẽt priuilegi
um. c. ſi quis ſuadẽte. xvij. q. iiij. cũ null⁹ ha
beret ire ad papã ꝓ abſolutõne eo ꝙ dignitas
eſt perpetua. Intellige ſcḋm Pa. ibidẽ. de iniecti
one a qua epiſcopi nõ poſſunt abſoluere quiã
ab illa a qua epiſcopi abſoluũt. multo fortius
ipſi cũ ſint ordinarij. Legati vero ratõne pſo
ne poſſunt abſoluere ſubditos exiſtentes ĩ ꝓ
uincia. ſimiliter extraneos ĩ ſua ꝓuincia delin
quentes ⁊ exiſtẽtes. ſubditos vero ſuos extra
ꝓuinciã ſuã non poſſunt abſoluere. ſcḋm glo. ⁊
cõmuniter docto. in. d. c. pe. nec etiã de ꝯſen
ſu iudicis illi⁹ ꝓuincie. ſcḋm Pa. ibidẽ. ſꝫ Jo.
mo. ⁊ Joh. an. quos ſequit̃ He. in. c. i. e. ti. li.
vi. tenẽt ꝙ poſſunt. ⁊ magis placꝫ hec opinio
Subditos etiã ſuos ⁊ in ſua ꝓuincia qui ex
tra ꝓuinciã iniecerũt manũ violentã in cleri
cum ſcḋm Hoſtiẽ. nõ poſſunt abſoluere. Sed
Spe. recitat aliquos tenere ꝙ poſſunt ⁊ mihi
plus placet. ſicut poſſunt etiã eos punire de de
licto extra cõmiſſo. extraneos vero aliũde ve
nientes ligatos abſoluere nõ poſſunt. Legati
vero a latere poſſunt abſoluere quoſcũqꝫ tã in
ꝓuincia eis decreta q̃ꝫ extra: tam ſubditos q̃ꝫ
extraneos. ſcḋm glo. ⁊ cõmuniter docto. in. d. c.
pe. Hoſtiẽ. tamẽ limitat nõ habere locũ. cum
iniuria eſt enormis qꝛ reſeruat̃ pape. allegat
c. ſi vero. ⁊. c. cũ illoꝝ. ḋ ſentẽ. excõ. cũ ſimilibꝫ
Sꝫ tu tene ꝙ poſſunt. etiã in enormi ſcḋm Jo.
an. Jura vero excipientia enormẽ iniuriã nõ
loquunt̃ in legato a latere: ſed in alijs inferio
ribꝫ. Et hoc ſequit̃ Archi. in. c. i. de officio le.
lib. vi. ⁊ cõmuniter docto. Fallit hoc in duo
bus caſibꝫ. Prim⁹ qñado ſunt in p̃ſentia pa
pe. Secũdus quãdo ſunt r̃uocati ante regreſ
ſum ſcḋm Pa. in. c. penł. de officio le. qꝛ tunc ab
ſoluere nõ poſſunt.
¶Quid poſſũt facere dicti legati. vide in. c. le 5
gatos de offi. le. li. vi. ⁊ q̃ nõ poſſunt facere ha
bes in glo. c. ꝙ trãſlationẽ. de officio le. ⁊ ĩ mul
tis. c. li. vi. eo. ti. q̃ omitto cũ hodie illi q̃ habẽ
tur in vſu legati multa poſſint ex ſpeciali cõ
ceſſione q̃ ex coꝝ litteris potius q̃ꝫ ex doctrina
cognoſcit̃.
¶Utꝝ legat⁹ poſſit ꝓceſſum delegati impedi 6
re: aut eius ſentẽtiã irritare: R. ꝙ nõ. c. ſtudui
ſti. de offi. leg̃.
¶Legat⁹ an poſſit abſoluere excõicatũ a ſci 7
ſua ꝓuincia extra ꝓuinciã exiſtẽs: R. ſcḋm In
no. ꝙ ſic ſi nõ ſit reuocat⁹ in foro penitẽtiali. ſꝫ
ĩ foro ꝯtentioſo nõ: niſi reuertat̃ in ꝓuinciam
Intellige niſi egreſſus eſſet cũ animo nõ rede
undi. qꝛ ſic expirat legatio.
¶Quid de impedientibꝫ legatos vł nuncios 8
ap̃licos ne exerceãt coꝝ officia: R. ꝙ excõicati
ſunt ipo facto. ⁊ terre: regna vel loca p̃dicto: ũ
ſunt interdicta tamdiu quãdiu in cõtumacia

pſtiterint eoꝝ dñi.c.ſup gẽtes ꝛ regna. vt ha/
bẽt in quadã extrauagãti ſb ti. de officio lega/
ti.ꝛ.c.ſi qs aũt legationẽ.xciiij.diſt.

l **LEgitimatio** filioꝝ illegi/
timoꝝ quot modis fit? R. vnde
cim modis. Prim⁹ qñ pater of/
fert eũ inter viuos ſeruitio curie ciuitatis ex q̃
eſt oriund⁹. vl' ſi pater eſt oriund⁹ de veteri ro
ma.ſ. Cõſtantinopoli vl' noua offerat eũ curie
cuiuſcũqꝫ ciuitatꝭ metropolis. vt inſti.d nup.
.§.vlti. Secũdus qñ pater offert eũ impato/
ri ꝛ fit curialis. in auten. quibꝫ modiſ natura.
effi.ſui.§.ſi qs igiẽ. Terci⁹ qñ pater filiã ſuaꝫ
naturalẽ i mrĩmonio copulauerit officiali cu
rie ciuitatis de qua eſt oriund⁹. vl' ſi pater ẽ ori
und⁹ de veteri: vl' noua roma copulet officia/
li ciuitatis metropolis. vt. C. de natura.lib.l.
iij.in fi. Quart⁹ qñ nullo alio legitimo exiſtẽ/
te. vl' ſi exiſtit nõ ↄtradicit ſꝫ cõſentit. fili⁹ na/
turalis patre defuncto cõfert ſeipm curie iſto
modo. vadit ad regimẽ ciuitatis. ꝛ dicit vos
egetis tali officiali ego offero me curie ꝛ ſerui
re in tali officio. ſi curia recipit eũ erit legitim⁹
vt in.d.§.ſi quis igiẽ. Et intellige tales filioſ
naturales p talẽ oblationẽ legitimatos. vt ſuc
cedãt patri ab inteſtato: nõ tñ alijs cognatis
ex parte patris nec ipi eis. vt in.d.auten.§.fi/
liũ ꝟo. Quint⁹ qñ pater ðficiẽte ꝓle legitima
offert principi pces ꝓ filijs naturalibꝫ vt ſint
filij legitimi ſucceſſores etiaꝫ ſine mrĩmonio:
dũ tñ princeps pces admittat.d.autẽ.§.illud
tñ. Sext⁹ qñ pr̃ in teſtamẽto dicit eũ ſibi vel/
le ſuccedere ſi tñ fili⁹ poſt mortẽ patris pncipi
ſupplicauerit. ꝛ teſtamẽtũ oſtẽderit: tũc ei do
no pncipis ꝛ legꝭ heres erit legitimus. dũmo
do voluntatẽ pris ſequaẽ. vt in.d.auten.§.ſi
ꝟo is q̃. Septim⁹ qñ pr̃ in extrema volũtate
noiat filiũ ꝛ heredẽ inſtituit. C. de natura.lib.
autẽ.itẽ ſi qs. qd limita ſm ꝙ in caſu ſequẽti.
Octau⁹ qñ in publico inſtrumẽto.ſ.ſcripto
per notariũ. aut etiã ſi ſit ſcriptũ ꝓpria manu
cũ ſubſcriptõe triũ teſtiũ filiũ naturalẽ nomi/
nauit filiũ nec adiecit naturalẽ. Sꝫ Bal.i.c.
innotuit de elec. tenet ꝙ optet addat ſuũ. qua/
ſi dicat i ſua ptãte. ꝛ ſic legitimũ. nec ſufficeret
ſola noiatio ſm Bal.ibi. Et ſi ſunt plures fi
lij naturales ex eadẽ mr̃e nati. licet teſtimoniũ
tñ dederit vni: tñ oẽs erũt legitimi. Et h̃ intel
lige qñ ꝓles legitima nõ ſupeſt ſm glo.in.c.
p tuas. q̃ fi. ſunt legi. quã ſequunẽ cõmuniter
docto. Non⁹ qñ pr̃ filiũ ex ↄcubina noiat fili

um legitimũ. ſm.d. Anto.in.d.c.p tuas. qd
intellige ſi mr̃ talis eſt ꝙ potuit eſſe vxor ſua
qñ generauit. vt in autẽ. vt lice.ma.ꝛ auie.§.
ad hec. Rõ ibi poniẽ. qꝛ ex tali noiatõe videẽ
teſtimoniũ phibere: ꝙ cũ mr̃e legitimũ habu/
it vl' habeat mrĩmoniũ. Ex q̃ ↄcludo. ꝙ ſi mr̃
vl' ipe aliũ accepiſſet i ↄiugiũ viuẽtibꝫ ipis nõ
legitimaret tal' noiatio. qd nota bñ alias ſic. ꝛ
ſi ex alia vxore hr̃et filios venirẽt iſti cũ illis. ꝛ
ſil'r ſi poſt. Decim⁹ qñ pr̃ ↄtrahit mrĩmoniuꝫ
cũ illa q̃ eſt mr̃ filioꝝ naturaliũ ipi⁹ pris. de q̃
dic vt s. Fili⁹.§.xi. Undecim⁹ qñ legitimanẽ
p papã impatorẽ aut pncipes q̃ nõ habẽt ſupi
orẽ aut habẽtes ptãteꝫ ab eis. ꝛ de pdictꝭ vide
in.c.p tuas. p docto. ibi q̃ fi. ſunt legitimi.
¶ Utrũ papa poſſit tal'r legitimare vt ſuccedãt 1
in hereditate ꝛ admittanẽ ad alia tpalia? R.
Pa.i.c.p venerabilẽ. q̃ fi. ſũt legi. Uaria fuit
opinio. ſꝫ i practica ſuaẽ opinio Bar.in autẽ.
ex cõplexu. C. de ince. ꝛ inuti.nup.ſ. ꝙ non pt
in terrꝭ ſibi nõ ſubiectꝭ. maxime qñ tales ſunt
adulterini vel inceſtuoſi. ꝛ p h̃ eſt bon⁹ tex.in
c.dicat aliqs.xxxij.q.iiij. ꝛ in.c.vnico.xxxv.
q.vij. ſꝫ q̃ ad ſpũalia nõ eſt dubiũ.
¶ Utrũ illegitim⁹ ſꝫ legitimat⁹ p ſequẽs matri 2
moniũ ſit legitim⁹ q̃ ad oĩa? R. ſm Pa.ꝛ glo.
in.c.tãta. q̃ fi. ſunt legi. ꝙ ſic. ꝛ licet dñs An/
to. ibidẽ teneat ꝙ nõ in ſtatutꝭ. qꝛ ſtatutũ ñ cõ
phendit fictũ.l.iij.§.hec ꝟba.ff.de nego.ge. ꝛ
ſic iſti ficte ſunt legitimi ꝓpter verbũ habeãẽ.
qd eſt verbũ fictũ. tñ magꝭ placꝫ pma opinio
qꝛ qñ verbũ habeanẽ ꝓferẽ ab habẽte ptãtem
paria ſunt dicere habeanẽ ꝓ legitimis. ꝛ ſint
legitimi. Facit.c.ex pte.d ſpõ. ꝛ qd dicit Bar.
in.l.ſi is q̃. p emptore.ff.de vſuca. ꝛ in.l.ſi ma
ritus.ff.de adulẽ. vbi vult ꝙ dicere habeanẽ p
ciuibꝫ ab habẽte poteſtatẽ. idẽ eſt ac ꝙ ſint ci/
ues. ꝛ ſic tene.
¶ Utrũ talis ſuccedet i feudo ſi dictũ eſt ꝙ trãſ
feraẽ ad poſteros ex ſe legitime deſcẽdẽtes? R.
Bal.in.c.naturales.ſi de feu.con.fue. dicit ꝙ
ñ. Sꝫ Jaco. de belui. ꝛ cõiter docto.in.c.latoꝛ
q̃ fi. ſunt legi. tenẽt ↄtrariũ.ſ. ꝙ ſuccedet. ꝛ tex.
d.c.naturales intelligiẽ de legitimato p reſcri/
ptũ pncipis. qꝛ cũ illa legitimatio ſit ſtricti iu
ris tanqꝫ diſpẽſatio ↄ ius eſt reſtringẽda.c.ꝙ
dilectio. de ↄſang.ꝛ affi. ſꝫ mrĩmoniũ tanqꝫ fa
uorabile purgat pcedẽtia. ꝛ ideo ſuccedet.
¶ Utrum legitimatus ab imperatore vel ha/
bente poteſtatẽ ab eo ſit legitimus q̃ ad ſpiri/ 4
tualia? R. Pa.in.d.c.per venerabilẽ. ꝙ nõ. ꝛ
ideo nec ad ordines ꝛ alia ſpiritualia admitte
tur. vide glo.x.diſ.c.lege ſequitur. Bar.in.d.

auten.ex cōplexu.nec etiā erūt legitimi in do
minio illoꝝ q̄ nō recognoſcūt impatorē q̄tuꝫ
ad ea ꝑ que fieret alteri p̄iudiciū.puta ad ſuc
ceſſionē bonoꝝ ab inteſtato.vt no.in.d.c.per
venerabilem.

5 ¶Utꝝ comites habētes poteſtatē legitimādi
ab impatore poſſint legitimare in p̄iudicium
agnatoꝝ:R.d.Anto.in.d.c.per venerabileꝫ.
ꝙ nō.niſi pater ꝛ agnati ꝯſentiāt.q꞉ hec ptās
tanq̄ꝫ alteri p̄iudicialis eſt reſtringēda.l.i.§.
ſi q̄s a p̄ncipe.ff.ne q̄d in lo.publi.Sꝫ Bal.
in rubrica codi.eſt ꝯtra eū q̄n ſimpliciter ē cō
ceſſa autoritas legitimādi.ſꝫ credo verꝫ dictū
Bal.in filijs naturalibꝫ tm̄.ſꝫ ī ſpurijs ꝛ alijſ
ex dānato coitu nō credo:niſi exp̄ſſe ꝯcedant.
Facit q̄d no.Joh.an.in addi.ad Spe.in ti.q̄
fi.ſunt legi.q̄ dicit ꝙ ſi ſpuri⁹ dupliciter.ſ.ex
patre vxorato:ꝛ matre maritata impetrat a pa
pa vl'ab impatore reſcriptū legitimatōis ꝙ n̄
valet ſi nō exp̄ſſit.Facit q̄d no.Pa.in.d.c.ꝑ
venerabilē.vbi dicit ꝙ inceſtuoſus vl'adulte
rin⁹ niſi id exp̄mat ſemꝑ reſcriptū legitimatio
nis erit ſurrepticiū.q꞉ om̄e tacitū per id q̄d pa
pa vl'p̄nceps nō ita defacili ꝯceſſiſſet ſi illd̄ ſci
uiſſet facit reſcriptū ſurrepticiū.ꝛ viciat.c.po/
ſtulaſti de reſcrip.Facit etiā q̄d no.Hoſtiē.et
Hoſ.in ſumma.ꝙ licet papa legitimet aliquē
ad dignitates nō intelligit̄ legitim⁹ q̄ ad epa
tum ꝛ alias maiores.ſꝫ tm̄ q̄ ad inferiores.de
ꝯceſ.p̄ben.c.dilect⁹.vide etiā s.diſpenſatō.§.
ix.Aduerte tn̄ hic q̄d dicit Ang.in autē.quo
natura.effi.ſui.§.ſi q̄s igit̄.ꝙ p̄r p̄t legitimare
filiū in p̄iudiciū filioꝝ legitimoꝝ.ſꝫ fili⁹ ille/
gitim⁹ nō poteſt ſe legitimari facere in legiti/
moꝝ p̄iudiciū.

6 ¶Utꝝ legitimat⁹ ſimpliciter intelligat̄ etiaꝫ
q̄ ad dignitates:R.Hoſti.ꝙ ſic.ſicut ſimpli
citer reſtitut⁹ ad om̄ia reſtituit̄.C.de ſn̄iaꝫ.pa.
l.i.q̄ꝫuis Hoſ.teneat ꝯtrariū.

7 ¶Utꝝ papa diſpenſando in m̄rimonio ꝯcto
in gradibꝫ ꝓhibit̄ de iure canonico legitimet
filios ante ꝯceptos:R.ꝙ nō.ſꝫ bene poſtea cō
cepti erūt legitimi q̄ ad om̄ia.ꝛ ſi exp̄ſſe legiti
met ante ꝯceptos nō erūt q̄ ad oīa.ſꝫ ſolū quo
ad ſp̄ūalia ꝛ t̄palia in terris pape nō in alijs.
vt in.d.c.fi.q̄ fi.ſunt legi.

Legitima por

tio eſt triplex.ſ.legitima trebel/
lianica ꝛ falcidia.Prima debet̄
d̄ iure nature tm̄ filijs.ꝛ ipis mortuis debetur
nepotibꝫ ex eis legitime natis:nec eis p̄t impo
ni grauamē ſuꝑ ipa ꝑ legata aut fideicōmiſſa
ſꝫ bene poſſunt grauari ꝑ debita.nō p̄t etiā eiſ
dē imponi ꝯditio vel mod⁹.ꝛ ſi apponat̄ p̄ n̄
adiecto habet̄.C.de inoffi.te.l.om̄imodo.ꝛ.l.
ſe.ꝛ hec eſt tercia ꝑs hereditatis ſi ſunt q̄ttuoꝛ
filij vl'pauciores.Si v̄o ſunt quinqꝫ vl'plu/
res:tūc erit medietas toti⁹ hereditat̄ quā iter
ſe diuidēt eq̄liter.C.de inoffi.teſta.auten.no
uiſſima.Et aduerte ꝙ iſta legitima aliq̄n ſic
dicit̄.vt in.d.l.om̄imodo.Aliq̄n dicit̄ debi/
ta ꝑs.vt in.l.Scim⁹.C.de inoffi.teſta.aliq̄n
dicit̄ debitū ſimpl'r.vt in auten.d̄ trien.ꝛ ſe.§.
i.Aliq̄n debitū bonoꝝ ſubſidiū.vt.C.de inof.
dona.l.ſi totas.Aliq̄n dicit̄ debita iure natu/
re.vt in autē.de trien.ꝛ ſe.§.h̄ nos.

¶Utꝝ iſta legitima poſſit ꝑ ſtatutū vel ꝯſue/ 1
tudinē in totū tolli:R.Albꝛi.dicit in.l.q̄niā.
in p̄oribꝫ.C.de inoffi.teſta.q̄d cōmunit̄ do/
ctores ꝛ etiā vltramōtani tenēt ꝙ nō.Alij ma
gni tenēt ꝙ p̄t in totū tolli.Sꝫ p̄ma veriorꝛ
videt̄.poſſet tm̄ ſtatutū vl'ꝯſuetudo diminue
re vl'diſtinguere eā.ſꝫ nō in totū tollere.Ra/
tio q꞉ ſicut a natura alimētatio filij a patre de/
pendet.ff.de iuſticia ꝛ iure.l.i.§.hinc deſcēdit
Ita poſt mortē patris alimētatio filij ab hac
portione iuris nature dependere videt̄.vt inui
tur ī autē.de trien.ꝛ ſe.§.i.ad fi.ꝛ.§.ꝓhibem⁹
aūt.ibi ſi vult filioꝝ ꝛc.ꝓ h̄ facit inſti.de iure
naturali.§.i.ꝛ.ff.de pac.l.ius agnatōis ꝛ cete
ra.Pa.tn̄ diſtinguit.ꝛ bene in.c.Raynucius
de teſta.ꝙ aut fili⁹ nō habet vnde viuat aliūde
ꝛ ſic eſt vera opinio vltramontanoꝝ.Aut ha
bet vnde viuat.ꝛ ſic vera eſt ſecunda opinio.
Aduerte tn̄ ꝙ in legitima fili⁹ non p̄t grauari
ꝑ fideicōmiſſū ſm̄ cōmunē opinionē ꝑ.l.q̄m
in p̄oribꝫ.C.de inoffi.te.ꝛ.l.cū patron⁹.ff.de
le.ij.licet Bar.ꝛ Dy.dubitauerint in.l.i.ff.d̄
vul.ꝛ pupil.ſub.Sꝫ ſuccedētes ab inteſtato
ipi filio ſi ꝯtingat filiū decedere impuberē poſ
ſunt grauari.ꝛ eſt caſus in.l.ſi fundū ꝑ fidei/
cōmiſſuꝫ cū.l.ſe.ff.de le.i.ideo dicit Bal.in.l.
cū virꝫ.C.de fideicōmiſ.ꝙ ſubſtitut⁹ filio im/
puberi poterit grauari vt reſtituat legitimā fi
lio debitā.Et ſi verba ſunt dubia.puta teſta/
toꝛ dixit poſt mortē filij mei impuberis here/
ditas integra reſtituat̄ ſeyo.nec exp̄ſſit ꝑ filiū
vel ſuccedētes ab inteſtato filio meo vl'ꝑ ſub/
ſtitutū dato filio meo fideicōmiſſū debebit̄ in
legitima etiā ſm̄ Bar.i.l.qui duos.ff.de vul.
ꝛ pupil.ſub.ꝛ cōmuniter ſequunt̄ ſcribētes ſibi
ꝛ refert Pa.fuiſſe ꝯſultū ꝑ Joh.de Imo.ꝛ ful
go.in.c.Raynuti⁹.de teſta.licet Bar.in.l.co
heredi.ff.de vul.ꝛ pupil.ſub.aliter dixerit.

2 ¶Quid ſi fili⁹ inſtituatᷓ in minori pte? R. q̄ nihilominꝰ aget vſq₃ ad ſupplementum. d. l. omnimodo. q₂ hec legitima datᷓ in bonoꝝ ſubſidiū de iure nature.

3 ¶Secūda trebellianica a trebelli autore ſic dicta debetᷓ hec iure inſtitutōnis. ⁊ eſt quarta ps hereditatis totiꝰ. ſicut cū q̇s inſtitutus heres rogatᷓ vt reſtituat alij hereditatē ſine liberꝭ moriendo. iſte ſic inſtitutꝰ poterit retinere quartā partē totiꝰ hereditatis. inſti. de fideicōmiſ. here. §. ſ₃ q₂. C. ad trebel. p totū. Inſtitutꝰ tn̄ heres in certa pte hāc nō habebit ſm Bal. in l. i. ff. ad l. falci.

4 ¶Tercia falcidia a falcidio autore debetᷓ iure inſtitutōnis. ⁊ eſt quarta pars totius hereditatis quā quis retinet quādo inſtitutꝰ heres fuit. ⁊ ſupra dodrantē. ſ. tres parteſ hereditatꝭ eſt aliq̇d legatum vel fideicōmiſſum. de teſta. Raynaldꝰ.

5 ¶In quibꝫ caſibꝫ ceſſat falcidia? R. q̄ i ſex caſibꝫ. Primꝰ in his que legantᷓ ſic vt n̄ poſſint alienari. vt ad ſucceſſores eius cui relicta ſunt debeāt peruenire. C. ad l. falcidiam. auten. ſed in ea re.

6 ¶Secundꝰ in his q̄ ad pias cauſas relinquūtur eccl'ie: aut pio loco. vt i auten. ſil'r. C. ad l. falci. Aduerte hic q̄ ſi eccleſia vl' aliꝰ piꝰ locꝰ inſtitueretᷓ heres: tūc detraheret falcidiā de legatis factis alteri eccl'ie vel pio loco. q₂ currit priuilegiū cū priuilegio. ⁊ ſic ꝯcurrentibꝫ priuilegijs vtuntᷓ iure cōmuni. Facit. l. aſſiduꝰ. C. qui po. in pi. ha. Nota Pa. in. c. in p̄ſentia de ꝓba. Idem tenet Dy. ⁊ ſequitᷓ Albꝛ. in l. ſi q̇s ad declinandā. C. de epi. ⁊ cle. Et hoc ide₃ etiā ſi indirecte relinquatᷓ ſm Bal. in l. ſi auia. §. ſi ticio. ff. de ꝯdi. ⁊ demō. puta cū relinquitur fundꝰ cū pacto vt reſtituat eccleſie.

7 ¶Terciꝰ in teſtamēto militis. C. ad l. fal. l. in teſtamēto. ⁊ d. c. Raynaldꝰ.

8 ¶Quartꝰ in male ablatis certꝭ vl' incertꝭ legatis ⁊ alijs alienis. l. imponēda. C. ad l. falci.

9 ¶Utrū pater legans tantū ꝓ male ablatis q̄ legitima iure nature debita minuitᷓ obliget filiū vl' illū cui debetᷓ? R. Monal. q̄ talia male ablata nō poſſunt ꝓbari nō tenetᷓ heres ſoluere vt debitū. ſ. vt es alienū. ſ₃ vt legatū: ⁊ ideo ſi legitimā minuit nō tenetᷓ ſoluere. ſecus eſſet in illo cui falcidia cōpetit. quia cū talia legata ſint ad pias cauſas ceſſat hodie. vt dictū eſt. ⁊ ideo nō detrahet.

10 ¶S₃ quid faciet talis qui tot habet reſtituere incerta que ꝓbare nō poteſt que exhauriūt quaſi totā hereditatē ſi nō poteſt inducere filium vt ſit cōtentꝰ reſtituere? R. ſm Monal. q̄ nō faciat teſtamentū. ſ₃ codicillū: in quo ordinet q̄ oīa bona ſua diſtribuantᷓ paupibꝫ ꝓ male ablatis incertis aſſerēs q̄ plura ſunt q₃ oīa bona ſua.

¶Quintꝰ ſi teſtatoꝛ certꝰ de ſua quātitate patrimonij ꝓhibeat exp̄ſſe deduci falcidiā. 11

¶Sextꝰ ſi heres nō fecerit inuētariū ſm modū ⁊ tps ſtatutū. hi duo habentᷓ in auten. ſed cū teſtatoꝛ. C. ad l. falci. Ide₃ ſi īfra tps legitimū n̄ paruerit voluntati teſtatoꝛis. vt in. c. Raynaldꝰ. in fi. de teſtamētis. 12

¶In quibus caſibꝫ ceſſat trebellianica? R. q̄ in tribꝫ caſibꝫ. Primꝰ in legatis ad pias cauſas. vt dixi ſ̄. Legatū. ij. §. v. Secundꝰ ſi teſtatoꝛ ꝓhibuit. vt in auten. de here. ⁊ fal. §. ſi vero exp̄ſſi. Ratio: q₂ cū teſtatoꝛ poſſit tollere falcidiā: multo magis trebellianicā: q̄ minus eſt priuilegiata. vt. ff. ad l. falci. l. in quartā. licet ꝯtrariū teneat glo. in autē. ſed cū teſtatoꝛ. C. ad l. falci. S₃ verius eſt q̄ p̄t. vt in. d. §. ſi vero. Terciꝰ eſt quādo ſubſtitutio euaneſcit: vtputa q₂ ingreditᷓ religionē ille q̇ rogatꝰ ſi ſine liberis decederet vel nō maritaretᷓ ⁊ hmōi. vt in auten. niſi rogati. C. ad trebel. Addo q̄r tū quādo iudicis officio cōpulſus ſolū adijt hereditatē. q₂ ſic totū reſtituet. inſti. de fideicō miſ. here. §. in primis. 13

¶Utꝝ legatis multꝭ factis tā ad pias cauſas q₃ nō pias excedentibꝫ facultatē hereditatis debeat fieri detractio tā de legatis ad pias cauſas an ſolu₃ de alijs? R. Albꝛ. in. d. l. ſi q̇s ad declinandā q̄ ſic cōmuniter de oībꝫ. nec obſ. q̄ ceſſat falcidia in p̄dictis. q₂ nō eſt falcidia. ſ₃ declaratio legati inaniter facti ab initio. vt ff. ad trebel. l. i. §. ſi is quadringinta. 14

¶Quid computatᷓ in iſtis legitimis? R. Pa. in. c. Raynutius. de teſtamētis. q̄ in legitima que dicitur falcidia que ꝓuenit iure inſtitutionis nō computantᷓ: niſi ea que venerūt iure inſtitutionis heredi. non autē legata: vel alio modo ꝓuenientia. In quarta vero trebellianica computantᷓ non ſolū que venūt heredi iure inſtitutōnis: ſed oīa que ꝓueniunt ei ex teſtamento. puta iure legati vel donationis nō alia ꝓuenientia extra teſtamentū. In legitima vero que ꝓuenit iure nature computantur nō ſolū ea que ꝓuenerūt ex teſtamēto quocunq₃ titulo. ſed etiā vndecunq₃ ſint ꝓfecta. vt patet in iuribꝫ allegatꝭ in glo. d. c. Raynuciuſ. ⁊ in. l. in quartā. ff. ad l. falci. Diſtinguit tamē Panoꝛ. ibidē circa h̄ vltimu₃ ſic. q̄ aut pater donauit filio ob cauſam puta dotis vl'

donatis ꝓpter nuptias. ⁊ illud cõputat̄ cum legitima. Aut donauit ſimpliciter. ⁊ ſi donatio tenuit. puta quia donauit emãcipato vel ꝓpter merita ſic nõ computabit̄. Si vero nõ tenuit ĩ vita patris: licet ſit ↄfirmata morte cõputabit̄ cũ legitima. de q̃ vide ⁊ dic vt in aut. ex teſtamẽto. C. de colla. ⁊ in. l. filiũ quẽ habẽtẽ. C. de famī. her.

16 ¶ Utrũ quis poſſit deducere duas legitimas portiones. ſ. legitimã debitã iure nature ⁊ trebellianicam. olim fuerũt opiniones in. l. q̃ſq̃ʒ C. ad. l. falci. Sed hodie dic cũ Bar. in. d. l. quãq̃ʒ. ⁊ in. l. papinian⁹. in. §. meminiſſe. ff. ď inoffi. teſta. ⁊ Bal. in. d. l. filiũ quẽ habẽtẽ. ⁊ canoniſtas in. c. Raynucius. ⁊. c. Raynald⁹. de teſta. ꝙ ſi ſubſtitutio ſeu rogatio ſit pure facta: aut ad certũ diẽ ꝙ ꝑinde eſt: ac ſi ſit pure facta: tũc ñ poterit detrahere niſi vnã quã voluerit. Si vero rogatio ſit facta ſub ↄditõne vel ad incertũ diẽ ſic poterit detrahere ambas duas. ⁊ ſic ↄcorda ius ciuile cũ canonico. qď videt̄ diſcordare in h̃. ⁊ hec eſt cõmunis opinio ſm̃ Pa. in. d. c. Raynucius. ⁊ rationẽ diuerſitatis vide ibi ꝑ eũ.

17 ¶ Utrũ legitima portio que debet̄ iure nature amittat̄ ꝓpter delictũ patris in leſam maieſtatẽ: R. dñs Cardi. in clemẽtina paſtoralis de re iudi. in. ꝟ. ceteꝝ tenet ꝙ nõ. vnde dicit ꝙ filij audita condẽnatione patris furtim ⁊ dolo ſe ſi capiũt ſuã legitimã nõ teneñt ſaltẽ in foro anime ad reſtitutionẽ faciendã principi. qꝛ poſſunt tenere de iure nature q̃ per poſitiuũ iuſ nõ poteſt tolli. ar. in. d. ꝟ. ceteꝝ. ꝓ hoc ď teſta. Raynucius. §. quia vero. qꝛ pater nõ poteſt priuare filiũ legitima: niſi in caſu ingratitudinis. vt. C. de inoffi. teſta. l. quoniã in prioribꝫ facit. c. ius dictũ. de ꝟbo. ſig. in auten. de here. ⁊ fal. §. ſi quis autẽ nõ implens. dicit̄ ꝙ etiã ꝑ reatũ inobedientie nõ poteſt priuari filius legitima. Sed Zen. in. d. ꝟ. ceteꝝ. tenet cõtrarium. ratio qꝛ per ↄtractũ poteſt tolli legitima debet̄ enĩ deducto ere alieno. ff. de inoffi. teſta. l. papinianus. §. quarta autẽ. Sed in delictiſ quaſi cõtrahimur. quia per quaſi cõtractũ ſe obligat ad penã. ff. de iure fiſci. l. imperatores. no. glo. ff. de poſtula. l. i. §. beſtias. Ideʒ tenet Joh. de ligna. qꝛ legitima eſt quota bonorum quã pater habebat tẽpore mortis. nihil aũt habet quãdo ſunt cõfiſcata. ff. de inter. ⁊ rele. l. iij. ⁊ qď no. ff. de iure patro. l. diui. fratres. Et licʒ de rigore ⁊ ſubtilitate iuris iſtud ſit verius: tamen mihi magis placet opinio Cardi. tanq̃ʒ magis benigna. ⁊ eã teneo. ratio quia ꝑ titulũ lucratiuũ ⁊ per donationẽ nõ poteſt pater alienare in ꝑiudiciũ filij. C. de inoffi. dona. ꝑ totum. ⁊ de donatis. c. fi. ⁊ qď ibi no. ſed fiſcuſ ꝫ capit ex titulo lucratiuo. ⁊ ideo nõ poteſt in ꝑiudiciũ filij. Et ad rationẽ Zen. dico veram quãdo ꝑ quaſi cõtractũ dãnificauit principẽ in bonis ex cui⁹ dãno pater eſſet ei obligat⁹ ad reſtitutionẽ. alias nõ. qꝛ tũc nõ eſt es alienuʒ nec ꝓprie poteſt dici ꝙ pater teneat̄ ex q̃ſi cõtractu: ſʒ ſimpliciter ex delicto. Ad Jo. de ligñã patet reſpõſio: qꝛ in fraudẽ filij titulo lucratiuo facta alienatio nõ valet.

¶ Utrũ falcidia ⁊ trebellianica amittat̄ per negationẽ fideicõmiſſi in qualitate vł quãtitate factã ab herede illi cui fideicõmiſſuʒ eſt factũ R. ſm̃ Bal. in. l. ſcim⁹. §. licentiã. C. de iure deli. ꝙ ſic ſi ille ꝓbauerit qualitatẽ vel quantitatem fideicõmiſſi. nec aliquã ex ipſis poterit detrahere. 18

Egitimus filius

Legitimus filius quis dicat̄. Uide ſupra Filius.

Eno

Leno quis dicat̄: R. glo. in. §. ꝙ ſi in adulterio. xxxij. q. i. ꝙ eſt q̃ damnatã adulterã ducit: vel qui recõciliat ſibi eã. vt. C. de adul. l. caſtitati. vel q̃ ſciẽter tenet adulterã. vt in. d. §. qď ſi. vel q̃ recipit pecuniam ꝓ adulterio. ff. de adul. l. i. §. lenocinij. Limita ꝑfata in tribꝫ primis caſibꝫ vera niſi emẽdatam teneret. Item lenocinũ cõmittit qui queſtuaria mãcipia habet. quia hoc nõ eſt minus q̃ʒ ꝓprio corꝑe. queſtũ facere. l. palã. §. lenociniũ. ff. de ritu. nup.

Eproſus

Leproſus ſeparat̄ ab habitatiõe hoĩm. vt in. c. i. de ↄiu. lepro.

¶ Utrũ lepra poſt veniẽs diſſoluat matrimoniũ: R. ꝙ nõ. vt patet in. d. c. i. ⁊ ij. eo. ti. Sed ſponſalia bene ſoluit. vt patet in. c. fi. eo. ti. 1

¶ Utrũ vxor teneatur cohabitare cũ viro vel ecõtrario vir cuʒ muliere leproſa: R. ſm̃ glo. in. d. c. i. ꝙ non in eadẽ domo vel lecto. ſed bene tenet̄ ei debitũ reddere. vt i. d. c. ij. Sʒ Pe. aureolus in quarto. diſt. xxxij. dicit. ꝙ vbi nõ poſſet ſine ſua veriſimili infectione etiã reddere debitum ꝙ non tenetur. ⁊ ponit regulam ꝙ null⁹ tenet̄ reddere debitũ. vbi eſt periculũ veriſimile de vltimata infirmitate. ⁊ facit ad hoc qď dixi ſupra Debitũ. §. 2

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

3 ¶Utrū leproſi teneant̄ ad decimas? R̄. glo. in
c. ij. de eccleſijs edifi. ꝙ ſic. niſi de ortis ⁊ terri
⁊ fetibus animaliū ſuorū que ſole excipiunt̄
in dicto. c. ij. ⁊ ideo de alijs tenentur ſicut alij
chriſtiani.
4 ¶Utrū leproſi poſſint habere eccl'iaʒ ⁊ p̄ſbite
rū q̄ eis celebret? R̄. ꝙ ſic ſi tot ſunt ſimul ꝙ cā
cū cimiterio poſſint ↄſtruere: dūmodo veteri
bus eccleſijs de iure parochiali nō faciant in
iuriā. d. c. ij.
5 ¶Utrꝫ leproſi poſſint promoueri. Vide ſupra
Corpore viciat᷒. §. ix. ꝙ nō. neqꝫ celebrare ni
ſi vt ibi dicit̄.
6 ¶Utrꝫ ſacerdos ⁊ leproſus factus poſſit ī pa
rochiali eccleſia p̄lationis officio fungi? R̄. ꝙ
ſi ſine ſcandalo ⁊ abhominatōne populi non
poteſt illud exercere: debet ab officio remoueri
ita tamē ꝙ ſ̄m facultates eccleſie adminiſtren
tur ei neceſſaria quouſqꝫ vixerit. vt ī. c. tua noſ
de cle. egro. Rectoribꝫ vero eccleſiaꝝ qui ſine
ſcandalo illorum qui ſunt ſani nō poſſunt ſer
uire altari. dandus eſt coadiutor qui curā ha
beat animaꝝ cui adiutori ad ſuſtentionem cō
grua portio de facultate eccleſie eiuſdem aſſi
gnet̄. vt in. c. de rectoribꝫ de cle. egro. Ex q̄ pa
tet ꝙ nō ꝓhibetur celebrare quādo ſine ſcāda
lo poteſt vt in ſecreto ⁊ huiuſmodi. ar. d. c. de
rectoribꝫ.

LEx ſ̄m ꝙ rationalis creatura
ordinat̄ ad gratiā omiſſiſ
l alijs exceptionibꝫ legis ſ̄m Frā.
de mayro. in. ij. ſentē. eſt ars ho
neſte viuēdi ligans hominē ad ſui obſeruan
tiā: aliter nō eſſet lex niſi ligaret.
1 ¶Quotuplex eſt lex? R̄. vt colligo ex Scoto
in. iiij. diſt. xvij. triplex. Prima dicit̄ lex natu
re. ⁊ iſto modo aliquid dicit̄ dupliciter d̄ lege
nature. Uno modo tanqꝫ principia practice
nota ex terminis vel cōcluſiones neceſſario ſe
quentes ex eis ⁊ hec ſtrictiſſime dicunt̄ d̄ lege
nature. Secūdo modo dicit̄ de lege nature ⁊
large id qđ eſt veꝝ practicū cōſonū principijſ
⁊ cōcluſionibꝫ legis nature in tantū ꝙ ſtatim
notū eſt omībꝫ illud cōuenire tali legi. Secū
da lex dicit̄ poſitiua diuina que cōtinetur in
his que ſunt in veteri ⁊ nouo teſtamento. ⁊ li
cet Gratianus vocet ipſam legem nature li
mita eū qđ eſt veꝝ. prout eſt poſita ab autore
nature ⁊ diſtinguit̄ ↄtra ius poſitū ab aliquo
qui nō eſt autor nature. Tercia lex dicitur po
ſitiua. hoc eſt poſita ab hominibꝫ. Multa eñ
eccleſia ſtatuit ⁊ impatores vltra ius diuinū
ꝓpter obſeruantiam honeſtiorem in moribꝫ.
⁊ ꝓpter reuerentiā maiorē in ſuſcipiēdis ⁊ ad
miniſtrandis ſacramentis. De prima ⁊ ſecun
da habes infra Papa. §. i. ⁊ p̄ceptū per totuꝫ
de quibꝫ hic tractare nō intendo. ſed de tercia
lege poſitiua que quidē lex poſitiua tantū ha
bet de rectitudine inquantū a lege nature deri
uatur. Si vero diſcordet ab ea iā nō erit lex.
ſed corruptio legis. vt Aug. in primo libro de
lib. ar. Nō videt̄ inquit eſſe lex que iuſta non
fuerit. Unde inquantū habet de iuſticia intā
tum habet de veritate legis. ⁊ hoc eſt qđ dicit
Iſid. in. c. cōſuetudo. diſt. i. Lex erit omē qđ
ratione cōſiſtit. Nā ſ̄m Fran. vbi ſupra. quia
principia legis nature nō poſſunt eodē modo
applicari omībꝫ ꝓpter multā varietatē reruꝫ
humanaꝝ. ideo exinde ꝓuenit diuerſitas legꝫ
poſitiue.
¶Quis poteſt facere leges? R̄. ſ̄m Bal. in. l. 2
omēs populi. ff. de iuſticia ⁊ iure. ꝙ quantum
quis habet de iuriſditione tantū habet de au
toritate cōdendi legē vel ſtatutū: nec vlterius
extenditur: niſi hi quoꝝ intereſt conſentiant
vel ad minus ſint p̄ſentes ſ̄m Innocē. in. c. i.
de loca. ⁊ in. c. a nobis. el. primo. de ſentē. excō.
allegat. c. fi. de his que fiunt a prelatis. Ratio
ſ̄m dominū Matth. in. c. cū laicis. de re. ec.
nō alie. qꝛ poteſtas ſtatuendi dependet a iuriſ
ditione ⁊ imꝑio in ſtatuēte ⁊ ſubiectōne q̄ ad
eū in quē ſtatuit̄. c. eccleſia. de ↄſtitu. c. bene q̄
dem. xcvi. diſt. glo. ⁊ Bar. in. l. i. ff. de iuriſdi.
om. iudi.
¶Utruꝫ lex canonica vel quelibet alia lex ſeu 3
cōſtitutio vel ſtatutū obliget ad mortale pec
catum ex trāſgreſſione eius? R̄. Panor. in. c.
clerici officia. de vita ⁊ honeſtate clericoꝝ. ꝙ nō
ſemꝑ: ſicut nec lex ciuilis inducit ſemꝑ decapi
tationē. Conſidera ergo ꝙ aut lex habet in ſe
materiā p̄ceptiuā ⁊ veriſimiliter excogitatam
multū a cōſtituente: ⁊ tunc nō cures de verbiſ
quia verba ſunt accōmodāda materie. tex. eſt
cum glo. in. c. rogo. xi. q. iij. ⁊ pulcer tex. ī cle.
exiui. de verbo. ſignifi. ⁊ ſic dic ꝙ inducit mor
tale. Si vero non cōſtat de materia vbi quis
eſſet certus de mente ſtatuentis ꝙ vult indu
cere ad mortale. ſic inducit. Facit qđ no. glo.
in. c. iij. ⁊. c. per venerabilem. qui fi. ſunt legi.
⁊ ibi per Pa. Aut cum neſcit̄ de mente latoris
tūc cōſidera ꝙ aut verba ſunt p̄ceptiua. puta
p̄cipimus. iubemus. ſic obligat ad mortale. fa
cit. c. qđ precipit̄. xiiij. q. i. Aut vtitur verbis
imperatiui modi ⁊ ſi materia nō eſt neceſſaria
nec multū ponderoſa non obligat ad mortale

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt exemplum ſi quis te percuſſerit in vna maxilla p̄be ei ⁊c. quia eſt cōſilij. xxiij. q. i. parat⁹. Si vero materia eſt neceſſaria ⁊ multū pōderoſa. ſic inducit mortale. tex. eſt in cle. exiui in. §. Itē quia preter ea. de verbo. ſignifi. Exēplum in ps. Uouete qđ eſt cōſilij. quia votū fit de ſupererogatione: ⁊ reddite. iſtud eſt p̄cepti. quia qđ eſt ꝓmiſſū eſt debitū. de pac. c. i. ⁊ debitū reddere eſt preceptū iuſticie. l. iuſticia. §. iure p̄cepta. ff. de iuſti. ⁊ iur. Facit quia obligare ſe eſt voluntatis. ſed reddere eſt neceſſitatis. vt in. l. ſicut initio. C. de act. ⁊ obli. Aut vtitur verbis inhibitorijs. vt iubemus. ꝓhibemus. interdicim⁹. ⁊ huiuſmodi. ⁊ ſic inducunt mortale ſm Panor. in. c. nā cōcupiſcentiā de cōſti. Aut loquit̄ ꝑ verba cōmunia vt decerno: ſtatuo: ⁊ ſimilia. ⁊ ſic nō obligant ad mortale. vt dicit idē Panor. in. d. c. nā cōcupiſcentiam. ſimiliter eſt verbū cōmune. innouo. ⁊ ordino. ſiue in plurali dicant̄: ſiue in ſingulari. Aut loquit̄ per verbū debet: ⁊ ſic inducit mortale. quia debet ex ſuo ꝓprio ſignificato importat neceſſitatē. vt glo. in cle. attendentes. de ſta. regu. Idem dicit glo. in. c. ꝓpoſuit. de appe. ⁊ per Bar. in. l. iij. C. de pigno. et in. l. ſepe. ff. de offi. p̄ſi. ꝓuincie ⁊ alijs allegatiſ in. d. cle. attendentes per glo. ⁊ quāuis ratōne materie aliquādo ſit congruitaſ. in. c. i. de deſpon. impu. ⁊ no. glo. in. d. l. ſepe. ⁊. l. ij. tamē dicit Panor. in. c. i. de dolo ⁊ ꝯtu. Improprietates ſunt vitande nō ad ſequentiā trahende c. ꝓpterea. ⁊. c. fi. ⁊ qđ ibi no. de verbo. ſignifi. ideo ſolū habebit locū ꝙ ſit cōſilij in caſu ſpeciali ratōne materie que cōſultiua eſt. Aut cōminatur ſub pena excōmunicationis. ⁊ ſic inducit mortale. quia niſi ꝓ mortali nullus excōmunicat̄. xi. q. iij. nullus. ⁊. c. nemo epiſcoporū. ⁊ de ſentē. excō. c. i. lib. vi. Facit ad hoc ī ar. c. p̄terea. de offi. deleg. ⁊. l. oratio. ff. de ſpon. ⁊. l. ij. ff. de iuriſdi. om. iudi. quia eadē obligatione qua obligat excōmunicatio ſimiliter ⁊ illud per qđ ad ipam peruenit̄. Facit qđ no. in cle. quoniā. de vita ⁊ hone. cleri. vbi tenet ſtephanus ꝙ peccat mortaliter cōtra faciens ſanctioni. ⁊ dicit̄ ſanctio ꝓprie cōſtitutio ſeu lex penalis. vt ibi no. glo. Aut loquimur per virtutem obedientie vel ſub pena maledictionis eterne: vel ſub indignatōnis om̄ipotentis dei ⁊ huiuſmodi. ſic inducit mortale. vt in. c. vnico. de ſta. regu. lib. vi. Aut cōſuetudo habet vt talia verba obligent ad mortale. vt ſic inducent. ar. c. dilect⁹. de ꝯſue. ⁊. l. minime. ⁊. l. ſi de interp̄tatione. ff. de legi. tex. eſt in. d. cle. exiui.

. §. itē q2 p̄pter ea. Sed aduerte hic ꝙ vbi ex ſe inducit ad mortale nō ſemper peccat mortalit̄ ꝯtra faciēs. vt ſupra inobediētia dictū eſt ⁊ ibi vide in principio.

¶ Ultra in foro cōſcientie lex canonica ciuilis 4
vel alia etiā p̄ceptiua ſemper ſit ſeruāda: R. ꝙ non in vndecim caſib⁹. vt colligo ex Innocē. in. c. quia plerũ3. de imu. eccle. ⁊ đ homi. in. c. ſicut dignū. ⁊ ex cōſilio. xxi. Fede. Joh. Cal. ⁊ Panor. in ꝓlogo decretaliū. ⁊ Joh. an. in. c. quāq3 de vſuris ⁊ alijs. Prim⁹ quādo lex poſitiua diſtinguit inter forū ꝯtentioſum ⁊ ꝯſcientie. quia ſic nō ſeruabit̄ ī foro penitētiali autoritate ipſius legis. c. tua. ⁊ quod ibi nota. de ſponſa. Secūdus quādo ius fundat ſe ſuper p̄ſumptōne ⁊ non ſuper veritate. quia in foro cōſcientie attendimus ad veritatē: vt credamus cōfitenti de om̄ib⁹. quia ſolū agitur de p̄iudicio ipſi⁹ anime. c. ſignificaſti de homici. Ideo ſi ſit veritas cōtra p̄ſumptionē nō ſeruabitur. vnde licet heres nō fecerit inuentarium tamē in ꝯſcientia nō tenebit̄ niſi inquātū hereditas ſe extendit. quāuis ius aliter velit. quia p̄ſumit plus eſſe in hereditate. vt ī autē. de here. ⁊ fal. no. hoc ꝓbatur in. d. c. tua. ⁊ in c. litteras ī fi. de reſti. ſpol. ⁊ in. c. a nobis. el. primo. de ſentē. excō. ⁊ vide Bal. in. l. i. C. de ſacroſan. eccle. Terci⁹ quādo lex nō eſt ad vtilitatem cōmunē. ſ3 princeps ꝓpter vtilitatē ꝓpriam edidit. Facit. iiij. diſt. c. erit autē lex. ⁊ dicitur iniuſta tūc lex ex fine ſm Panor. in. c. canonū. de cōſti. Quart⁹ quādo lex nō diſtribuit eque onera ſubditis. ſicut debet facere bonuſ paterfamilias. q2 ſic eſt iniuſta ex forma ſm Panor. in. d. c. canonū. Quintus quādo excedit autoritatē cōſtituētis. vt patet in ſtatuto epi qđ nō ligat delinquētes extra dioceſim ſuā ⁊ ſuos ſubditos. vt in. c. vt animarū. de cōſti. li. vi. Facit. l. fi. C. de iuriſdi. om. iudi. ⁊ ſic dicit̄ iniuſta ex autoritate. ⁊ ꝓ iſtis trib⁹ caſibus facit qđ no. Bar. in. l. vectigalia. ff. de publi. vbi dicit ꝙ gabella licite fraudat̄ que iuſte nō eſt impoſita. Sext⁹ quādo eſt penalis. q2 ante cōdemnationē nō tenet̄ quis ſoluere ī foro anime penā. vt eſt glo. ſingularis. in. c. fraternitas. xij. q. ij. de quo dic vt infra pena. §. iij. Septim⁹ quādo ratio legis ceſſat in foro anime. Nā licet lex nō exprimat rationē ſeu cauſam. nos tamē debem⁹ eā cōiecturare. ⁊ ad limites illius limitare: vl' ampliare eam iuxta theoricā doc. in. l. nō dubiū. C. de legi. Exemplum in ciuitate obſeſſa ſtatuit̄ ꝙ porte ciuitatis maneāt clauſe. Et hoc ꝓ vtilitate cōmuni

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

vt in pluribꝫ. Pone ꝙ ꝯtingat hoſtes inſequi
aliquos ciues: ita ꝙ in damnū cederet ciuita/
tis: niſi aperirent̄ porte: tūc ſunt aperiende: q:
eſſet niſi aperirent̄ cōtra bonū ⁊ vtilitatē cōmu
nem. Ver eſt ꝙ nō pertinet ad quēlibet hoc in/
terp̄tari niſi periculū ſit ſubitaneū. vel ſit ma/
nifeſtū legiſlatorē illud intendiſſe ſed ſolū ad
regentē ciuitatē ⁊ huiuſmodi. Itē aliud exem
plū ſtatuto cauet̄ ꝙ vxore moriente ſine liber̄
vir lucret̄ dimidiā dotis: quāuis nō exprima
tur cauſa. tamē nos debemꝰ cōiecturare cauſā
huiꝰ ſtatuti. videlicet ſumptꝰ mariti: quos fa
cit in ducendo vxorē ad domū. nec alia cauſa
poteſt eſſe. ⁊ ſic ſi nō ducit eam nō debet lucra/
ri. Secus eſſet ſi ſic lucraret̄ mulier. ſicut vir:
quia tūc cauſa extimaret̄ affectus maritalis. ⁊
ideo etiā ſi nō duxiſſet lucraret̄. Hoc no. Pa.
in. c. ex publico. de conuer. ꝯiu. Facit qđ idem
Panor. no. in. c. quia in inſulis. de ſta. mona.
vbi dicit ꝙ lex debet ampliari ⁊ reſtringi ad li
mites rationis exp̄ſſe. etiā ſi verba nō patiant̄
vt in. l. adigere. §. quāuis. ff. de iurepatro. ⁊ in
l. cū pater. §. dulciſſimiſ. ff. de lega. ij. ⁊ in. l. pa
ter. §. fundū. ff. đ lega. iij. Facit. c. cum dilecta
de con. vti. vel inuti. ⁊ bonus textus in regula
fi. de reg. iur̄. lib. vi. ⁊ qđ no. Bar. in. l. itē que
ritur. §. qui impleto. ff. loca. ⁊ idem Panor.
in. c. i. de iuta. calū. dicit ꝙ etiā in penalibꝫ ſeu
odioſis quādo ratio eſt exp̄ſſa extendit̄ ⁊ am/
pliatur diſpoſitio legis. vt in dicta regula fi.
⁊ qđ ibi no. Dy. ⁊ Joh. an. in mercurialibꝫ. et
qđ nota. in dicto. §. dulciſſimis. ſecus eſſet in
penalibꝫ ẜm eundem Panormitanū in. c. i. đ
ſentē. ⁊ re iudi. in ſimili ſub terminis facilio/
ribꝫ vel paribus. vt no. Innocen. in. c. cū ſpe/
ciali. de appel. Item iſte caſus probatur. quia
ratio legis plus debet attendi q̄ȝ lex ipſa. l. i. C.
que ſit lon. conſue. ⁊ i. diſt. c. conſuetudo. ibi
dicitur. lex eſt quicquid ratione conſiſtit. vn
de Bal. in. c. i. de conſti. dicit ꝙ lex conſiſtit ī
ſubſtantia rationis. ⁊ Barto. in. l. cum muli/
er. ff. ſoluto matrimonio. dicit ꝙ ratio legis ⁊
mens legis idem eſt. ⁊ ꝓpterea dicit glo. in. l.
prima ⁊ ſecūda. C. que ſit lon. ꝯſuetudo. ꝙ nō
minus debet attendi ratō legis q̄ȝ lex ipſa. hoc
intellige de ratōne finali. que dicitur ipſa lex
ẜm Bal. in. c. dilectus. el. ij. de reſcrip. ⁊ in. l.
ſi quis ſeruo. C. de fur. dicit ꝙ ratio finalis eſt
anima legis. Item vbicūq̄ȝ habet locum ratō
legis habet locū etiā lex. C. de interdic. l. i. ẜm
Archi. ⁊ ſequit̄ Ge. in. c. vbi periculū. de elec.
lib. vi. imo plus etiā ſi verba cōtradicant. vt
l. ſcire oportet. §. aliud in ẜbo. ⁊ ſi maxime ver

ba legis. ff. de excuſa. tuto. nō eīm in folijs. ſed
in ſenſu conſiſtit euangeliū. c. marchion. i. q.
i. ⁊. c. intelligentia. de verbo. ſignifi. Facit tex. ī
l. iij. C. de lib. prete. vbi eīm inquit manifeſtiſ/
ſimus eſt ſenſus teſtatoris interp̄tatio verbor̄
nuſq̄ȝ tātū valet vt melior ſenſu exiſtat. Bal.
etiā in. l. cōmiſſorie. C. de pac. inter emp. ⁊ vē.
dicit ꝙ iudici licet ſit impoſita neceſſitas ſer/
uandi ſtatutū ẜm formā ꝓut iacet ad litteraȝ
ar. l. i. §. ſi is qui nauē. ff. de exercito. tamē nō
habebit locū hec neceſſitas: niſi ſaluo intelle/
ctu: quia littera occidit: ſpiritus viuificat. ⁊ fa
cit ꝑ hoc glo. in. c. illo vos in. ẜ. pignꝰ. de pi/
gno. Et ad iura que dicūt legē ſeruandā etiā
in foro anime. dic ꝙ verū quādo eſt eadeȝ ra/
tio in vtroq̄ȝ foro: quia ſic nō ceſſat in foro ani
me. ita R. Panor. in. c. tua in fi. de vſuris. et
quomodo ratio vł cauſa finalis poteſt cogno
ſci. vide ſupra cauſa. §. v. Octauꝰ quādo ver
ba legis n̄ adaptant̄ ad aliquē caſum: nec eiꝰ
diſpoſitio adaptabit̄ ſi de mente aliter nō con
ſtet. Hoc eſt notabile dictū Bar. in. l. iij. §. to
tiens. ff. de dam. infec. ⁊ in. l. ita autē. ff. de ad/
mini. tuto. ⁊ ibi dicit ſtatuto cauet̄ ꝙ ſoluant̄
ꝓ gabella de quolibet cōtractu ſex denarij ꝑ li/
bra. iſtud nō habebit locū in re extimabili. q:
cū verba nō adaptent̄ nec diſpoſitio. Facit. c.
idēnitatibꝫ. §. ſed cū eas. ⁊ ibi Gemi. de electi.
lib. vi. ⁊ Barto. in. l. conſtitutū. ff. de teſt. mi.
Nonꝰ quādo lex ciuilis licet nō ſit improba/
ta de iure canonico fouet lucrū odioſum ꝑxi/
mo vel rigorē quendā. Exemplū in capitulo
filius noſter. de teſta. vbi licet lex ciuilis diſpo
nat valere legatū rei aliene. tamē nō eſt ſeruā/
da in foro anime. quia fouet lucrū odioſuȝ he
redi: nec eſt fundata ſuꝑ naturali eq̄tate aper
te nō ꝯſtito de volūtate defuncti. ⁊ facit in ſimi
li capitulo ex parte in fi. de cenſi. ⁊. c. dilecti. de
iudi. ⁊. c. i. de dolo ⁊ cōtu. de quo dic vt ſupra
Legatū. i. §. xxiij. Decimꝰ quādo lex eſt iniu/
ſta ſiue ex forma vel ex fine vel ex autoritate.
vt dictū eſt. iij. iiij. ⁊. v. caſu: ſiue etiā qualiter/
cunq̄ȝ inducat ad peccatū cōtra legē dei aut iu
ris canonici. vt ſunt leges que ꝯcedūt vſuraſ
cōtra. c. ſuꝑ eo de vſuris. Itē que ꝯcedunt in/
cantationes cōtra ventos ⁊ nubes. ſicut. l. cor̄
C. de male. ⁊ ma. ꝯtra. xxvi. q. v. ⁊. vi. in multiſ
c. notata. Itē que ꝯcedunt p̄ſcriptionē cū ma/
la fide cōtra regulā poſſeſſor. đ reg. iur̄. lib. vi.
Itē que permittūt deceptionē inter ꝯtrahētes
vſq̄ȝ ad dimidiā cōtra illud. Qui nō egit do/
lum ⁊c. Itē que nolūt aliquē obligari ex nu/
do pacto cōtra. c. iuramēti. xxij. q. v. Iteȝ que

nolunt valere legata ad pias cauſas. niſi per
tot teſtes probent̃ cõtra. c. relatũ. ⁊ c. cũ eſſes.
⁊ c. indicante de teſtamẽtis. Jtẽ que volũt te/
neri heredẽ ex delicto defuncti. cõtra no. in. c.
in litteris. de rapto. ⁊ in. c. tua nos de vſuris.
Jtẽ que nolunt ſpuriũ alendũ cõtra naturalẽ
pietatẽ. Jtẽ que ꝓhibent vel permittũt aut di
ſponũt ſuper cõtrahendis matrimonijs diſſol
uendis. ⁊ huiuſmodi. cõtra canones. Jtẽ que
ꝓhibent comp̄henſam in adulterio teneri i. l.
crimen. ⁊ l. caſtitati. C. de adult. cõtra. §. ſub/
audit̃. xxxi. q. i. intellige ſi vult corrigere ſe.
Jtẽ que cõcedunt ↄcubinatũ cõtra illud Ex
odi. xx. Nõ mechaberis. Jtẽ q̃ priuate pſone
cõcedunt homicidiũ cõtra illud Nõ occides
⁊ de huiuſmodi habes in locis ſuis diffuſius.
Aduerte tamẽ ꝙ quãdo lex ſeu ſtatutũ aliq̃d
denegat ꝓpter equũ bonũ publicũ. vtputa ꝙ
nõ ſoluens gabellã non audiat̃. vel inſtrumẽ
tum qδ nõ eſt regiſtratũ in libris cõmunis re
putetur falſum habebit locũ in cõſcientia etiã
ſm Baldum in. c. ſi quis per triginta. Si de
feudo cõtro. fue. Jdẽ exemplificat Bar. in ex
trauaganti ad reprimendũ in verbo denuncia
tionẽ in macedoniano ⁊ veleiano: qδ no. Unde/
cimus quãdo lex ciuilis nõ fuit moribꝫ vten/
tium recepta. ⁊ canon nõ diſponit. aliter expſ
ſe non obligat de neceſſitate. vt no. Panoꝛ. in
c. litteras. de iura. calum. De lege canonica vł
ſtatuto. dic vt ſupra Cõſtitutio. §. i. qñ nõ fu
it moribꝫ recepta.

5 ¶ Utrũ clerici ⁊ alie perſone eccleſiaſtice teneã
tur ſeruare leges aut ſtatuta laicoꝛũ: R. Pa.
in. c. eccleſia ſancte Marie de cõſtitu. Aut lex
diſponit ſpecifice ſuper rebus eccleſiaſticis et
bonis earum. ⁊ ſic eſt nulla tanq̃ ↄdita ab eo
qui nõ habet poteſtatem. ⁊ ſic nõ eſt ſeruãda.
quia nec imperatoꝛ aut alius ſecularis habet
poteſtatẽ ſuper eccleſias: aut eccleſiaſticas per
ſonas. vt in dicto. c. eccleſia. Et hoc verũ niſi
in duobꝫ caſibꝫ. Primus eſt quãdo eſt priui
legiatiua quia poteſt quis priuilegiare etiam
nõ ſuũ ſubditũ. ſic intellige. c. nouit δ iudi.
vbi allegat̃ lex Theodoſij. Secundꝰ quãdo
lex eſt fundata ſup naturali ratione. quia tũc
debet ſeruari non ratione legis ſ; ratione iuſti
cie naturalis. l. ſcire opoꝛtet. ff. de excuſa. tuto.
§. qui nõ iuſte. Aut lex diſponit generaliter
non faciendo mentionẽ de clericis vel eccleſia
ſticis: ſed nõ poteſt ſeruari ſine peccato. vt in p̄
ſcriptõe male fidei. ⁊ ſic nõ eſt ſeruãda a quo/
cunq̃. c. fi. de pſcrip. ⁊ c. licet mulieres. de iure
iuran. lib. vi. Aut eſt generalis rationabilis.

nec cõtradicit canonibꝫ: ⁊ tunc ſi eſt fauoꝛabi
lis ſeruanda eſt etiam quo ad clericos ⁊ eccle/
ſiaſticas perſonas. vt in. c. ij. requiri; de appel.
Unde ſtatutũ qδ diſponit. vt exiſtentibꝫ ma
ſculis: mulier non ſuccedat: poꝛrigitur etiam
ad clericos. vt no. Panoꝛ. in. c. conſtitutus. δ
reſtitu. in integ. Similiter priuilegium con
ceſſum hominibꝫ alicuius loci comp̄hendit
etiam clericos illius loci. licet non exprimat.
Facit. c. dilecti. de foro compe. nota. Johã. de
ligna. in. c. clericus. de foro cõpe. ⁊ Bal. in. l.
cunctos populos. C. de ſum. trini. ⁊ nota quã/
do talis lex generaliter diſponẽs poteſt ſe ha/
bere ad cõmodum ⁊ incõmodum non poteſt
dici p̄iudicialis. Exemplũ ſtatutũ diſponit
ꝙ primogenitus ſuccedat: certe ſecundogeni
tus licet ſit clericus non ſuccedet. Similiter
in ſtatuto quo maſculi excludunt mulieres ñ
ſuccedet mulier q̃uis ſit effecta religioſa. Et
ideo omẽs leges diſponentes ſuper cõtractibꝫ
emp. vendi. locato: cõmodato. ⁊ huiuſmodi
ſi non contradicũt canonibus ſunt ſeruande
etiam quo ad eccleſiaſticas perſonas. Facit. c.
i. de noui ope. nunci. ⁊ eſt de mente Hoſtien. ⁊
Johã. an. in. c. i. vt lite pen. Secus ſi ſimpli/
citer afferret p̄iudicium vt qui non facit inuẽ/
tarium: vel qui infra tale tempus non adiuit
hereditatem ſit priuatus ⁊ huiuſmodi. quia
nunq̃ poteſt eſſe ad cõmodum eccleſiaſticoꝝ
⁊ ideo non tenent̃. Similiter quãdo ſtatuit̃
ne poſſit aliquid vendi nõ ſubditis. Aut lex
ciuilis eſt generalis ⁊ rationalis: ſed deuiat a
iure canonico: tunc in foro ſeculari ſeruabit̃.
ſed non in foro eccleſiaſtico: neq̃ in terris ſub/
iectis dominio eccleſie: quia tunc debet ſerua/
ri lex canonica in vtroq̃ foro. Facit. c. ſi duo/
bus de appel. ⁊ quod no. in. c. ꝙ clerici; de foro
cõpe. Aut lex ciuilis diſponit ſup materia ad
eccleſiam pertinente: non diſponendo ipſam
materiam. ſed tollendo lucrum qδ alias dede
rat: vel imponendo penam actionum explicã
ti. Exemplum primi de raptoꝛe contrahente
matrimonium cũ rapta: in quo caſu lex p̄uat
omnibꝫ bonis datis ſibi a raptoꝛe. ⁊ ſic nõ va
let. vt vult glo. nota. in. c. de puellis. xxxvi. q.
ij. ⁊ eam ſequi videtur Fede. ↄſilio. xxxv. ⁊ mi
hi placet quia videtur intimidare matrimo/
nium. ⁊ ſic nõ eſt ſeruãda etiam quo ad nõ ec
cleſiaſticos. Exemplũ ſecũdi lex punit mulie
rem cõtrahentem infra annũ luctus. vt. C. de
ſecun. nup. quaſi per totum. ⁊ non valet ratio
ne p̄dicta. Sed hoc limito niſi pena appone/
retur fauoꝛe filioꝛum. ſicut lex que imponit pe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nam matri. que agnouit tutelã filij tranſeun/
ti ad ſecunda vota nõ petito tutore filio. vt in
l. omnẽ matri. C. ad tertu. quia tũc valet. Aut
lex ciuilis diſponit circa accidẽtia temporalia
ad actum ſpiritualem vt in dote: ⁊ tunc ſi nõ
cõtradicit canoni valet. c. Raynuci⁹. ⁊. c. Ra
ynaldus de teſtamentis. ⁊ qd̃ legit̃ ⁊ notat̃ in
c. ij. de do. poſt diuor. re. Et hoc veruz niſi in
tuinidet cõtractionem matrimonij. Si vero
cõtradicit canoni: tunc pendet ab illa queſtio
ne cuius fori ſit cauſa dotis. ⁊ Innocen. in. c.
de prudentia de do. poſt diuor. re. ⁊ Pa. tenẽt
ꝙ eſt mixti fori. ⁊ ſic lex ſeruabitur in foro ſuo
⁊ canon in ſuo foro. ⁊ locus erit ꝑuentioni. c.
cum ſit generale de foro cõpe. Aut lex ciuilis
ꝓcedit circa actum ſpiritualem ꝓ̃ſumendo et
lex canonica inuenitur cõtraria. puta lex ꝓ̃ſu/
mit matrimoniũ ſi maſculus ⁊ femina ſimul
habitant. l. in libere. ff. de ritu nup. ſi ſit libera
⁊ nõ faciat queſtum d̃ corpore. vt ibi lex cano
nica ꝓ̃ſumit adulteriuz ſiue fornicationẽ. xxx.
q. v. aliter. ⁊ ſic ſtandum eſt in vtroqꝫ foro in
ri canonico. quia lex imitatur canones. c. cleri
ci de iudi. Et ſm̃ hoc limita iura que dicunt
leges ſeruandas: que non contradicunt cano
nibus.
6 ¶ Utruz in penalibus fiat extenſio legis? R.
Joh. de Jmo. ⁊ ſequit̃ Gemi. in. c. ſi poſtqꝫ d̃
elec. lib. vi. ꝙ ſm̃ mentem comprehenſiuã ſic
⁊ fortius in fauorabib. ſꝫ ſm̃ mentẽ extenſiuã
nõ ſit in penalib. c. ſtatutum. de elect. lib. vi.
Jn alijs autem non penalibus fit extenſio ex
idemptitate rationis. vide de hoc glo. ⁊ Ge.
in. c. ſepe. de tempo. ordi. lib. vi. ⁊ infra Pena
. §. v.
7 ¶ Sed quomodo mens cõprehenſiua legis
monſtratur? R. ſm̃ Joh. de Jmo. ⁊ Gemi. in
dicto. c. ſi poſtqꝫ. de elec. lib. vi. ꝙ ex quattuor
Primo ex cõmuni vſu verborum: quia preua
let omni rigori ⁊ ſignificatõi verborum. ff. de
lega. iij. l. librorum. §. ꝙ tamẽ caſius. ⁊ de con
ſue. c. cum dilectus. Secũdo ſi aliter intelli/
gendo ſequeretur abſurdus ſenſus cum debe
at eſſe poſſibilis ⁊ honeſta. iiij. diſt. erit autẽ.
⁊ nota. Bar. in. l. omẽs populi. ff. de iuſti. ⁊ iu
re. Exemplum lex dicit qui occiderit hominẽ
capite puniatur. ſi ad litteram deberet intelli/
gi ſequeretur ꝙ occidens ſe defendendo. vl̃ fu
rioſus eſſet occidendus contra cle. ſi furioſus
de homici. quod eſt abſonũ. Tercio monſtra
tur mens cõp̃henſiua quando in illa eſt ex/
preſſa ratio. quia ex illa vt dictum eſt collegi/
tur mens legis. Facit clemẽ. i. de elect. Exem/
plum in capitulo ex parte de poſtulan. vbi ꝓ/
hibitio de aduocando facta monachis exten/
ditur ad canonicos. quia licet ſint diuerſi ta/
men quia cõſtitutio fundat ſe ſuper religione
ideo extenditur etiã ad canonicos. ⁊ ideo om/
nis cõſtitutio que habet reſpectum ad religio
nem: licet loquatur d̃ monachis cõp̃hendit
etiã canonicos ⁊ omẽs qui ꝓmittunt tria vo/
ta. ſecus ſi loqueret̃ de religione cum aliq̃ qua
lificatõne. puta monachus niger ⁊ huiuſmo
di. Quarto cõp̃hendit̃ mens legis quãdo
per eandem cõſtitutionem: vel per aliã appa/
ret id qd̃ ibi eſt poſitum: gratia exempli fuiſſe
poſitũ. ſicut in. l. i. ff. vti poſſi. dicitur ꝙ licet
verba edicti loquãtur de ede. tamen in fundo
etiam habet locum. vt in. §. hoc interdictũ in
omib ibidem.
¶ Qualiter dep̃henditur mens extenſiua leg? 8
R. Joh. de Jmo. ⁊ Gemi. vbi ſupra ꝙ comp
hendit̃ ex idemptitate rationis nõ ſcripte. vt
in. l. i. C. de interdi. ⁊ re. Facit. c. inter ceteras.
de reſcrip. ⁊. c. ij. de tranſla. pla. Nã de ſimilib
ad ſimilia idem iudicium eſt. vt in dicto capi
tulo dicitur.
¶ Utrum lex ſeu conſtitutio concernat futu/ 9
ra ſolum? R. Panor. in. c. cognoſcentes de cõ
ſtitu. ꝙ ſic. ne afficiat aliquos ſine culpa. ⁊ ħ
niſi caueatur in lege vt extendatur etiam ad ꝑ̃
terita.
¶ Utrum cum lex vel ſtatutum loquitur per 10
verba preteriti temporis indulgendo aliquid
extendatur ad futura? R. Panor. in dicto. c.
cognoſcentes. ꝙ non. ne detur materia delin/
quendi. vt eſt tex. limitans hanc materiam ĩ
l. cum lex. ff. de legi. per quã dicit Bar. ꝙ ſi ſta
tuto cauetur ꝙ quilibet bannitus ſoluens de/
cem eximatur de banno: non habet locuz reſpe
ctu eorum qui bannuntur de futuro. qꝛ daret̃
materia delinquẽdi. ſecus ſi ceſſaret hec ratio.
qꝛ licet loquat̃ per verba ꝑ̃terita vel ꝓ̃ſentia ex
tendit̃ ad futura. quia lex ſemper loquit̃. l. ar/
riani. C. de here.
¶ Quomodo interp̃tatur. vide ſupra Inter/ 11
pretatio in principio.
¶ Quando lex incipit ligare? R. ꝙ ad hoc ꝙ 12
lex ſit oportet vt conſtituatur. ſecundo vt pro
mulgetur. et publicatio eſt vltimus actus per
ficiens legem ſm̃ glo. in clemen. prologo per
l. humanum. C. de legi. Et ideo poſtqꝫ eſt ſo
lenniter edita ligat ſtatim ſcientes ſine expe/
ctatione alterius temporis. vt no. Pa. in. c. i.
de poſtu. prela. ⁊ glo. ⁊ Pau. in. c. ij. de re. ec.
nõ alie. lib. vi.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

13 ¶Sȝ qñ ꝑſumit̃ ſciẽtia legis? R̷. Pa. in. d. c.
cognoſcẽtes ꝙ in legib⁹ ⁊ ꝯſtitutõib⁹ inferio/
rũ tp̃s eſt arbitrariũ ſm̃ loci qualitatẽ ⁊ ꝯditi
onẽ perſonaꝝ. In legib⁹ aũt imꝑatoꝝ ꝑſumit̃
ſciẽtia poſt duos mẽſes a publicatõne facta ĩ
ꝓuincia. vt ĩ aut. vt facte noue ꝯſti. In ꝯſtitu
tione vero pape Joh̃. an. in data. lib. vi. vult
vt liget poſt duos mẽſes a publicatõne facta
rome. ſȝ ratões ſue nõ mihi placẽt. ⁊ ideo idẽ
dicã qḋ de ꝯſtitutõe imꝑatoris. ⁊ ſic videt̃ eti
am tenere Pa. in. d. c. cognoſcẽtes. ⁊ licet pa/
pa dicat̃ habere pedes plũbeos habet tñ ep̃os
⁊ archiep̃os. ꝑ q̃s noticiã dare pt̃.

14 ¶Utꝝ volẽs ꝓbare ignorantiã ſit admittẽd⁹
R̷. Pa. in. d. c. cognoſcẽtes. ꝙ ſic ſine aliquo
dubio. vt in. c. ſi. qui ma. accu. poſ. ⁊ in. l. ſi. ff.
de decre. ab or. Et ſic patet ꝙ in ꝯſciẽtia ñ liga
tur ignorãs ſine culpa ſua. aliter ſuꝑflue ⁊ fru
ſtratorie admitteret̃ ad ꝓbandũ ignorantiã.
Et h̃ eſt ſine dubio qñ lex requirit dolũ. facit
glo. in. c. ad falſarioꝝ de cri. fal. alias ſec⁹ eſſȝ.
vide ſupra ignorãtia. §. iiij. ⁊ diſtingue vt ibi

15 ¶Quomodo tollit̃ lex ſeu ꝯſtitutio ꝑ ꝯſuetu
dinẽ. vide ſupra Cõſuetudo. §. ix. ⁊. x. ⁊ infra
Statutũ. §. xxi.

16 ¶Utꝝ tollat̃ ꝑ legẽ ꝯtrariã? R̷. Pa. in. c. cum
acceſſiſſent de ꝯſti. ⁊ Bar. poſt Cy. vt in. d. l.
om̃es populi dicũt ꝙ ſic. licet nõ fiat mentio
de prima: niſi habeat clauſulã derogatoriã ad
ſecundã. q2 tũc op⁹ eſſet facere mentionẽ ḋ pri
ma. ar. l. ſi q̃s in ꝑnci. ff. de le. iij. ⁊ in. c. nõnul
li. ḋ reſcrip. Aliqui tñ in. d. l. ſi quis dicunt ꝙ
ſi loquamur de priuilegio vł reſcripto ⁊ teſta/
mento q̃ ſunt priuata lex: ſic oportet fiat men/
tio quãdo habẽt clauſulã derogatoriã ad ſecũ/
dũ. Si aũt loquimur de legib⁹ ⁊ ſtatutis non
oportet fiat mẽtio etiã ſi habẽt clauſulã deroga
toriã ad ſecundũ. ꝑ cle. dudũ de ſepul. quia cũ
ꝑſumant̃ om̃ia ſcire vident̃ ſciẽter velle reuoca
re ſtatuẽdo in cõtrariũ. ſȝ ſec⁹ eſt in priuata: q̃
eſt in facto: ⁊ mihi placet.

17 ¶Utꝝ ex nõ vſu inducat̃ ꝯſuetudo derogato
ria legi? R̷. vt colligo ex Pa. in. c. Johãnes de
cle. ꝯiuga. ꝙ aut nõ vſus habet in ſe actũ taci
tum cõtra diſpoſitionẽ iuris. ⁊ tũc inducit̃ cõ/
ſuetudo. Exemplũ lex defert hereditatẽ cõmu
niter ⁊ equaliter filijs tã maſculis q̃ȝ feminis
l. maximũ viciũ. C. de lib. ꝑter. ſed cõſuetudo
defert primogenito. vel ſolũ maſculis. ⁊ ſecũ/
cundũ ſgenit⁹ vel fẽmine nunq̃ȝ ſunt vſe illa le
ge. ideo cõſuetudo inducit̃ ꝓpter actũ cõtrari
um legi. Si vero nõ vſus nõ habet actũ ꝯtra
rium nec tacitũ nec exp̃ſſum legi. ſic nõ indu/
citur cõſuetudo cõtra legẽ per nõ vſuȝ. ſic ver
bi gratia. licet forte ſint pl⁹ q̃ȝ centũ anni ꝙ nł
lus vendidit hermofroditũ nõ tamẽ eſt abro
gata. l. querit̃. ff. de ſta. ho. q̃ vult vt extimetur
ſm̃ ſtatũ ꝓualentẽ. Silr̃ licet nõ agã ꝯtra eũ
q̃ mihi damnũ dedit actõne legis aq̃lie. nõ tñ
per h̃ abrogat̃ illi legi. q2 illa lex nõ neceſſitat
ad agendũ: ſȝ dat facultatẽ.

¶Utrũ act⁹ geſt⁹ ꝯtra legẽ ſit null⁹ ip̃o iure? 18
R̷. ꝙ nõ in quattuor caſib⁹. Primo qñ cauſa
ꝓhibitionis nõ eſt perpetua ſȝ tẽporalis. vt in
c. i. de ma. cõtra. inter. eccleſie. ⁊ dicit̃ tẽporalis
quãdo eſt reſtricta ad certũ tempus. puta pro
hibet̃ matrimoniũ ꝓpt̃ venerationẽ certi diei
Similiter de ꝓfeſſione facta infra annuȝ que
prohibetur in. c. ad apoſtolicã de regularib⁹ ⁊
trã. Secus ſi ꝓhibitionis cauſa eſt perpetua.
puta cũ ꝓhibetur aliquid ꝓpter malũ qḋ in/
de ſequi poteſt. vt matrimoniũ propter cõſan
guinitatem ⁊ huiuſmodi. ⁊ ſic intellige. l. non
dubiũ. C. de legib⁹. ⁊. c. vides. x. diſt. ⁊. c. ꝯtra
dicimus. xxxv. q. iij. et. c. non oportet. xxxiij.
q. iiij. Et iſta eſt theorica glo. in. c. tua frater/
nitas de ſpon. duorum. Secundo quãdo ꝓ/
hibitio legis cõcernit principaliter fauorẽ ali
cuius: talis ꝓhibitio habet potius vim exhor
tationis reſpectu illius pro cui⁹ fauore princi
paliter fit. quia poteſt renunciare. ꝑ hoc. iij.
diſt. §. hec ⁊ ſi legib⁹. hoc ponit Panor. in. c.
ad apoſtolicã de regula. ⁊ infert qḋ poſſet per
hoc intentari. licet ſtatuto caueatur. ne mulı/
er poſſit contractũ facere ſine ꝑſentia duorum
agnatorum ꝙ valeat cõtractus ſine corũ ꝑſen
tia. ſi ſtatutum exp̃ſſe nõ annullet actũ factũ.
Facit. l. ſi quis in cõſcribendo. C. de pact. facit
d. c. ad apoſtolicam. vbi patet obligationẽ ac
quiri deo. licet ſit actus ꝓhibitus a lege fauo/
re ꝓfiteri volentis. Tercio quãdo lex dat cer/
tam formã ſuꝑ eo qḋ alicui cõuenit ex ſua po
teſtate. Exemplũ epiſcop⁹ ex ſua iuriſditione
poteſt abſoluere ab excõmunicatõne. vbi con
ditor canonis ſibi nõ reſeruat. Attamẽ lex di
cit ꝙ non abſoluat: niſi faciat ſic vel ſic. Si fa
cit contrarium tenet tamen abſolutio. ſecus
quando lex dat poteſtatem illi qui eam alias
nõ habet cum tali forma. quia ſi nõ ſeruat for
mam nihil facit. hoc capit̃ ex. d. Car. in cle. i.
de iurepatro. ⁊ ꝯcor. glo. ibidẽ. ⁊ Pau. Quar
to quãdo lex punit ꝯtrafacientem. quia tenet
ſi exp̃ſſe non annullet factum contra. ſec⁹ quã
do non punit. ſed ſolum prohibet quia ſic nõ
tenet. ⁊ ſic loquitur lex nõ dubiũ. C. ḋ legib⁹.
hoc ponit dominus Cardinalis in clemen. i.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

de reſcrip. Diuerſa tamē circa hoc eſt doctoꝝ opinio. quibuſdam dicentibꝰ ꝙ in omnibus caſibꝰ facta cōtra legē ſunt ipſo iure nulla. niſi lege ſpeciali actus ſuſtineaẗ ſm Joh. an. in d. c. ad apoſtolicā. ⁊ cū eo cōmuniter docto. Sed mihi placent dicti quattuoꝛ caſus. in quibꝰ valent geſta cōtra. l. qui faciunt ad magnam declaratiōnē dicte. l. nō dubiū. ⁊ per q̄s clarius potes intelligere quādo factū contra legē alia lege ſuſtineẗ. qꝛ tūc qn̄ aliq̄s de p̄dictis quattuoꝛ caſibꝰ ↄcurrit.

19 ¶ Utrū facta in fraudem legis teneant? R. ꝙ non. vt no. Bar. in. l. ſi libertus minoꝛē. ⁊ ibi tex. ff. de iure patro. Secus eſſet ſi fieret ī fraudem hominis etiā pꝛincipis. vide Panoꝛ. in c. dilectus. de pꝛeben. ⁊ quod no. in dicta. l. ſi libert⁹. Et quomodo fit fraus legi. vide ſupꝛa Fraus. §. ij.

20 ¶ De iſta materia legis. vide ſupꝛa Cōſuetudo ignoꝛātia. ⁊ infra Statutū. vnde appellatione legis comp̄hendiẗ cōſuetudo. Facit. c. i. iuncta glo. pꝛima ⁊ ſecūda de ſpon. vnde ↄſuetudo eſt quedā lex. l. d̄ quibꝰ. ff. de legi. ⁊ diſt. i. cōſuetudo.

21 ¶ Aduerte ſm Innocē. in. c. fi. de rebꝰ ec. nō alie. ⁊ ſequiẗ Panoꝛ. in. c. i. de reſti. in inte. ꝙ vbi ius canonicū in alia materia dat regulā ſpecialē ꝙ nō debem⁹ illā diſtinguere ꝑ ius ciuile. verbi gratia. canon induxit ſuā ſolēnitatem in alienatōe rei eccleſiaſtice. ideo nō debemus ſeruare illā iuris ciuilis poſitā in auten. h̄ ius. C. de ſa. ſan. eccle.

22 ¶ Utꝝ condētes leges iniquas peccent. ⁊ ad quid teneanẗ? R. ꝙ licet de iure tales leges ſeu ſtatuta nō valeant. viij. diſt. que cōtra. ⁊. xxxij. q. vij. flagitia. tamē facientes ⁊ cōſentiētes peccant moꝛtaliter. de quibꝰ Iſa. x. Ue qui cōdunt leges iniquas. ⁊ ſi ſunt cōtra libertatē eccleſiaſticā ſunt excōmunicati. vide ſupꝛa Excōmunicatio. vij. caſu. xij. ⁊ teneнẗ reſtituere om̄e damnū qd̄ ꝑuenit alicui ratōne talis legis. Et omnes voluntarie obſeruātes ſimiliter moꝛtaliter peccant. ⁊ om̄ia acquiſita occaſione talis legis teneнẗ reſtituere. ſicut in ſimili dicam de participantibꝰ cū raptoꝛibꝰ. ⁊ nō ſolum diciнẗ inique qn̄ ſunt cōtra legē dei ⁊ nature. ſ; etiā qn̄ ſunt cōtra ius poſitiuū ad paupꝛes oppꝛimēdos ⁊ iuſticiā impediendā. ſm Hoſti. qd̄ no. bene.

23 ¶ Utꝝ lex indulgēs aliq̄d qd̄ poteſt intendere in alteri⁹ p̄iudiciū intelligaẗ ſaluo intereſſe partis? R. ꝙ ſic. vt tenet Bal. de pa. iura. fir. ⁊ Pa. in. c. i. de iudi.

¶ Lex cōmiſſoꝛia quid ſit. vide infra Pactū. §. xvij. 24

LIbellarius cōtract⁹ qui diciẗ datio ad libellū. idē eſt qd̄ emphitheoſis. ⁊ ideo ibi vide. ⁊ de laudemio ſoluendo. quāuis quidam vt Bar. in. l. ſi finita. §. ſi de vectigalibꝰ ff. de dam. infec. teneāt ꝙ differt. quia emphitheoſis fit a domino: ſed datio ad libellū fit a non domino. ſcilicet vaſallo emphiteota ⁊ huiuſmodi. ſed tempoꝛibꝰ noſtris cōmuniter non differt: niſi quando fit illicite ⁊ vſurarie. vt patet infra Uſura p̄mo. §. xliiij. ⁊. §. lxiiij.

LIbellus famoſus eſt cōpoſitio in ſcriptis facta in infamiā alicui⁹ eius qd̄ ꝓbare non vult. ⁊ in publico iactata.

¶ Que pena componentis libellum famoſū vel inuentum qui non combuſſerit vl' deſtruxerit. ſ; doloſe manifeſtauerit vim ipſius? R. ſm glo. in ſumma. v. q. i. ſi cōuictus eſt ſm leges decapitatur ſiue deportatur. v. q. i. hi qui inuenti. ⁊. l. vnica. C. d̄ famo. libel. ⁊ fit inteſtabilis. iiij. q. iij. ob carmen. ff. qui teſta. fa. nō poſ. l. qui ſm canones verberandus eſt. vt in c. i. v. q. i. ⁊ anathematizandus. vt in dicto. c. hi qui. ⁊. c. ij. eadē. q. ſed ſi ſponte confitetur non timoꝛe pꝛobationū mitius agitur cū eo. v. q. i. c. ij. ⁊ ſic punitur ad arbitriū iudicis. de officio delega. de cauſis in fi. Si vero vellet ꝓbare qd̄ in eo contineẗ non punitur. vt in dicto. c. ij. quia expedit crimina nocentū nota facere. ff. de iniur. l. eum qui in pꝛincipio. ⁊. C. de iniur. l. iij. Qd̄ verū intellige ſm Azo. ⁊ Hoſtien. in iudicio. quia extra nemo debet alium pꝛodere. vi. q. i. ſumma. de penitē. diſt. i. homicidiorum. 1

¶ Utꝝ teneaẗ talis reſtituere famā? R. ꝙ ſic. aliū libellum in cōtrarium faciendo ⁊ vltra h̄ teneẗ leſo ſatiſfacere de alio dāno. vt ſupꝛa Detractio. §. iij. 2

LIber dicitur ille qui nullius ſubeſt poteſtati. ff. de capti. ⁊ poſtli. reuer. l. non dubito. §. liber aūt popul⁹.

¶ Liberam habet poteſtatē qn̄ ſine alteri⁹ conſenſu quis poteſt diſponere. ⁊ non aliter in. c. ſi. de poſtu. pla. 1

¶ Quid excludit verbum libere? R. ꝙ omnes 2

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

moꝛā ꝛ conditionē.c.extirpandū.§.penul.de
ꝑben.ꝛ.c.ſi beneficia.de ꝑben.lib.vi.ꝛ de offi.
oꝛdi.c.oꝛdinarij.§.qđ ſi foꝛte.lib.vi.Et ibi ꝑ
Joh.an.ꝛ Archi.de homici.ꝑ humani.lib.
vi.Immo ſm alios denotat quandā pꝛeroga
tiuam abſolutā.ſeu dominiū ſuper actuꝫ cui
adijcitur.vt.l.ꝓcuratoꝛ cui libera.ff.đ ꝓcura.
ꝛ.l.iuſiurandum qđ ex cōuentione.§.fi.ff.de
iureiurādo.de electio.c.cū nobis olim in fi.vi
de per Bar.in.l.alio.ff.de alimē.ꝛ ciba.lega.ꝛ
Panoꝛ.in.c.cum liberū.đ ſepul.ꝛ in.c.veſtra
de loca.Unde liberꝝ dominiū nō habet q̇s ſu/
per actū q̇ qn̄ vult illū exercere impedit̄ aliqua
liter.Omis em̄ ꝓhibitio ſiue tꝑalis ſiue ꝑpe/
tua ꝯtradicit libertati.l.libertas.ff.de ſta.ho.
qđ no.qꝛ facit ad multa.

1 **Libertus** ē ſeru⁹ ma/
numiſſus.
De q̄ vide infra manumiſſio

1 **Littera** an ꝑiudicꝫ ſcri
benti:R.Pa.
in.c.fraternitati.de cleri.nō reſi.
cōcludendo poſt Bar.in.l.luti
us.ff.de fideiuſſo.Aut ſunt littere generales ſi
cut cum dicitur pꝛeſentiū latoꝛi adhibeas fi/
dem.ꝛ huiuſmodi.Et iſto caſu cum iſte latoꝛ
nō poſſit cōtrahere vel aliquid intentare in ꝑ
iudicium ſcribentis.ſi cui ſcribitur ſibi mutu
aret pecuniā ꝛ huiuſmodi nō ꝑiudicaret ſcri/
benti.vt in.l.fi.C.qđ cum eo qui in ali.pote/
ſta.quia potius ſunt littere recōmendaticie:
niſi aliud addatur.puta ſub periculo meo et
huiuſmodi.vel niſi doloſe dedit illi litteras.
quia tunc teneret̄.ar.l.qđ vendito.ff.de dolo
Si vero ſunt littere magis ſpeciales.puta qꝛ
dicitur in eis tali de mea intentione plene in/
foꝛmato adhibeas plenam fidē.quia tunc te/
netur.ꝛ aget actis mandati cōtra ſcribentē.il/
le cui ſcribunt̄.ſed nō debet ei credere ī aliquo
qđ ei appꝛopꝛiet̄.Facit.l.ſi vero remunerādi.
ff.man.
1 ¶Quid de eo q̇ litteras alteri⁹ aperit.vide ſu/
pꝛa Falſari⁹.§.ij.
2 ¶Utꝝ damnificans pꝛoximū ex litteris tene
atur ad reſtitutionē.vide infra Reſtitutio.i.
in.§.ſcriptura.

1 **Litigioſa res**
dicit̄ de cui⁹ dominio cauſa in/
ter petitoꝛem ꝛ poſſidentē mo/
uetur in iudicio.vide ſupꝛa ceſſio actionum.
.§.ij.

¶Utꝝ res litigioſa poſſit alienari.vide ibidē 1
in pꝛincipio.
¶Utrum litigans teneat̄ ad reſtitutioneꝫ ex/ 2
penſaꝝ ꝛ damnoꝝ parti aduerſe:R.ꝙ ſic ſi ſci
ebat iniuſtam cauſam fouere.aut ſi a pꝛinci/
pio non ſciuit.tamē in ꝓceſſu cauſe cognouit
iniuſticiā.ꝛ nō deſiſtit tenet̄.ar.in.c.domin⁹.de
ſecun.nup.ꝛ in.l.ſi quis inficiat⁹.ꝛ ibi Bar.
ff.depoſiti.

1 **Litigioſus** idē eſt
qđ cōtē
tioſus.de quo vide ſupꝛa Con/
tentio ꝛ Diſcoꝛdia.ꝛ grauı⁹ pec/
cat per ſe q̄ꝫ adulatoꝛ.quia litigioſus frangit
amiciciā.ꝛ ſunt illi ꝓpꝛie qui ad om̄ia cōtrari
antur cauſa ꝯtriſtandi de nullo curātes.vt di
cit phs.iij.ethi.
¶Utꝝ litigioſus debeat oꝛdinari:R.ꝙ non. 1
xlvi.diſt.§.i.

1 **Loca** An liceat mendican/
tibuſ dimittere:R.ꝙ
capta ante conciliū.de quo in.c.
cū ex eo.de excel.ꝑla.lib.vi.non
poſſunt.aliter ſunt excōicati ipo facto.Cle.cu
piētes de penis.ſꝫ capta poſt illud cōciliuꝫ be
ne poſſunt dimittere ſm Lap.quē ſequit̄ do.
Petrus de ancha.ꝛ Ge.in.d.c.cū ex eo.ꝛ in
d.cle.in verbo hactenuſ.id eſt vſqꝫ nūc.qꝛ ſm
Papiā hacten⁹ per h aſpiratū facit duas par
tes.ſ.hac ꝛ tenus.i.vſqꝫ nūc.Ex q̄ infert Ge.
ꝙ fratres oꝛdinis mei Bononie in monte po
tuerunt dimittere pꝛimū locū quē ceperant et
aliū capere:cū habeāt licentiā capiendi vnū lo
cū in dicta ciuitate.
¶Utrum dicti mendicantes poſſint loca de 1
nouo capere:R.qđ non ad habitandum:que
ſint ꝓpinqua habitationib⁹ hominū ſine licē
tia ſedis apoſtolice:que de cōſtitutione Bo/
nifacij expꝛeſſam faciat mentionē.Secus eſſet
de locis ī heremis.vbi nō eſt ꝓpinqua homi/
nū habitatio.quia illa de licentia ſuoꝝ pꝛela/
toꝝ ꝛ capere ꝛ mutare poſſunt.d.c.cum ex eo
Et nota ꝙ illud capitulū nō ꝓhibet trāſitum
ſingulorꝝ fratꝝ de loco ad locū qui eſt ꝑmiſſuſ
ex cauſa.c.licet de regula.cū ſimilib⁹.ſꝫ ꝓhibet
nouū capitulū.ſiue nouū ꝯuentū capi.vel lo/
cum ad locū mutari.ſm do.Pe.đ ancha.vbi
ſupꝛa.Et ſic patet ꝙ captio caſetaꝝ:vel muta
tio quas mendicātes capiūt ad habitanduꝫ
ex trāſitu vel ꝓ infirmaria ꝛ hmōi nō cadit ſb
iſta ꝓhibitione.ſꝫ ſolū qn̄ ꝓ nouo conuentu
ſeu capitulo capiūt.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

2 ¶Utrū loca exēpta ſint in dioceſi taliter φ ī ea
delinquētes incidāt in excōmunicationē per
ſtatutū dioceſani impoſitā cōtra taliter delin/
quentes. vide. j. Statutū. §. ij.
3 ¶Utrū pfati mendicātes poſſint augmentare
loca ſua ſine licētia pape: R. ſm Lap. vt reci/
tat He. in. d. c. cū ex eo. φ ſic. qꝛ iſta acq̄ſitio.
⁊ poſt acquiſitionē edificatio eſt de actibꝰ iam
pmiſſis. l. ab ea pte. ff. de pba. ergo iſti iuri an
tiquo ſtabit niſi quatenꝰ ei derogatū eſt. p. d.
c. cū ex eo q̄d tm̄ in duobꝰ īmutat. ſ. in acq̄ſitō
ne habitatōis in loco de nouo: ⁊ ſecūdo in mu
tatione ⁊ trāſlatione quibꝰ in nullo caſus no
ſter ↄcludit. Itē phibitus acquirere nouum
ius in re nō phibet augmētare ius iā queſitū
ante phibitionē. vt in. c. fi. §. ij. de ↄceſ. pben.
li. vi. ſic in ppoſito. vide de h̄ ſupra Excōica/
tio. vij. caſu. xliij.

1 LOcatio eſt pſone vl' rei
ad vſū facta cō
ceſſio mercede in pecunia nume
randa ↄuenta. alias ſi res vl' ſpe/
cies daret nō eſſet locatio. ſꝫ cōtractꝰ innomi
natꝰ. ſ. do vt facias. ⁊ ageret pſcrip. ver. ff. de po
ſiti. l. i. §. ſi q̄s ſeruū. ⁊ ideo locator dicit q̄ ſub
mercede pecuniaria locat domū ſuā: ⁊ hmōi.
ↄductor q̄ ipam accipit ſoluēdo penſionē. vt ī
d. §. ſi quis. Aduerte tn̄ φ ↄtractus innomi/
natꝰ inducit ſm naturā ↄtractꝰ nominati cui
aſſimilat: niſi aliud actū fuerit. vt in. d. §. ſi q̄s
ſequit Bar.
1 ¶Quid poteſt locari: R. φ oēs ille res que
vendi poſſunt: niſi ſint ſeruitutes p̄diales. vt
iter. actus. via. ⁊ cetera que locari nō poſſunt.
vt eſt tex. ⁊ glo. in. l. locare. ff. locati. Seruitu
tes autē perſonales: que ſunt vſuſfructꝰ bene
poſſunt locari. ff. de vſufru. l. arboribꝰ. ſed non
ſeruitus vſus. vt inſti. de vſu. ⁊ habi. §. minꝰ.
ſed ſi fit ab vſufructuario extinguitur locatio
per mortem ipſius vſufructuarij. vt. C. d iur.
do. l. ſi ſocius ⁊ per maximam ⁊ mediam ca/
pitis diminutionē. inſti. de vſufruc. §. finitur
A ppꝛietario aūt fieri nō poteſt locatio ſerui/
tutis perſonalis.
2 ¶Locare nō poteſt aliquis p̄latus religioſus
ad vitā. nec ad certū tempus. ſcilicet longum
redditus vel partē eoꝝ: aut iura: aut poſſeſſio/
nes monaſterioꝝ. vel aliaꝝ adminiſtrationū
ſibi cōmiſſarum: niſi neceſſitas vel vtilitas ex
poſtulet ↄuentus. ⁊ cū cōſenſu cōuentus. vel
ſi nō habet. tūc cū ↄſenſu fiat ſupioꝛis. aliter
ſuſpenſus eſt ipo facto: nec ↄductori acquirit
aliq̄d ius. Secꝰ ad modicū tempus. h̄ no. in
cle. monaſterioꝝ. de re. ec. nō alie.
¶Utrū fructus decimaꝝ poſſint locari ad an/ 3
nuum cēſum laicis: R. Pa. in. c. veſtra. de lo/
ca. φ ſic.
¶Utrū beneficiatus poſſit locare redditus ſue 4
eccleſie ſine alia licentia: R. Pa. in. d. c. veſtra
φ ſic. Intellige nō magnū tps. puta p nouē
annis pt. Facit glo. in cle. i. de re. eccle. nō alie.
nec valet ſtatutū ſeu phibitio ſupioꝛis in cō/
trariū h̄ impedire. ppter verbū libere q̄d poni
tur in littera. d. c. veſtra.
¶Sed quid ſi ante tempꝰ locationis finituꝫ 5
moriat: R. φ extinguit locatio qꝛ comparat
clericus vſufructuario vel vſuario. c. vlti. d pe
cu. cle. ⁊ ideo extinguit ſicut ius vſufructuarij
de dona. c. cōſultatōibꝰ. de pigno. c. vlti. ſm
Jo. mo. qui ſic no. in. c. h̄ ↄſultiſſimo. de re. ec.
nō alie. li. vi. ⁊ ſi ſoluit penſionē nō rehabebit
a ſucceſſore in eodē beneficio. niſi ſit ↄuerſum
in vtilitatē eccl'ie. vt no. Hoſti. in. c. ij. ne p̄la
ti vices ſuas.
¶Utrū ſacerdos poſſit locare opas ſuas: R. 6
φ p diuinis officijs dicēdis nunq̄ꝫ licet de ſi/
mo. c. cū in eccl'ie ⁊ multis. c. aliter eſſet ſimo/
niacꝰ. ſꝫ p tpalibꝰ bene poteſt locare. licꝫ tamē
ei paciſci cū aliquo φ moꝛet in aliqua eccleſia
vt celebꝛet ibi diuina. ita tamē φ nō habeat in
tentionē ad diuina. ſed ad manſionē quā ibi
facit. vel ad laboꝛē quē ſuſtinet. vl' ad damnū
q̄d ratione moꝛe patit. vt in. c. ad queſtiones
de re. permu. pe. ar. ⁊ no. Inno. in. c. penul. ne
p̄. vi. ſuas.
¶Utrū ſcholaris recedēs poſſit ponere alium 7
loco ſui in domo vel camera ↄducta: R. Pa.
in. c. inter dilectos. de fide inſtru. φ ſic. qꝛ con
ductor poteſt locare alteri. l. nemo. C. loca. ni
ſi aliud ↄueniſſent. vt in. d. l.
¶Sꝫ an poſſit hoc facere inuitis ſocijs. Glo. 8
inſti. loca. in fi. dicit φ licet poſſit alteri locare
ratio tamē ſocietatis phibet que p̄ualet iuri lo
cationis cū videat electa induſtria perſone. in
ſti. p ſocio. §. ſoluit. Idē tenet Spe. de iudi.
§. ij. Et clarius Azo. p. l. perceptōe. ff. de his
qui deie. vel. effu. ⁊ addit φ ſi ſcholaris nō de/
git in domo vt debet verſari poteſt cōtra eum
agi acti. p ſocio. ſꝫ vtili qꝛ directa dat quādo
ↄtrahit ſocietas ad cōmodioꝛē vſum. ⁊ vberi
oꝛē queſtū d̄ qua leges loquunt. vt no. Spe.
vbi ſupra. Ex q̄ vide φ ī materia odioſa n̄ ve
niet ſocꝰ in domo. Et ideo ſi ſtatutū dicit φ
ſocꝰ teneat p ſocio nō veniet ſocius in domo
quia nō eſt ppꝛie iſta ſocietas. Et in odioſis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

verba ſtricte capiunt᷑.l.iiij.§.hec aūt verba.ff. de nego.geſto.ꝛ in.c.in noſtra.de iniuri᷑. Inſup dicit Pa.in.d.c.inter dilectos.ꝙ ſi male verſat᷑ ꝛ nō poſſit cōpeſci aliter a ſua inſolētia ꝙ poterit expelli p.l.ſi ꝯuenerit.in fi.ff.ꝓ ſocio ꝛ.v.q.iiij.in loco.

9 ¶Utꝛ̄ locari poſſit dom⁹ ꝓpinqua alteri magiſtro ita ꝙ voces adinuicē cōfundant᷑:℞.ꝙ nō.ꝛ ſi fecerit prim⁹ poterit expellere vltimuꝫ. C.de ſtu.li.vr.ro.l.vnica.in fi.ꝛ hec cauſa tractari poteſt in ferijs tpe meſſis ſm Hoſtiē.de iudi.c.ſignificauerūt Et idē poſſet dici ꝺ quocūqꝫ alio q̇ impediret lectionē p̄fati magiſtri. ar.d.l.vnice.

10 ¶Cui poteſt locari aliqua res:℞.ꝙ omibꝫ q̇ poſſunt emere:niſi ſit miles vel curialis quibꝫ nō poſſunt locari p̄dia ad colenduꝫ ne amiſſo vſu armoꝝ ad op⁹ rurale ſe transferāt.vt.C. loca.l.milites.l.curialis.ꝛ.l.vltima.ſubuenit᷑ tamē ignorāter faciēti.ff.locati.l.ſi q̇s ignorāſ vbi dicit᷑ ꝙ p̄t exigere mercedē. Nō em̄ ꝯtempnit diſciplinā qui ignorauit militē. Idē videtur in clericis ꝛ monachis niſi ex cauſa neceſſitatis.extra ne cleri.vel mona.c.i.ꝛ.c.ſecūdū. vbi h̄ no.Berñ.ꝛ Hoſtiē.

11 ¶Uſqꝫ ad qꝺ temp⁹ poteſt fieri locatio:℞.ꝙ ꝛ ad temp⁹:ꝛ imperpetuū.vt.ff.ſi ager vecti.l. i.ꝛ dicunt᷑ vectigales agri qui imperpetuū locant᷑.ſ.q̄ꝫdiu vectigal ſoluat᷑.vt.d.l.i.ꝛ ſuccedit heres in locatōe ꝛ ꝯductōe ſi morit᷑ cōductor infra temp⁹ locatōnis in iure ꝯductōnis ſecus in vſufructu qui perſonalis eſt ꝛ extinguit᷑ cū perſona.C.loca.l.ſi quis domū.§.ſi fructuarius.

12 ¶Quādo eſt merces ſoluēda:℞.ſm Azo.et Hof.ꝙ ſi actum eſt quādo ſit ſoluenda id ſeruabit᷑.alias cōſuetudo regionis ꝛ ſi nō appareat de cōſuetudine id qꝺ minimū eſt.ſcilicet in fine.ita no.Hoſtiē.ꝛ Berñ.de cenſi.ex parte.facit de reg.iur.in obſcuris lib.vi.ff.ꝺ ꝟbo. obliga.l.qui hoc anno.ꝛ.l.cū qui.ꝛ.ff.quādo dies vſufruc.le.ce.l.i.§.ſi tibi.ꝛ hec vera ī ſtipulationibꝫ.in alijs vide in.l.i.C.qñ dies le.ce.ꝛ in.d.l.qui hoc anno.ꝛ Inno.in.c.ꝓpter ſterilitatē de loca.

13 ¶Sed nunquid poteſt locator inquilinū expellere ante temp⁹ finitū cōductōnis:℞.ꝙ ſic in quattuor caſibꝫ. Primus ſi nō ſoluit penſionē per bienniū:ſed ſi paratus ſit ſoluere audiendus eſt.ff.loca.l.quero.intellige ſi alius de ſequentibꝫ nō ineſt. Secund⁹ ſi dom⁹ locata ſit neceſſaria ſue habitationi.intellige ex neceſſitate ſuperueniēte cui aliter ꝓuidere nō poteſt.vt.l.eadem.C.locati.aliter nō diceretur neceſſitas ſi poſſet ꝓuidere alio modo. Sec⁹ eſſet ſi tēpore locatōnis aliā domum nō habebat qꝛ ſibi imputabit nec expellere poterit.ff. loca.l.ſi quis domū.§.huic iubiungi. Terci⁹ cū domus eget refectione quia minat᷑ ruinā: que tamē tempore locationis nō minabit᷑.ꝛ in iſto caſu ꝛ p̄cedēti fiet remiſſio penſionis pro rapta tēporis.c.ꝓpter ſterilitatē.de loca.ꝛ.d. l.eadem.ꝛ.d.l.quero.§.inter locatorem.vel ꝓuidebit de alia domo eque idonea.ff.eodē.l. cū plures in principio. Sed an ea refecta poterit cōductor petere ī ea reponi:℞.ꝙ ſic.glo. iuncto tex.l.ſi duo.§.cum inquilinus.ff.vti. poſſi.ꝛ ibi per Bar. Quart⁹ quādo cōductor in domo ꝑuerſe cōuerſatur ſine leſione rei:vtputa tenet publicas meretrices:ꝛ ſic nō remittit᷑ penſio ſm Hoſti.vl' verſat᷑ ꝑuerſe cū leſione rei:tenēdo porcos in ſolario.incidit arbores.nō colit ſuo tpe.ꝛ tunc remittit᷑ penſio.ſed aget ad intereſſe dñs ꝺ dāno dato ſm Hoſti. in.d.c.ꝓpter ſterilitatē. Et ſm hāc diſtinctionē ꝯcor.docto.in.d.l.eadem.ꝛ in.d.c.ꝓpter.q̇ vident᷑ ꝯtrarij.

14 ¶Utrū inquilinus poſſit ſimiliter ꝓpter neceſſitatē dimittere domū ante finitū tps cōtra voluntatē dñi:℞.Pa.in.d.c.ꝓpter ſterilitatem.ꝙ ſic ſm Uincē.ꝛ Ioh.an.h̄ tenet etiam glo.in.l.ſi in lege.§.ſi dom⁹.ff.loca. Ex q̇ poteſt inferri ꝙ ꝓpter peſtē p̄t dimitti.qꝛ eſt probabilis neceſſitas.ꝛ facit tex.in.l.habitatores ff.co.ti.ꝛ ſic ī ꝯſciētia eſſet ſeruandū.q̄ꝫuis in foro ꝯtentioſo forte aliter teneret᷑.

15 ¶Utꝛ̄ ſit minuēda penſio rei locate qñ cōductor nō potuit vti re ꝯducta:℞.ꝙ aut q̇s locat res.ꝛ ſi ſtat ꝑ locatoris volūtatē.q̇ minus re ꝯducta nō vtat᷑ ꝯductor ſic tenet᷑ ei ad intereſſe.l.ſi de fundo.C.locati. Si ꝟo nō ex volūtate ſꝫ ꝑ caſū fortuitū ex ei⁹ ꝑte vl' ex ꝑte rei locate ꝯtingentē ſic penſio remittit᷑ ꝓ rata. Exēplū ex ꝑte locatoris.puta qꝛ ꝓpter delictū ei⁹ fund⁹ locat⁹ publicat⁹ eſt. Exēplū ex parte rei veluti ſi edes locate exuſte fuerint.vl' ager terremotu corruit.vt.l.ſi q̇s domū in fi.ꝛ.l.ex cōducto.§.i.ꝛ.l.ſꝫ addes.§.ſi quiſ.ff.loca. Idē dicendū qñ ex neceſſitate locatore adueniente oportuit ꝯductorē expellere.vel ꝓpter refectionē dom⁹.l.qui inſulā in princi.ꝛ.l.ſi fundus. ff.e.ti. Si ꝟo ſtat ꝑ ꝯductorē.vl' ꝑ ei⁹ culpaꝫ quomin⁹ re locata vtat᷑.nihilomin⁹ totā penſionē ſoluere tenet᷑.l.colon⁹.§.nauē.ff.locati. Si ꝟo ex caſu fortuito ex q̇ re locata vti ñ potuit ſimiliter tenet᷑ qñ locator alteri locando

veriſimiliter mercedē habuiſſet. alias non. vt
pꝫ ex. l. fi. §. i. ff. ad. l. ro. de iactu. facit. l. ſꝫ ad
des. §. cū quidā. ff. locati. Sed in caſu qñ qs
locauit operas: nec ꝑ euꝫ ſtat quominus eas
ſoluat: ſed ꝑ ↄductorē. ſic talis ↄductor etiā ſi
impediat̃ caſu fortuito: nihilominꝰ penſionē
preſtabit. vt eſt caſus in. d. §. cū quidaꝫ. Nō
verū credo in ↄſciētia qñ talis locator nō ha/
buit cui locando operas: acq̃reret mercedeꝫ ꝓ
pter talem locationē: quā mercedeꝫ habuiſſet
ſi tali nō locaſſet. Si vero ſtat ꝑ locatorē quo
minus operas ꝓſtaret. tūc ſi nō impedit̃ caſu
fortuito tenet̃ ad intereſſe om̄e: nec merced em
habebit. Si vero impedit̃ caſu fortuito. ſic re
mittitur penſio ꝓ rata tpis. vt eſt caſus in. l. ſi
vno. §. item cū quidā. ff. loca. Ideꝫ in. l. ſi hi.
C. locati. ⁊. l. aduocatiōis. C. de ↄdi. ob cām.
nō aūt tenet̃ ad intereſſe. Et ſi iam inchoaſſet
operas vel feciſſet aliq̃s expenſas ad ſe prepa/
randū: ⁊ tali caſu fortuito impedit̃ repetet eas
expenſas quas fecit ꝓpter hoc. vt in. l. ſi pecu
niā in ꝓn. ff. de condi. ob cauſaꝫ. habet̃ de eo q̃
parauerat ſe ire ad locū: ⁊ impeditꝰ fuit ꝑ tem
peſtateꝫ. Fallit hoc vt nō remittat̃ penſio qñ
ex caſu fortuito ſtat ꝑ locatoreꝫ in aduocato.
q2 nō repetit̃ ſalariū ab eius heredibꝯ ipō mo
riente. l. i. ff. de va. ⁊ extraor. cog. Idem de quo
cunqꝫ habente publicū officiū. ⁊ ſic loquit̃. l.
arboribꝯ. §. de illo. ff. de vſufru. ⁊. l. diē functo.
. ff. lo. ⁊. l. diē functo. ff. de offi. aſſe. Itē fauore
libertatis. vt in. l. cū heres. §. ſtichus. ff. d̃ ſta.
liber. hec eliciunt̃ ex Azo. ⁊ Bar. ⁊ alijs in. d.
. §. cū quidā. Et hoc tene: niſi ↄſuetudo aliter
haberet. vt s̃. familia. §. ij.

16 ¶ Sed q̇d ſi locata re ↄductor vſus fuit: ſꝫ ſte
rilitas in eiꝰ fructibꝯ contigit? R. Pa. in. d. c.
ꝓpter ſterilitatē. ꝙ ſi ſterilitas ꝓuenit ex caſu
fortuito. vl̃ ex vicio rei ſine culpa coloni. vt pu
ta q2 timet magnā ſiccitatē vel aquaꝝ abūdā/
tiam. vel frigus vel grandinē ⁊ hmōi. ⁊ nō pt
recompenſari cū fertilitate anni p̄cedentis vl̃
ſequētis immediati. dūmodo duret eadeꝫ lo/
catio. ſm Hoſt. in ſumma eo. ti. ſic fiet remiſ
ſio ꝓ rata. puta erat ſolitꝰ colligere. xv. modi/
os. ⁊ ſoluebat tres aureos nō recolligit niſi. x.
ſic nō ſoluet niſi duos aureos: niſi ſequēti an/
no vel p̄cedenti recollegit. xx. modios. Et idē
dicas etiā ſi ſoluat̃ certa ſpecies. q2 licet non ſit
ꝓprie ↄtractus locatōis. vt dixi. tñ q̃ ad h̃ idē
erit iudiciū. Predicta tñ nō intelliges de par/
tiario qui cū dño lucrū ⁊ damnū partit̃. quia
nō fit remiſſio. vt no. glo. in. d. c. ꝓpter ſterili/
tatem. Et q̄uis doc. fuerunt varij. in. d. c. ꝓ
pter. ⁊ in. l. ex ↄducto. ff. eo. ti. qñ dicat̃ ſterili
tas mihi placet maxime q̃ ad ↄſcientiā. quod
Io. an. ⁊ Pa. in. d. c. ꝓpter ſterilitatē ſequun
tur. vt ſcꝫ dicat̃ ſterilitas qñ nō colligunt̃ niſi
due ꝑtes de tribꝯ ſolitis. ſecꝰ eſſet in alio modi
co. Sed aduerte ꝙ ſi fructꝰ affuiſſent: ſꝫ poſt/
q̄ꝫ recollecti fuerūt marcuerūt. vel cū erant re/
colligendi exercitus p̄teriens ipos deſtruxit: ⁊
hmōi. nō dicet̃ ſterilitas: nec fiet remiſſio pen
ſionis. vt i. l. ex ↄducto. §. ſi vis. ff. lo. ⁊. l. dam
num. C. eo. ti.

¶ Sed q̇d ſi fertilitas: nunq̇d augmētabitur 17
pēſio? R. ſm Pa. vbi s̃. ꝙ aut h̃ ↄtingit. quia
fructꝰ plus valent ſolito. ⁊ ſic nō fit augmēta/
tio. ſicut nec fieret minutio ſi minus valerent
Aut ꝓuenit ꝑ induſtriā coloni. ⁊ ſic non aug
mentabit̃ penſio. ne ſua induſtria ſibi ſit dā/
noſa. vt. ff. eo. l. ex cōducto. ⁊. l. fi. C. de allum.
Aut ↄtingit ꝓpter bonitatē rei: ⁊ ſil̃r ñ fit. Aut
ↄtingit melioratio caſu fortuito. puta locaui
molendinū: ex quo ↄductor ſolum ꝑcipiebat
q̇nquaginta ꝓpter alia molēdina q̃ nūc ſunt
deſtructa ꝑcipit centū. ⁊ ſic fiet augmētatio pē
ſionis ꝓ rata ſicut fieret remiſſio ꝓpter ſterili/
tatem. caſu fortuito ↄtingente. q2 ↄtrarioꝝ ea
dem eſt diſciplina. xxxij. di. hoſpitiolū. ⁊. l. i.
. ff. de his q̃ ſunt ſui vel alie. iu. Hoc idem tenet
glo. in. l. ſi merces. ff. eo. ti. Propterea aduerte
ꝙ ↄtractus locatiōis ⁊ ↄductionis eſt contra
ctus bone fidei. vt inſti. de act. §. actionū. et iō
merces debet ↄuenire arbitrio boni viri. l. ſi in
lege locationis in prin. ff. locati. aliter reſtitue
re obligatur.

¶ Quid ſi q̇s ↄducit molendinū pro ſe ⁊ ſuis 18
heredibꝯ ꝓ certa mercede in ꝑpetuū. ⁊ diuiſis
filijs fit multiplicatio in infinitū. nunq̇d tene
bitur molendinū molere illis oībꝯ illo p̄cio q̃
cōuenit? R. ſm Pile. i ſuis. q. xlviij. q. ⁊ Hu/
go ꝙ nō. q2 nō videt̃ de hoc cogitaſſe. l. ſi quis
in vna. ff. de ꝑiculo ⁊ cōmo. rei ven. Sed Al/
bri. in autē. hoc ius. C. de ſacroſan. ec. dicit ꝙ
īmo tenet̃ de ſtricto iure. ad qd̃ facit. l. ſi ſerui/
tus ita. ij. R. ff. de ſerui. vrba. p̄dio. Sꝫ de eq̇/
tate ↄſcientie tene ꝑmā.

¶ Utrū locans fundū alicui ad mediū nulla 19
facta mentione de arboribꝯ. nunq̇d colonꝰ ha/
bebit partē fructuū arborū? R. ꝙ non. ſed loca/
tor habebit om̄es. l. fructꝰ. ff. de vſur. Et ſi co/
lonus deſtruat arbores tenebit̃. Sil̃r eius cul
pe imputat̃. ſi aliq̇s eiꝰ odio arbores excidat.
l. ſi merces. §. culpe. ff. loca. Quod limita ſm
glo. in. d. §. culpe. veꝝ qñ ꝓpter culpā ſuā ſeu
dolū tale odiū eſt cauſatū. alias non

R

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

20 ¶ Nunquid poſtq̃ colonus ſemiauit agrum
ſi dñs eũ vendat alicui: poterit expelli perem/
ptorem? R. ꝙ nõ. ſed medietatẽ fructuũ habe
bit vel ꝑut conuenerãt: ſi tñ venditor oẽs fru
ctus accepiſſet: aget colonus ꝯtra venditorem
.ff. de lega. i. l. nihil. ſpecialẽ tñ priuilegiũ ha
bet colonus fiſci. ſm Rodoñ. Hic aduerte ꝙ
ſuccedens in re locata ſi eſt de beneficijs eccleſi
aſticis. ⁊ ſit facta ab habente adminiſtrationẽ
⁊ cũ debitis ſolennitatibꝫ ⁊ cauſis. de quibꝫ ſ.
Alienatio. Et ad debitũ tps tenet̃ ſtare locati
oni. ⁊ ſi eccl'ia foret leſa poſſet petere reſtitutio
nẽ in integrũ. c. i. de reſti. in integ. ⁊. c. i. de re. ec
cle. nõ alie. Si vero nõ habebat adminiſtra/
tionẽ. vt ſunt canonici ſimplices. ſic nõ tenet̃
ſtare. q: equiparatur vſufructuario q̃ nõ poteſt
locare vltra tps vite ſue. l. ſi q̇s domũ. ff. loca.
niſi cũ cauſa rõnabili ⁊ autoritate epi feciſſet.
Cũ vero res locata non eſt eccl'iaſtica. tũc ſuc
ceſſor vniuerſalis tenet̃ ſtare. l. viã veritatis.
C. loca. Succeſſor vero ꝑticularis in dicta re
non tenet̃ ſtare niſi locator habuiſſet admini
ſtrationẽ plenã vt marit⁹ in ꝑdio dotali. q: ſic
tenet̃. vt in. l. ſi filio. §. fi. ff. ſol. matri. Idẽ in
tutore reſpectu pupilli. l. ſi tutele. ff. de admini
ſtra. tu.

21 ¶ Quid ſi ꝯductor aliq̇d expendit in re cõdu
cta? R. ſm Hoſti. ſi expendit neceſſario vl' vti
liter auxit edificauit vl' inſtituit: aget cõtra lo
catorem: vt reſtituat expenſas. ff. loca. l. dom⁹
⁊ in. d. l. ſed addes. §. ſi inquilin⁹. ⁊ ibi glo. ſꝫ
clarior tex. eſt in. l. colonus. ꝑmo. R. ff. eo. ti.
Si tñ poſſit tollere impẽſas ſine leſione rei: nõ
teneret̃ locator. ſed ipe eas tollere poſſet. vt in
d. §. ſi inquilin⁹. Predicta nõ intelligas de ex
penſis factꝭ ꝓ paſcẽdo aĩali locato vl' colenda
poſſeſſiõe ⁊ hmõi. ſꝫ d' alijs. puta curatõe mor
bi. reꝑatione ruine: vl' plantatione vinearũ et
hmõi. vide etiã q̇d dico ſ. Edificãs in ꝑn.

22 ¶ Utrũ in locatione poſſit interuenire vſura?
R. ꝙ ſic. eſt vſura ex ꝑte ꝯductoris: videlicꝫ qñ
rõne mutui interꝑtati. puta q: añ tps ſoluit
penſionẽ ſolũ habito reſpectu ad ꝑuentionem
tpis. vl' mutui veri minuit de penſione debita
⁊ ſic reſtituere tenet̃. Faciũt no. in. c. ad nr̃am.
de emp. ⁊ ven. ⁊ in. c. illo vos. de pigno.

23 ¶ Ex qua culpa tenet̃ ꝯductor de re ꝯducta lo
catori? R. ꝙ de dolo lata culpa ⁊ leui. q: gratia
vtriuſq; cõtrahit̃. in ſti. q̇bꝫ mo. re cõtrahi. ob
li. §. vlti. licet alij teneãt ꝙ etiã teneat̃ de leuiſ/
ſima. ſed ꝑmũ cõiter tenent glo. ⁊ doct. in. l. ſi
q̇s domũ. §. celſus. ⁊ in. l. ſi merces. §. qui co/
lumnã. ff. loca. Et q̇d dico de ꝯductore: idem
dico de locatore. Et licet Mar. in. §. q̃ colũ/
nam. velit teneri locatorẽ oꝑarũ ad trãſuehẽ/
das colũnas. ⁊ ſi'lia que faciliter frangunt̃: eti
am de leuiſſima ꝓpter tex. q̇ ibi dicit: culpa ab/
eſt ſi oĩa facta ſunt q̃ diligẽtiſſim⁹ quiſq; ob/
ſeruat⁹ fuiſſet. ⁊ dicat fore ſpeciale in hoc caſu
Glo. ibidem tenet ꝯtrariũ. Tu tñ ſic ꝯcorda.
ꝙ aut aliq̇s locat oꝑas in re q̃ requirit diligen
tiſſimã curã. vt puta polire adamantẽ. incide
re brocatũ ꝓ veſte fienda ⁊ hmõi. ⁊ tenebit̃ de
leuiſſima. d. §. qui columnã. Aut non locat
oꝑas in re talis importãtie. Et ſic vera eſt glo
ſa. q: tenet̃ ſolũ de leui. Nec obſtat glo. in. l. q̇
mercedẽ accepit ꝓ cuſtodia. ⁊ in. l. dñs. ff. co.
ti. vbi dicit ꝙ ſi ſpecialiter mercedẽ accepit ꝓ
cuſtodia ꝙ tenet̃ de leuiſſima. Pro cui⁹ intel/
ligentia aduerte ꝙ qñ q̇s mercedẽ accipit pro
cuſtodia ſi ſum⁹ in contractu in quo ſolũ te
nebat̃ de lata culpa. vt in depoſito. ſic acceptio
mercedis ꝓ cuſtodia faciet vt teneat̃ de leui. ⁊
ſic intellige. c. bona fides. de depoſito. ⁊. l. i. §. ſi
veſtimẽta. ff. depo. Si vero ſum⁹ in contractu
in quo tenet̃ de leui culpa ſicut ĩ locato. ſic ac
ceptio mercedis ꝓ cuſtodia rei locate faciet vt
teneat̃ de leuiſſima. ⁊ ſic loquit̃. ⁊ intellige. l. q̇
mercedẽ. ⁊. l. dñs ꝑdictas. Q̇d bene no. ꝓ ſol
uendis multis ꝯtrarietatibꝫ. Nec ſolũ tenet̃
de culpa ſua ſed etiã illorũ q̇rum oꝑe vtit̃. Si
ipe diligentiã nõ adhibuit. l. ſi merces. §. qui
colũnã. ff. locati. ⁊. l. itẽ querit̃. ꝑ totũ. xxiij. q.
iiij. tres ꝑſonas.

¶ Utrũ locans vaſa vitioſa ignorãter ⁊ ꝓpte/ 24
rea vinũ effuſum eſt. vel marcuit teneat̃ ad re
ſtitutionẽ? R. ꝙ ſic. ad reſtitutionẽ intereſſe vi
ni: nec ignorãtia eũ excuſat. Secus eſſet ĩ paſcu
is locatis vbi herba peſtifera erat quã igno/
rabat. q: licet aĩalia cõductoris ſint mortua
nõ tenebit̃ locator. vt in. d. l. ſꝫ addes. §. i. vbi
dicit glo. hoc eſſe ſpeciale in locato vt intereſ/
ſe extra rem hic veniat. In ꝯſcientia tñ nõ ha
beret locũ dicta. l. niſi qñ locaſſet talia vaſa ꝓ
bonis. Secus ſi ſimpliciter exhibuiſſet videnda
ꝑ conductorẽ. ignorãs ipe an ſint bona vl' ne.
quia tunc cũ non ſit in aliqua culpa nõ tene/
retur. A fortiori tenet̃ ad reſtitutionẽ intereſſe
qui ſcienter locat rem vitioſam. ar. d. l. ſed ad/
des. Et q̇d dico in vaſis intellige in oĩ re vi
tioſa: ex qua damnũ proximo euenire poteſt.
Quod nota pro illis qui locant equos q̃ vol
uunt ſe in aq̇s: ſi deſtruant̃ veſtes tenent̃: et ſi/
miles. ſec⁹ in cõmodato.

¶ Quid ſi nauta ponat res meas in alia naui 25
q̃ꝫ vbi poſueram. ⁊ perierũt? R. ꝙ tenet̃ dicta. l.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſtem queriť.§.i.⁊ hoc verū ſi inuito dn̄o. Si vero bona fide ⁊ ſine culpa. non teneť. ſil'r non tenetur etiam ſi doloſe poſuiſſet qn̄ vtraqꝫ nauis periijt in eadem nauigatione.ff.ad.l.ro.de iact.l.fi.§.i.q₂ licet ſit in culpa infideliter rem tuā contractādo.non tn̄ ex tali culpa eſt amiſſa.ex quo oīno peritura erat.qd̓ bene no.

26 ¶Quis ꝓbabit affuiſſe dolū vel latam culpā R.ſm Hoſti.ꝙ conductor.puta paſtor.ſicut argentarius debet ꝓbare amiſiſſe rōnes cū ruina vel incendio.l.ſi quis ex argentarijs.§.vlti.ff.de edendo. Idem de cuſtode carceris.l.vlti.ff.de cuſto.⁊ exhi.re.tn̄ alias qui dolū allegat ꝓbare debet.l.quotiēs.§.qui dolo.ff.de proba. Ego tn̄ hoc nō teneo.ſʒ dico ꝙ qn̄ q̇s teneť ſolū de dolo ⁊ lata culpa:ꝙ incumbit ꝓbatio dicenti eū fuiſſe in dolo vł lata culpa.ſʒ qn̄ teneť de leui vel leuiſſima:tunc teneť ꝓbare caſu amiſiſſe. Et ſic loquunť dictꝰ.§.vltimꝰ ⁊.d.l.vltima.

Uerum nō dicıť niſi d̓ductꝭ expenſis.l.illud in glo.C.de colla.⁊.ff.ꝑ ſocio.l.mutius.

Ludus ⁊ iocus alius ſpūalis ⁊ diuinus.et iſte eſt ille q̇ prouenit ex magna mētis deuotione.de quo in pš. Omnes gētes plaudite:quē exercuit Dauid qn̄ añ archam dn̄i ſaltabat.ij.Reg.vi.⁊ iſte ſanctus ⁊ virtuoſus eſt.

1 ¶Eſt ⁊ alius ludus q̇ dicıť humanꝰ q̇ fit ad recreationē ſuā vel aliorū.vel cauſa virtutꝭ experiende.⁊ iſte aliqn̄ dicitur theatralis a loco apto ad theorandū.ſcʒ ſpeculandū. Aliquando laruialis.que larue ſunt deformitates hominū ꝑ appoſitionē colorū vel rerū que vulgariter dicunť maſchere. Aliqn̄ hyſtrionalis in quo qs de pſona ſua facit ludū qui vocatur vulgariter ſtragitator. Alius illorū q̇ ludunt albagatelle que ſunt rerū honeſtaruʒ demonſtrationes. Alius haſtiludialis in quo ludıť cū haſtis.i.lanceis. qui dicıť vulgariter gioſtra. Alius torneamentorū:qui hodie non eſt in vſu.in quo quidā includebant ſe in quodā circuitu ad pugnandū. Quidā pilealis.baliſtalis.ſaltalis.ſcacalis.corealis.⁊ hmōi.q̇ habent nomina ab eo in quo exercent que plura ſunt qꝫ vocabula.vt.l.natura.ff.de preſcript.ver.

2 ¶Utrum talis ludus humanꝰ ſit prohibitꝰ. R.ꝙ de ſe nō eſt malus.ſed aliqn̄ rōne alicuiꝰ circūſtantie eſt ꝓhibitus:etiā de p̄cepto. Primo rōne loci. Nā tales ludi nullo modo pn̄t fieri in ecclia:aut loco ſacro.c.cū decorem.de vita ⁊ hone.cle.⁊.c.decet.de immu.eccle.li.vi. Unde nō excuſarem a mortali qui taleʒ faceret in ecclia:niſi foret quid modicū.cū videať iure diuino prohibitꝰ ibi. Domus mea domus orōnis vocabıť. Demonſtratiōes vero que fiūt ad honorē dei.puta paſſionis chriſti ⁊ vite alicuiꝰ ſancti nō ſunt ꝓhibite ibi fieri.que nō ꝓprie vocanť ludi.vt no.in.d.c.cū decorem. Scd̓o prohibenť tales ludi ratione periculi leſionis corꝑalis.ſicut torneamēta et huiuſmōi.de torneamētis ꝑ totū. Unde omnis ludus in q̇ ꝓbabiliter imminet periculuʒ mortis corꝑalis prohibeť ſub pena pc̄ti mortalis.q₂ contra preceptum dei Mat.xx. Diliges proximū tuū. Facit lex cruenta iūcta glo. C.de gladi.⁊.l.nam ludus.ff.ad.l.aquil'.ſecꝰ qn̄ nō immineret ꝓbabiliter.licet aliqn̄ accidiſſet ⁊ raro. Tercio prohibetur rōne perſone Nam clericis ⁊ multo magis religioſis ꝓhibetur oīs ludus cū armis.vt in.c.ꝯtinebať de homi.q₂ ⁊ arma portare niſi cauſa defenſionis ſunt ꝓhibiti de precepto.vt in.c.clerici arma.de vita ⁊ hone.cle. Sil'r prohibeť eis ludꝰ hyſtrionalis.vt no.in.c.donare.lxxxvi.di.de quo dic vt s̄. Hyſtrio. Quarto ꝓhibetur ratione ſcandali.vtputa clericꝭ ⁊ religioſis aliquē ludū exercere in publico.ex quo ſeculares ſcandalizarenť:eſſet peccatū mortale.ſm qd̓.j.dico Scandalū.§.ij. Idem dico qn̄ quis ex tali ꝓuocaret aliū ad ſcandalū mortalis peccati ſicut in choreis.⁊ multo magis ſi ſibi immineret ꝓbabiliter tale ſcandalū.⁊ hoc aduerteret peccaret mortaliter.ſecus ſi de ſcandalo nō aduerteret.q₂ niſi foret in lata culpa non credo peccaret mortaliter. Aduerte tn̄ ꝙ clericis ⁊ religioſis eſt ꝓhibitꝰ rōne honeſtatis clericalis oīs ludus in q̇ ex ꝓpria pſona faceret ludū in publico.ſicut eſſet ſaltatio.chorizatio ⁊ hmōi. Un̄ nō excuſareʒ eos a mortali.ar.c.ꝑ dilectiōe.in fi.de ꝯſe.di.ij.⁊ qd̓ no.doc.i.d.c.cū decorem.ſecus in ſecreto cū aliquibꝰ domeſticiſ. Itē ludus laruialis eſt eis interdictꝰ q₂ nō pn̄t mutare habitū:niſi ex cā rationabili.vt s̄. Excōmunicatio.vij.caſu.xxvij. Et licet Iaco.de are.in.l.ſi qs cū ſciret.ff.ꝑ empto re.⁊ Cy.⁊ Pe.in autē.de ſan.epi.⁊ cle.in.§.interdicimꝰ.el.ij.teneāt ꝙ ludus ſcacorū ꝓhibeatur clericis. Rō ſm Mar.in.d.§.interdicimus.q₂ nō minus facit eos deuiare a diuinis officijs in qbꝰ debent inſiſtere.vt.l.generalr.

C. de epi. ⁊ cle. ſicut ludus alear. qui eſt eis ꝓ
hibitus ibidē. Ego tñ dico verā eſſe ꝑdictaꝫ
opi. etiā in oībꝫ ludis qñ ꝓpter eos dimit/
terent debita diuina ad que tenent. alias nō.
Vñ licet ludere ad ſcacos. vt tenet Ricar. in
iiij. di. xv. ſicut alijs ſecularibꝫ: niſi rōne ſcan/
dali vl' inhoneſtatis clericalis. vtputa publi/
ce ludendo. Quinto rōne cupiditatis. vnd' te
net Mat. vt no. Car. in cle. ij. de vita ⁊ ho. cle
ri. ꝙ ludens ad ſcacos cā cupiditatis: peccat
mortaliter. Qđ intelligo verū qñ talis cupi/
ditas eſſet mortal' de ſe. de quo qñ ſit mortalis
vide ſ. Auaricia. §. i. Et ideꝫ dic qñ fieret ex
quacūqꝫ alia mala intentiōe foret mortale. ſi
intentio eſt de eo qđ eſt pctm̄ mortale. Atten/
de tñ ꝙ qñ talis ludus humanus fit cauſa lu
cri ꝑncipaliter eſt illicit⁹. Vñ peccant veniali
ter. q2 debent ludere ꝑncipaliter cauſa recreati
onis ⁊ ſolatij: ⁊ exercendi ingeniū vl' virtuteꝫ
corpis. Veruꝫ eſt: q2 faciliter inducit ad mor
tale. qñ fit ꝑncipaliter cauſa lucri. vt ptꝫ ex ex/
perientia. ⁊ vituperandus. licet lucratū nō ſit ni
ſi de bono ꝯſilio paupibꝫ eroganduꝫ. Sexto
rōne tpis. puta q2 dies feſtus ꝑceptus. Naꝫ
cū tali die ꝓhibeat oēm opus ſeruile. Exo. xx.
nō video quō haſtiludia talibꝫ diebus ⁊ hu
iuſmōi: in q̇bus requirit m'lta ſeruit⁹: poſſint
fieri ſine peccato mortali. In alijs ludis in q̇/
bus modica ſeruit⁹ ineſt nō eſſet mortale. licꝫ
fiat in feſto. niſi ꝑ totū diē ſe in hmōi occupa
rent dimiſſis diuinis. Hoc qđ dixi de haſti/
ludijs ꝙ ſit mortale pctm tenet Ricar. in. iiij.
diſt. xxxvij. Sed ſi ex nulla iſtarū circūſtanti
arū fiat illicit⁹: nō erit peccatū. ſi fiat cauſa ho
neſte recreatiōis: vl' virtutis aut ingenij exer/
cendi. Aut ſi erit peccatū erit veniale. de corea.
tamē vide ſ. corea. Aduerte ꝙ in ludis q̇ fiūt
cauſa v̄tutis exercende: vl' ingenij: nō licet lu
dere niſi ꝑ vnū ſolidū. vt in. d. auten. alearū. ⁊
ſolidi. lxxij. faciūt vnā libram auri. C. de ſu. ꝑ
po. ⁊ Archidi. l. quotieſcūqꝫ. Sed tu h̄ limi/
ta ſm pſonā ad iſtam rationē ſic: ſi nō cōcedi/
tur niſi vn⁹ ſolidus ī ludo magnis. ergo groſ
ſus ſolū paruis.

5 ¶ Eſt ⁊ terci⁹ ludus q̇ dicit diabolicus. quia
opatione diabolica eſt inuentus ad inducen
dos homīes ad peccatū. ⁊ iſte eſt ī triplici dif
ferentia. Primus cōſiſtit in ludibrijs. que lu
dibria ſunt rerū inhoneſtarū demonſtratiōes
⁊ talis ludus oībꝫ prohibit⁹ eſt tam exerce
re qꝫ videre. Vnde qñ tales demonſtratiōes
habent ꝓuocare ad laſciuiā videntes tūc pec
cant mortaliter: tam exercentes qꝫ voluntarie
videntes. Facit qđ ſ. dixi Curioſitas. Unde
dicit tex. in ꝓhemio. ff. quis em̄ ludos appel
lat eos ex q̇bus crimina oriunt. hec eniꝫ fieri
nullo patimur modo. hec ibi. Scđs ludus
dicit ludus alee. ⁊ ſub iſto cōprehendit oīs
ludus q̇ innititur ſolū fortune. vt ludus car/
tharū. taxilloruꝫ ⁊ hmōi. Terci⁹ ludus dicit
mixtus. q2 partim innitit fortune ⁊ partim in
duſtrie. vt ludus tabularū cū taxillis. quia re
ſpectu taxillorū verſat fortuna. reſpectu tabu/
larū ducendarū verſat induſtria.

¶ Utrum iſti duo ludi vltimo dicti ſint ꝓhi 4
biti. R. ꝙ ſic. vt ptꝫ in auten. alearuꝫ vſus. C.
de reli. ⁊ ſumpti. fu. ⁊ in. c. eps. xxxv. diſ. ⁊ licet
Hugo in. d. c. eps. teneat ꝙ ſemꝑ peccat mor/
taliter ludēs ad ꝑdicta. tñ nō credo verū. nec
dictū. c. eps. facit ꝓ ſua opinione. q2 dicit de/
ſeruiēs. ⁊ dictio de auget. vt. ff. depoſiti. l. i. ꝑti
ci. Ideo ſm glo. ibidē ⁊ Rodoñ. peccat morta
liter ille q̇ valde ſeruit ludo. id eſt ducit in cō
ſuetudinē. alias aliqñ ⁊ raro non credo foret
mortale. Nec obſtat dicta autē. alearū ludus
q2 ipos ꝓhibet ꝑ verbū decernim⁹. qđ non in/
ducit ad mortale. vt dixi ſ. Lex. §. iij. Clericꝫ
tñ ⁊ religioſis videt eſſe mortale ludere. aut lu
dentes ad ipos videre. vt in autē. de ſan. epiſ.
. §. interdicim⁹. ⁊ ibi ſequit glo. Sed ego hoc
nō credo. q2 impator nō poteſt precipe clericꝫ
⁊ ideo ideꝫ dico de clericis qđ de laicis ꝙ pec/
cant mortaliter qñ tales ludos ducūt in con/
ſuetudinē: niſi rōne ſcandali. vt ſupra dictuꝫ
eſt de ludo humano. Rō. q2 iſti ludi nō ſunt
prohibiti. q2 mali ſint de ſe. ſed ideo ſunt mali
q2 prohibiti. ⁊ cauſa ꝓhibitiōis ſunt mala q̄
cōmuniter ex ipis ſequunt. que non ſic eueni/
unt in raro ludentibꝫ ſicut incōſuete. ⁊ q2 ꝓ/
hibitio nō ſe extendit niſi ad deſeruiētes tali/
bus ludis. Ideo tene qđ dixi. Verū eſt ꝙ eſt
periculoſum talibꝫ ludere ꝓpter m'lta peccata
que cōiter in ipis fiunt.

¶ Sed quid ſi q̇s ludit ad ꝑfatos ludos gra 5
tis cauſa recreatiōis vl' cauſa cōuiuij ex ꝯſue/
tudine. nunq̇d peccat mortaliter. R. glo. i. d.
. §. interdicim⁹. videt tenere ꝙ ſit cleric⁹. Sꝫ
ego attendendo ad narrationē. d. auten. alea/
rū vſus. ⁊ ꝯſiderando ꝙ debeam⁹ euitare cor/
rectionē iuriū. c. cū expediat. de elec. li. vi. Di/
co ꝙ nō ꝓhibet. imo licite pōt in eis ludi gra/
tis. vel in aliq̄ modico ſiue cauſa cōuiuij ſiue
cauſa recreatiōis. Et ſic intelligo. l. qđ in con/
uiuio. ff. de aleato. Et intellige modicū reſpe
ctu pſone q̇ ludit. ⁊ tale modicū qđ etiā facili
ter donaret. q2 in hmōi ludis ſic factis ceſſat

ratio ꝓhibitionis.niſi rōne alicuiꝰ circūſtan
tie.de quibꝫ s.§.ij.eſſet mortale. Nec ob.d.c.
eps q d nō diſtiguit ſed abſolute loquit̃ de oī
aleatore.ergo nec nos debemꝰ diſtinguere.qꝛ
hoc verū eſſet niſi rō nos induceret ad diſtin/
guendū:ſicut hic.facit.c.marchion.i.q.i.vbi
dicit̃.nō putemꝰ in verbis ſcripturarum eſſe
euangeliū:ſed in ſenſu:non in ſuꝑficie ſed in
medulla:non in ſermonū folijs:ſed in radice
rationis.hec ibi.

6 ¶Utrū inſpectores predictorū ludorū ꝓhibi/
torū peccent mortaliter:℞.glo.in.d.§.inter/
dicimus.videt̃ tenere ꝙ ſic:ſi ſunt clerici.Sz
tu dic ꝙ ſiue ſint clerici ſiue laici inſpectores.
ꝙ aut ex aſpectu eorū inducunt̃ efficaciter aliq̄
ad ludendū.⁊ ſic ſi ludētes peccant mortal'r.
ſic inſpectores.Si vero eos nō inducunt ad
ludū ex eorū aſpectu:nec ad ꝯtinuandū ipm
ſic:ſi aliud mali nō admiſcet̃ nō peccāt morta
liter eos videntes ⁊ aſpicietes.niſi eſſent tales
q̄ corrigendo poſſent eos facere deſiſtere a tali
ludo:qui eſt pctm̄ mortale in ludente.qꝛ tūc
talis peccaret mortaliter:nō corrigēdo ſz aſpi/
ciendo.qꝛ videt̃ ꝯſentire erranti.lxxxiij.di.er/
ror.cū ſil'ibꝫ.ꝑiculoſum tn̄ eſt tales aſpicere lu
dentes in ludo ꝓhibito.qꝛ faciliter poſſet eis
placere tal' ludus deliberate qd̓ eſſet mortale.
vt no.theologi in.ij.ſniarū.di.xxiiij.

7 ¶Utrū acquiſitū in ꝑfatis ludis diabolicꝭ ſit
neceſſario reſtituendū:℞.ꝙ ſi ille qui dedit
ſeu amiſit non poterat alienare nec donare ſi/
cut filiuſfami.fui.⁊ alijs de q̄bꝫ s.Donatio.i.
⁊ tūc ſine dubio lucratū eſt reſtituendū patri
vl' dn̄o.vl' illi q̄ dedit.ſicut cū quis luſit vltra
ſummā.ccccc.ſolidorū.qꝛ ſicut donare nō po/
tuit:nec ludere.vt s.Donatio.i.§.xx.⁊ iō ſibi
ē reſtituēdū.⁊ ſic de ſil'ibꝫ.⁊ in hoc cōcordant
oēs docto.Si vero poterat alienare.tūc di
ſtinguo.ꝙ ſi interuenit fraus:puta qꝛ lucra/
tus fuit cū falſis taxillis:aut alia deceptione.
⁊ ſic ſil'r ꝯcordant docto.ꝙ tenet̃ neceſſario re
ſtituere ei a quo habuit.imo dicit Baldus ī
Rubrica.C.de condi.ob tur.cām.ꝙ tenentur
furti tales.⁊ etiā ludentes ſciēter cū illis q̄ nō
pn̄t alienare.ar.l.ſeruus cuiuſdā.ff.de ꝯdi.in
debiti.nec facit ſuū qd̓ lucrat̃.l.falſus.C.d̓ fur
tis.Aut nō interuenit aliq̄ fraus.⁊ ille q̄ ꝑdi/
dit potuit alienare.⁊ in hoc eſt diuerſitas in/
ter docto.Nā cōis opi.ſm̄ Aſten̄.eſt ꝙ tene/
atur dare paupibꝫ.⁊ hoc ſequunt̃ cōiter cano
niſte in.c.clerici officia.de vi.⁊ hone.cle.Alij
diſtinguūt de ſubditis impatori.vel nō.Sz
tu breuiter dic ꝙ licet opi.ꝑdicta ſit multum

rōnabilis.vtpote.q̄ retrahit hoīes ab huiuſ/
modi ludis.tn̄ nll'o iure ꝓbat̃ ꝙ neceſſario ſit
facienda.ſicut nec alia turpiter acq̄ſita.Nec
ob.ꝙ eps auxilio ꝑſidis pōt talia lucra ſi non
repetunt̃ ab his qui amiſerūt exigere ⁊ paupe
ribꝫ diſtribuere.vt dicit tex.in.d.autē.alearū
vſus.⁊ ſic videt̃ ꝙ ſint pauperū.qꝛ licet poſſit
auferre in penā:nō tamē ſequit̃ ꝙ ipi teneātur
dare.ſicut nec in alijs caſibꝫ in q̄bꝫ fiſcus tur
piter acquiſita pōt tollere.vt in.l.i.C.ad.l.iu
li.repe.⁊ in.l.i.ff.de iure fiſci.Et faciūt que.j.
dicam Reſtitutio.i.in ꝟbo turpiter acq̄ſitū.
⁊ ſic tene quo ad neceſſitatē reſtitutiōis.Be/
ne tn̄ faceret eps ſi talia accipet ⁊ daret paupe
ribꝫ.Sil'r confeſſores debent ea erogari facere
paupibus.vt in quo deliquit in eo puniatur.
Si tn̄ nollet nō ē ei denegāda abſolutio.Ad/
uerte tn̄ ꝙ vbi leges impiales ligant ꝙ illi qui
amiſerūt ſi vellent repetere poſſent vſq3 ad.l.
annos.⁊ ſic repetēdo tenerent̃ eis de neceſſita/
te reſtituere.vt in.d.auten.alearū.Nec ob.ꝙ
dicunt quidā eſſe abrogatā ꝑ nō vſum.qꝛ nō
eſt verū.vt ptz ex dictis s.Lex.§.xvij.Sed
vbi lex impialis nō ligat ſicut in terris pape ⁊
ſimiliū:nō poſſet repetere.vbi lex impialis vi
get ſi epi nō accipiūt lucrata:pn̄t officiales fa
cere:vt dent paupibꝫ vl' in publicos vſus.vt
in.d.auten.alearū.

¶Sed pone ꝙ ludens in caſibꝫ in q̄bꝫ tenet̃ 8
reſtituere lucret̃.⁊ poſtea cū eadē ꝑſona ī alio
ludo ꝑdat.nunq̄d poterit cōpenſationē face/
re:℞.ꝙ ſi in eodē ludo clarū eſt ꝙ ſic.et voco
hic eūdē ludū qn̄ ſe nō diuerterūt ad alia.ar.
l.ꝯtinuus.in ꝑn.ff.de ver.ob.Et facit qd̓ no.
Bar.in.l.infitiando.§.infans.ff.de fur.Si
vero in diuerſo ludo.puta qꝛ hodie lucratus
fuit ⁊ cras cū eodē amiſit.ſic de ſubtilitate iuris
nō poterit cōpenſationē facere:ſi ille cum quo
luſit ſit de illis q̄ nō tenet̃ de neceſſitate reſtitu/
ere.ſed de eq̄tate ꝯſcīe credo ꝙ poſſit.Facit qd̓
no.Pa.i.c.filiꝰ.d̓ teſt.⁊.c.ex ꝑte.in.fi.de cenſi
bus.

¶Que pena ꝯtra tenētes ludū alearū ꝓhibi/ 9
tū.℞.ꝙ ꝑmo domꝰ in q̄ ludit̃ debet publicari
vt in.d.autē.alearū vſus.in ꝟbo domibꝫ eorū
publicatis.Scd̓o ſi tenēs ludū verberet̃ non
orit̃ actio ex tali iniuria.nec punit̃ ꝟberās vel
damnū ei dans qn̄cūq3 ⁊ vbicūq3 factū fuerit
ſiue tpe quo ludit̃ ſiue alio ſm̄ Bal.in.d.Ru
brica.⁊ Bar.⁊ eſt tex.in.l.i.§.notandū.ff.de
alea.Tercio ꝙ ſi fuerit ei aliq̄d ſubtractū tem
pore q̄ in eiꝰ domo ludit̃.ſiue luſoribꝫ.ſiue ab
alio nō poterit repetere.nec habet rei ꝑſecutio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nem nec etiā penalē furti.vt eſt tex.in.d.l.i.§.
i.ff.de alea.tñ in ꝯſcia paupibꝫ eſt dandū.ar.
c.cū tu.de vſu.Quarto ꝗ aliū cōpulit ad ludē
dū etiā ex metu ꝗ nō cadit in ꝯſtantē pōt pu/
niri iudicis arbitrio.⁊ pt poni in carceribꝫ.vt
in.d.tex.§.i.ibi.ꝗ cōpulit.Vñ generaliter in
telligo illū cōpellere eoipo ꝙ ſtat cū altari pa/
rato.h̄ eſt pſtat domū.taxillos.ſcamnū.lumi
na ⁊ hmōi.nāiſtis ſuaſionibꝫ ⁊ illecebris dici
tur cōpellere iuuenes ꝗ nō pñt refrenare iuue
niles calores.l.ſi.§.filij aūt.C.de bo.ꝗ liber.
ſicut dicimꝰ in materia macedoniani in.l.i.
⁊.iij.ff.ad macedo.⁊ ꝑ totū.Aliter niſi ita acri
ter intelligeret̃ dicta lex effectū nō haberet.qđ
nō eſt dicēdū.l.ſi ptor.in ꝓn.ff.de iudi.ꝗ lex ꝑ
dicta pōt etiā intelligi in oībꝫ alijs ꝗ blandi/
tijs ⁊ ſuaſionibꝫ inducūt hoīes ad ludū.ꝙ di
cant̃ cōpellere.ſicut dicimꝰ de raptoribꝫ virgi
nū.ꝙ niſi eſſet ꝗ ſollicitaret.ꝗ doloſis artibus
circūueniret.non faceret eā puellā intantū de/
decus ſeſe ꝑdere.tex.eſt in.l.vnica.§.ij.C.de
rapto.virgi.Quinto ꝙ oīs ꝯtractꝰ celebratꝰ
inter ludētes adinuicē nō tenet.vt no.Bart.ī
l.ſi ꝗs cū ſciret.in fi.ff.ꝓ emp.nec vendēs ī lu
do teneret̃ de euictiōe.vt ī.l.ſi filiofami.§.i.ff.
quaꝝ re.ac.nō dat̃.Sexto ꝙ mutuās pecuni
am luſoribꝫ.vt ludat ſecū nō pt eā repetere.vt
eſt glo.ordinaria.in.l.i.in ꝓn.⁊ in.l.fi.ff.de a/
lea.ego credo etiā hoc veꝝ generaliter in ꝗcū/
qꝫ ꝗ ſcienter mutuāt ludere volēti ꝙ non repe
tet.⁊ videt̃ caſus in.l.veꝝ.§.pe.ff.de mino.nec
dicas ꝙ loquit̃ de minore vt etiā loquit̃.l.ſi ve
ro nō remunerādi.§.ſi adoleſcēs.ff.mandati.
qꝛ idem eſt de maiore.vt dicit glo.in.d.§.ſi a/
doleſcens.Itē qꝛ dicta.l.veruꝫ loquit̃ qñ mi
nor etiā priuilegiatꝰ mutuat minori etiā ꝑui/
legiato.⁊ tñ ibi licet ſint in pari ꝑuilegio.poti
or eſt ꝯditio illiꝰ qui ꝑdit pecuniam.Facit qđ
no.Bar.in.d.l.ſi ꝗs cū ſciret.

LUxuria eſt ſolutio in voluptates.
ſm Iſi.in li.ethimologiaꝝ.Vo
luptates aūt maxime venereę ſol
uunt animū hoīs.⁊ iō luxuria eſt ꝓncipaliter
in eis.Secūdario aūt dicit̃ eſſe in ꝗbuſdā a/
lijs ꝑtinētibꝫ ad exceſſum ſm glo.ad Gal.v.
vbi dicit.ꝙ luxuria eſt quedā ſupfluitas.
1 ¶Quot ſunt ſpecies luxurie principaliter? R.
ꝙ ſunt ſex.de ꝗbꝫ habet̃.xxxvi.q.i.§.ſed nō oīs
ſcꝫ Fornicatio ſimplex.Adulteriū.Inceſtus
Stuprum.Raptus.⁊ viciū ꝯtra naturā.Ad
de exceſſum in actu ꝯiugali.de ꝗbus habes.ī.

Preceptum.§.x.
¶Vtrū ſit pctm̄ mortale? R.ꝙ ſic.ſꝫ no.ꝙ lu/ 2
xuria habet initiū in corde cogitādo cauſa de
lectatiōis.⁊ iſtud eſt pctm̄ mortale ſm diſtin
ctionē poſitā ſupra.Cogitatio moroſa.Mul
to magis ſi vltra cogitationē pc̄ti mortaliſ ad
datur ſenſus.puta qꝛ vult delectari in vidēdo
tangendo.loquēdo ⁊ hmōi.licet nolit ꝯſum/
mare opus.Itē eſt pctm̄ mortale deliberatus
ꝯſenſus in opꝰ:ſi facultas adeſſet Matth.v.
Qui viderit mulierē.ſ.deſiderādo corde deli/
berate ad mechandū:iā mechatꝰ eſt.ſ.propter
pctm̄ mortale.⁊ illiꝰ ſpeciei cuiꝰ ē materia quā
appetit.puta ſi ſolutā.fornicatio.ſi ꝯiugataꝫ
adulteriū ⁊ hmōi.ꝗ circūſtantia eſt ꝯfitenda:
cū mutet ſpeciē ſm aliꝗs.ſed ego nō credo.qꝛ
ſolū eſt ꝯtra vnā ꝓhibitionē.ſ.Nō ꝯcupiſces
proximi tui vxorē.vel ꝯtra aliud.nō rem.licꝫ
ſit bonū ꝯfiteri eā.ſed multo magꝭ eſt peccatū
mortale cū ꝯſenſit in oꝑationē.Vñ ſi eſt pol/
lutio ſolū ſine alteriꝰ cōmixtione:ſic dꝛ molli/
cies vel immūdicia.Si ſcđo coitus ſit ad rem
alterius ſpeciei.ſic dꝛ beſtialitas.Si autē ad
rem eiuſdē ſpeciei ſed indebiti ſexus.ſic dꝛ ſo/
domia.Si qrto ſit ad rem eiuſdē ſpeciei ⁊ de/
biti ſexus.ſed nō ſeruat̃ naturalꝭ modꝰ coeun/
di.vel ꝗntū ad inſtrumētū nō debitū:vel qn/
tum ad monſtruoſos cōcūbendi modos.ſic
hi ꝗttuor modi dicunt̃ pctm̄ cōtra naturam.
Si cū alio eiuſdē ſpeciei ⁊ in debito vaſe ⁊ de
bito modo fit talꝭ pollutio:aut eſt cū ſoluta.⁊
ſic fornicatio.aut cū ꝯiugata.⁊ ſic adulteriū.
⁊ hmōi.⁊ ſic ſemꝑ pctm̄ mortale.ſi eſt volun/
taria ꝑter matrimoniū.
¶Quod eſt grauiꝰ hoꝝ? R.peccatuꝫ ꝯtra natu 3
rā eſt maximū.⁊ iſto infimū eſt mollicies gra
uiſſimū beſtialitas.mediū ſodomia.poſt pec/
catū ꝯtra naturā maiꝰ eſt inceſtꝰ.poſt inceſtū
eſt adulteriū.Verū intellige accipiēdo in ſuo
ſummo.qꝛ maiꝰ pctm̄ eſt coire cū matre qꝫ al/
terius vxore.Adulteriū eſt magꝭ ſtupro.virū
qꝫ aūt aggrauat̃ ꝑ violentiā.vñ raptꝰ virginū
eſt grauiꝰ ſtupro.⁊ raptꝰ vxoris grauiꝰ adul/
terio.hec oīa aggrauant̃ ſm rōnem ſacrilegij.
Infimū oīm ꝑdictoꝝ eſt fornicatio:ꝗ cōmitti
tur ſine iniuria alteriꝰ ꝑſone.
¶Quot ſunt eiꝰ filie? R.Iſi.ponit ꝗttuor ex 4
ꝑte ſermonis.nā ſermo dꝫ eſſe decens.ꝯtra qđ
eſt turpiloquiū.Scđo licitꝰ.ꝯtra qđ eſt ſcur
rilitas.Tercio expediēs ꝯtra qđ eſt ludrica.
Quarto ſale ꝯditꝰ.ſ.ſapiē.ꝯtra qđ eſt ſtultilo
quiū.Eſt ⁊ ꝗnto cecitas mētis.Sexto ꝑcipi
tatio.Septio inconſideratio.Octauo amor

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſui. Nono eſt odiũ dei. Decimo amor mũdi.
Undecimo horror futuri ſeculi. Et duodeci/
mo icõſtantia. de qbꝫ ſ. Interrogatiões.
5 ¶ Utrũ in tactibꝫ ⁊ oſculis ⁊ hmõi ſit peccatũ
mortale? R. ꝙ ſic. qñ deliberate fiũt cã delecta/
tionis luxurioſe ſm ꝙ ſ. dixi Cogitatio. ſecuſ
qñ fiunt cauſa amicicie.

Magiſter ſm Hoſti. di/
cit᷑ is q̃ alicuiꝰ
rei ſiue negocij p̄ ceteris curã ge
rit. l. i. §. magiſtrũ. ff. de exerci. Et
hoc nomẽ magiſter d᷑ a monendo ſiue mon/
ſtrando. ff. de ver. ſig. l. qbꝫ p̄cipua. ⁊ de magi
ſtris. c. q᷑. Sꝫ ꝓprie mgr̃ vocat᷑ qui docꝫ grã
maticam vl' alias facultates. ⁊ ſic accipitur de
mgr̃is. c. q᷑ nõnullis. ⁊ in. cle. i. eo. ti.
1 ¶ Qualis debet eſſe mgr̃? R. ꝙ dꝫ eſſe idoneꝰ.
ꝓuidus ⁊ diſcretꝰ in ſcia quã vult docere. c. i.
ij. ⁊. iij. eo. ti. ⁊ idoneus eſt q̃ primo moribꝫ: et
poſt facundia alios antecellit. l. vnica. C. de ꝓ
feſſor. Nã qui alios docet nõ debet hr̃e neceſ
ſe ab alijs doceri. ar. xxxvi. diſt. §. ecce. Debet
etiã habere bonã ↄuerſationẽ teſtem doctrine
lxiij. diſt. valentianus.
2 ¶ Utrũ religioſus debeat ad magiſteriũ aſſu/
mi? R. ꝙ ſi ingerit ſe vt fit cõiter hodie nõ dꝫ.
xvi. q. i. monachus. cũ multꝫ. c. ⁊. q. vij. c. i no/
ua. Si vero nõ ingerit ſe ſed mittit᷑ a prelato
ſuo ad quẽ ꝑtinet. ſic pñt ⁊ debent aſſumi. xix.
q. i. ſic viue. ⁊. c. ſi clericatus. ⁊. c. doctos. et ex/
tra eo. ti. c. i. ⁊ penul.
3 ¶ Que ſcie legi pñt? R. ꝙ oẽs q̃ faciunt ad in/
ſtructionẽ aĩe. corpor vl' rer: niſi ſint repro/
bate: ⁊ ſunt iſte q̃ legi pñt ſinglariter.
Grãmatica de q: Quicquid agant artes ego
ſemꝑ p̄dico partes.
Dyaletica de qua. Me ſine doctores fruſtra
coluere ſorores.
Rethorica de qua. Eſt mihi dicendi ratio cũ
flore loquendi.
Muſica de qua. Inuenere locum ꝑ me mo/
dulamina vocum.
Geometria de qua. Rerum menſuras ⁊ earũ
ſigno figuras.
Ariſmetrica de qua. Explico ꝑ numerũ que
ſit ꝓportio rerũ.
Aſtrologia de q̃. Aſtra viaſqꝫ poli varias mi
hi vendico ſoli.
4 ¶ Utrũ mathematica poſſit legi? R. ꝙ mathe
ſis cũ aſpiratione medie ad exercitiũ nõ licet
docere. q᷑ ſignificat artẽ diuinãdi. ⁊ eſt repro
bata. vt. C. de male. ⁊ mathe. l. nemo. ⁊. l. cul/
pa. Sed ad inſtructionẽ doceri poſſet. xxxvij
diſ. legimꝰ. Sed ego credo ꝙ etiã ad inſtru/
ctionẽ nõ liceat. q᷑ cuiꝰ vſus malus eſt ipſũ
q̃ꝫ malũ eſt. vt d᷑ in p̄mo ſen. di. i. Sed alia
mateſis q̃ hꝫ penul'. breuẽ bñ licita eſt. q̃ eſt de
q̃ttuor vltimo dictꝫ ſcientijs. vñ ꝟſus. Scire
facit mateſis: dat diuinare matheſis.
¶ Theologia pre oĩbus doceri põt. eo. ti. c. q᷑ 5
nõnullis. Jus canonicũ ⁊ ciuile de priuilegijſ
cũ de diuerſis. li. vi.
¶ Sed q̃d de poetis q̃ vt in plibꝫ ſunt ad ani/ 6
mos iuuenũ corrũpendos? R. ꝙ diſtinguẽdũ
eſt de libris gentiũ. Nã q̃dã libri ſunt q̃ vt in
pluribꝫ ſunt de laſciuijs. vt Ouidiꝰ de arte. et
ſi'les. ⁊ tales legere vl' audire oĩno ꝓhibitũ eſt
Et ſic intellige. c. ſacerdotes. ⁊. c. legant᷑. et. c.
iõ. xxxvij. di. Sunt alij libri gentiliũ ſeu poe
tarũ q̃ vt plurimũ multũ vtilitatꝫ afferũt. licet
in eis aliq̃n ſint aliq̃ turpia imixta: ⁊ tales li/
bros legere vl' audire cã eruditiõis vocabulo
rũ vt ꝑ eos ſciãt loq̃ recte atqꝫ ornate nõ ẽ ꝓhi
bitũ. ⁊ ſic loquit᷑. c. turbat. ea. diſ. cũ duobꝫ. ca.
ſeq̃ntibꝫ. dũmõ ſit tal' mgr̃ q̃ fabulas laſciuas
abbreuiet ⁊ obſcure legat. Et ſic limita glo. in
ſũma di. xxxvij. vide ec q̃d dicã. j. Scientia.
¶ Ubi debet mgr̃i inſtitui ad legendũ? R. ꝙ i 7
oĩbꝫ locis: vbi facultates eccl'ie ſuppetũt: ſiue
ſit cathedralis ſiue alia eccl'ia q̃ habeat facul/
tates ſufficiẽtes. ad h̄ dꝫ poni mgr̃ qui legat i
grãmatica: cui cõpetẽs bñficiũ aſſignet᷑: ſeu ꝑ/
cipiat fructꝰ vniꝰ p̄bende. ⁊ tãdiu ſolũ q̃diu ꝑ
ſeuerat in docẽdo clericos gratꝫ illius eccl'ie. ⁊
alios paupes. In metropolitana ꝟo eccl'ia de
bet eſſe mgr̃ q̃ docet in ſacra pagina. ⁊ de his q̃
ꝑtinẽt ad curã aĩar. xxxvij. di. de q̃buſdam.
⁊ eo. ti. c. i. ⁊. c. q᷑ nõnullis. Hodie vero ſtatu
tũ eſt ꝙ romana. pariſieñ. oximeñ. bonomeñ.
ſalmacineñ. eccl'ia habeat duos viros peritos
ad inſtruendũ in lingua hebraica. caldaica. ⁊
arabica. cle. i. e. ti. ⁊ ibi ponit᷑ cuiꝰ ſumptibꝫ
¶ Quid ſi nõ vacet aliq̃ p̄benda? R. q̃libet de 8
p̄bendatꝫ dꝫ dare tantũ ꝙ faciãt vnã p̄bendã
ſi ſupeſt ad eor neceſſitatẽ. ar. c. ſi. de his q̃ ſi. a
maio. par. ca. ⁊ de ec. edi. c. de his. vl' ſi nõ ſup/
eſt expectent donec vacat p̄ma. ar. c. dilectus.
el ij. de p̄ben. ſm Ber. ⁊ Hoſti.
¶ Sed pone ꝙ ſit p̄benda vna aſſignata ma/ 9
giſtro: nunq̃d tenent᷑ canonici eligere aliũ ca/
nonicũ. cũ mgr̃ nõ ſit canonicꝰ. ⁊ ſtatuto cũ
iuramẽto firmato caueat᷑ ꝙ ſint tot in nume/
ro? R. ꝙ nõ. auctoritate illiꝰ concilij. c. q᷑ non
nullis. eo. ti. nec faciũt ↄtra iuramentum nec
currit eis tempus. q᷑ non dicitur vacare talis